

NICARAGUAN NAISLIIKE VUOSINA 1977–1996
Naisten kollektiiviseen toimintaan vaikuttaneet tekijät sandinisti- ja
oikeistokonservatiivisina vuosina

Milka Suuniittu
Pro gradu -tutkielma
Politiikan tutkimuksen laitos

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

SUUNIITTU, MILKA: Nicaraguan naisliike vuosina 1977–1996: Naisten kollektiiviseen toimintaan vaikuttaneet tekijät sandinisti- ja oikeistokonservatiivisina vuosina

Pro gradu -tutkielma, 93 s.

Valtio-oppi

Marraskuu 2011

Pro gradu -tutkielmani aiheena oli Nicaraguan naisliike vuosina 1977–1996. Tarkastelin naisliikkeen syntyä osana vallankumouksellista prosessia 1970-luvulla ja liikkeen kehitystä ensin sandinistihallituksen vuosina 1979–1990 ja sitä seuranneina oikeistokonservatiivisen hallituksen vuosina 1990–1996. Metodina käytin vertailevaa tapaustutkimusta, jonka avulla pyrin selvittämään mitkä tekijät vaikuttivat naisliikkeen toimintaan edellä mainittuina vuosina. Vertailun kohteina olivat sosiaalisten liikkeiden teoriasta johdetut poliittiset mahdollisuusrakenteet, mobilisaatorakenteet, kehystämismalli ja kollektiivinen identiteetti.

Nicaragualaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan on vaikuttanut vahvasti sekä kolonialismi, imperialismi että katolinen uskonto. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta Nicaraguaan on juurtunut machistinen kulttuuri, johon liittyy sukupuolten välinen epätasa-arvo, väkivalta ja ongelmallinen suhtautuminen seksuaalisuuteen. Haastavista olosuhteista huolimatta Nicaraguaan on muodostunut harvinaisen runsasmuotoinen ja elinvoimainen naisliike, joka on kehittynyt sandinistivuosien puoluesidonnaisista järjestöistä kohti itsekriittistä ja autonomista sosiaalista liikettä. Nicaraguan naisliikkeen harvinaislaaduisesta synty- ja kehitysprosessista johtuen sitä on myös tutkittu paljon. Käytänkin aineistonani naisliikkeeseen käsitellyttä aiempaa tutkimusta sekä sandinisti- että oikeistokonservatiivista vuosilta. Aiemman tutkimuksen lisäksi käytän vuodesta 1981 lähtien Nicaraguassa ilmestynyttä *Revista Envío* -lehteä, josta olen poiminut naisliikettä ja naisten asemaa olennaisesti käsitelleet artikkelit vuosilta 1981–1996.

Teoreettisen viitekehyksenä käytin sosiaalisten liikkeiden teoriaa, jota on käytetty myös aiemmassa naisliikettä käsittelevässä tutkimuksessa. Erityisen tärkeitä teoreettisia tutkimuksia ovat Sindy Tarrow'n (1998), McAdamin & McCarthyn & Zaldin (1977, 1988, 1996) ja Alberto Meluccin (1989) työt. Aiempaan tutkimukseen verrattuna en tutki naisliikettä ainoastaan sandinistivuosina tai näitä seuranneina oikeistokonservatiivisina vuosina. Tavoitteenani aiempaan tutkimukseen verrattuna oli nimenomaan tutkia sandinistivuosien ja oikeistokonservatiivisten vuosien välisiä samankaltaisuuksia ja löytää selittäviä tekijöitä näiden samankaltaisuuksien takaa. Poiketen aiemmasta tutkimuksesta painotan erityisesti kulttuuristen tekijöiden ja dialogisen keskustelun merkitystä naisliikkeen toiminnan kannalta.

Keskeisimpien tutkimustulosteni mukaan naisliikkeen toimintaan vaikuttivat samankaltaiset tekijät sekä sandinistivuosina että oikeistokonservatiivisina vuosina. Sandinistit ja oikeistokonservatiivit olivat poliittisen spektrin ääripäissä, ja heidän julkilausuttu politiikkansa koskien naisten asemaa yhteiskunnassa ja naisliikettä erosi toisistaan huomattavasti. Sandinistit tukivat naisten osallistumista kodin ulkopuoliseen palkkatyöhön ja poliittiseen vaikuttamiseen, oikeistokonservatiivit taas näkivät kodinhoidon ja äitiyden naisten luonnollisina rooleina. Edellä mainituista eroista huolimatta molempien hallitusten harjoittama politiikka vaikutti sekä naisten asemaan että naisliikkeen toimintaan samalla tavalla: naisten asema heikkeni ja naisliikkeen toiminta kohtasi jatkuvia haasteita.

Tulosteni perusteella esitän johtopäätelmän, jonka mukaan molempien hallitusten politiikkaa ohjasivat machismiin ja patriarkaalisiin valtarakenteisiin perustuvat kulttuuriset käytännöt, joita ei kyseenalaistettu syvällisesti kummankaan hallituksen toimesta. Kumpikaan hallitus ei ollut halukas käsittelemään naisten elämään keskeisimmin vaikuttaneita ongelmia eli seksuaaliterveyteen, väkivaltaan ja perheen elatukseen liittyviä kysymyksiä, koska nämä kysymykset olivat tabuja nicaragualaisessa yhteiskunnassa. Poliittisten mahdollisuusrakenteiden avautumisesta huolimatta naisten asema yhteiskunnassa ei kohentunut, koska kumpikaan hallitus ei käsitellyt naisten arkeen liittyneitä ongelmia. Tätä kautta tulen toiseen keskeiseen johtopäätelmään, jonka mukaan naisliikkeen toimintaan keskeisesti vaikuttanut tekijä sekä sandinisti- että oikeistokonservatiivisina vuosina on ollut avoin dialoginen keskustelu. Naisliikkeen aktiivisin ja menestyksekkäin toiminta on liittynyt yhteiskunnallisen hiljaisuuden rikkomiseen ja machistisen ideologian näkyväksi tekemiseen. Käänteisesti voidaan myös todeta, että dialogisen keskustelun tukahduttaminen on merkinnyt naisliikkeen toiminnan heikkenemistä.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Teorettinen viitekehys: sosiaalisten liikkeiden teoria	3
2.1. Poliittiset mahdollisuusrakenteet.....	3
2.1.1. Vaihtelevat mahdollisuusrakenteet	5
2.1.2. Pysyvät mahdollisuusrakenteet	6
2.2. Mobilisaatorakenteet	7
2.3. Kehystämispöessi	10
2.4. Kollektiivinen identiteetti	11
2.5. Ideologia.....	13
2.6. Tutkimusongelmat, metodi ja aineisto	14
2.6.1. Tutkimuksen kohteena olevat naisjärjestöt.....	16
3. Poliittishistoriallinen viitekehys: kolonialismin ja imperialismin vaikutus	17
3.1. Eurooppalaiset ja pohjoisamerikkalaiset valloittajat Nicaraguassa.....	17
3.2. Somozan diktatuuri vuosina 1933–1974	19
3.3. Frente Sandinista de Liberación Nacional ja vallankumous	21
3.4. Somozan diktatuurin viimeiset vuodet 1974 – 1979	22
4. Kulttuurinen viitekehys: uskonnon vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon	23
4.1. Nicaragua ennen ja jälkeen kristinuskon: Maria vastaan Malinche	23
4.2. Vapautuksen teologia	25
4.3. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet Nicaraguassa	27
5. Vallankumousvuodet ja Asociación de Mujeres ante la Problemática Nacional 1977–1979 29	
5.1. Poliittiset mahdollisuusrakenteet: taistelu diktatuuria vastaan.....	29
5.2. Mobilisaatorakenteet: keskitetyn rakenteen ongelmat	31
5.3. Kehystämispöessi: emansipaatio vallankumouksen sivutuotteena	32
5.4. Kollektiivinen identiteetti: taistelija vai äiti?	34
6. Vallankumouksen vakiinnuttaminen ja Asociación de Mujeres Nicaragüenes Luisa Amanda Espinoza 1979–1990	35
6.1. Naisjärjestöt sandinistihallituksen alaisuudessa	35

6.2. Poliittiset mahdollisuusrakenteet vuosina 1979–1984: contra-sota ja kotityöt emansipaation esteenä	37
6.2.1. Contra-sota asettaa naiset takaisin siviilien asemaan.....	38
6.2.2. Naisten työtaakka kasvaa julkisen ja yksityisen piirissä.....	39
6.3. Mobilisaatorakenteet vuosina 1979–1984: autonomia ja demokratia määrällisten resurssien hintana	41
6.4. Kehystämismalli vuosina 1979–1984: yksityisen piiriin kuuluvat aiheet tabuina	43
6.5. Kollektiivinen identiteetti vuosina 1979–1984: taistelijasta äidiksi.....	46
6.6. Poliittiset mahdollisuusrakenteet vuosina 1984–1990: sodan kiristämä talous, petetyt vaalilupaukset ja uusi perustuslaki	47
6.6.1. Sodan vaikutus talouteen	47
6.6.2. Kriittisen keskustelun tukahduttaminen vaalien varjolla	48
6.6.3. Perustuslaki keskustelun avaajana	49
6.7. Mobilisaatorakenteet vuosina 1984–1990: vaatimuksena autonomia ja horisontaalisuus.	50
6.8. Kehystämismalli vuosina 1984–1990: oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo myös yksityisen piiriin	51
6.9. Kollektiivinen identiteetti vuosina 1984–1990: ruohonjuuritason moninaisuus haastaa ylhäältäpäin tuotetun yksiulotteisuuden	54

7. Violeta Barrios de Chamorro, Unión Nacional Opositora ja Nicaraguan naisliike vuosina 1990–1996.....

7.1. Sandinistien vaalitappioon johtaneet syyt: Taistelulukko ja Neitsyt Maria vastakkain	56
7.2. Naisliikkeen murroksen vuodet 1990–1992: irtautuminen puolueesta	57
7.3. Poliittiset mahdollisuusrakenteet vuosina 1990–1996: uusliberalistinen talouspolitiikka ja uskonnollisiin arvoihin perustuvat muutokset opetukseen ja lakeihin	59
7.3.1. Uusliberalistisen talouspolitiikan ja rakennesopeutuksen sukupuolittuneet seuraukset	59
7.3.2. Rakennesopeutuksen sosiaaliset seuraukset.....	62
7.3.3. Opetusjärjestelmän ja lakien muokkaus uskonnollisten arvojen pohjalta	63
7.4. Mobilisaatorakenteet vuosina 1990–1996: autonomisesti määritelty identiteetti horisontaalisen rakenteen pohjana.....	66
7.5. Ongelmien ja huolenaiheiden kehystys 1990–1996: tavoitteena oikeus väkivallattomaan elämään ja oman kehon hallintaan	68
7.6. Kollektiivinen identiteetti 1990–1996: arkipäivän kokemus haastaa Neitsyt Marian roolin	71

8. Red de Mujeres contra la Violencia

8.1. Verkoston poliittinen mahdollisuusrakenne	73
8.2. Verkoston mobilisaatorakenteet	74
8.3. Verkoston kehystämismalli	75
8.4. Verkoston kollektiivinen identiteetti	75

9. Yhteenveto ja johtopäätökset	76
9.1. Poliittiset mahdollisuusrakenteet.....	77
9.2. Mobilisaatorakenteet	79
9.3. Kehystämispöessi	82
9.4. Kollektiivinen identiteetti.....	83
9.5. Johtopäätökset	85
Lähdeluettelo	88

1. Johdanto

Vuonna 1979 vasemmistolaiset sandinistit onnistuivat yhdistämään nicaragualaiset yhteiseen vallankumoukseen Somozan suvun diktatuurin kaatamiseksi. Vallankumous oli naisten kannalta historiallinen, koska suuri osa taisteluun osallistuneista oli naisia ja sandinistit lupasivat rakentaa uutta tasa-arvoisempaa Nicaraguaa vallankumouksen jälkeen. Tämä oli uutta maassa, jossa naisen ainoa hyväksytty paikka on ollut yksityisen piirissä ja äidin roolissa. Kymmenen vuotta myöhemmin naiset huomasivat kamppailevansa edelleen samojen tasa-arvon tiellä olevien machististen asenteiden kanssa. Tämän lisäksi contra-sota ja Yhdysvaltojen asettama kauppasaarto tekivät naisten arkipäivästä äärimmäisen vaikean. Vuonna 1990 sandinistipresidentti Daniel Ortega sai väistyä oikeistokonservatiivisen ehdokkaan Violeta Chamorron tieltä. Naisten äänen on sanottu ratkaiseen vaalit Chamorron hyväksi (Randall 1994, 35–37). Chamorron hallituksen liberalistinen talouspolitiikka yhdistettynä sen edustamiin konservatiivisiin arvoihin ei kuitenkaan helpottanut naisten arkea.

Petetyistä lupauksista, tukahduttamisyrityksistä, mustamaalaamisesta ja liikkeen sisäistä erimielisyyksistä huolimatta Nicaraguan naisliike on pysynyt aktiivisena ja merkittävänä yhteiskunnallisena toimijana. Ollessani vuonna 2008 Nicaraguassa törmäsin toistuvasti naisliikkeen kampanjoihin abortin laillistamisesta ja naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta. Samalla luin kuitenkin uutisia uudelleen valitun Daniel Ortegän toimista naisliikkeen ja naisaktivistien tukahduttamiseksi. Mielenosoituksia hajotettiin väkivalloin, ja naisaktivistit toimivat väkivallan uhan alla. Mieleeni nousi väkisin kysymys, mikä saa naiset osallistumaan kollektiiviseen toimintaan jopa oman terveytensä ja henkensä uhalla. Perehdyttyäni Nicaraguan naisliikkeen historiaan huomasin, että näennäisistä muutoksista huolimatta naisten itsenäiseen kollektiiviseen toimintaan on suhtauduttu negatiivisesti ja vihamielisesti aina sandinistivuosista lähtien. Tämä vihamielisyys ja jopa avoin aggressiivisuus on kasvanut jatkuvasti. Seuraavaksi mieleeni nousikin kysymys siitä, miksi poliittisen spektrin ääripäissä olevat vasemmisto ja oikeisto molemmat suhtautuvat naisliikkeeseen niin vihamielisesti.

Saadakseni paremman kuvan siitä, mistä vihamielinen suhtautuminen naisten kollektiiviseen toimintaan johtuu päätin tarkastella naisliikettä ja sen toimintaan vaikuttaneita tekijöitä kahdella erilaisella ajanjaksolla: sandinistivuosina 1977–1990 ja oikeistokonservatiivisina vuosina 1990–1996. Tarkastelen naisliikettä kronologisesti lähtien 1970-luvun vallankumousvuosista siirtyen

kohti vuoden 1990 sandinistien vaalitappiota ja sitä seurannutta oikeistokonservatiivista hallituskautta. Oikeistokonservatiivisella viittaa konservatiivisiin, katolisen kirkon oppeihin perustuviin arvoihin ja liberaaliin talouspolitiikkaan, jotka ohjasivat presidentti Violeta Chamorron ja *Unión Nacional Opositora* -puolueen (UNO) hallituskautta vuosina 1990–1996. Tarkennuksena ajalliseen jakoon mainittakoon, että vuodet 1979, 1984 ja 1990 esiintyvät luvuissa kahteen kertaan, koska vuoden 1979 vallankumous tapahtui kesällä ja Nicaraguan parlamentti- ja presidentinvaalit ovat marraskuussa. Näin ollen vuodet 1979, 1984 ja 1990 jakautuvat kahdelle jaksolle.

Tutkimuskysymykseni on, *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Nicaraguan naisliikkeen toimintaan sandinistivuosina 1977–1990 ja oikeistokonservatiivisina vuosina 1990–1996*. Vertaamalla kahta ajallista jaksoa pyrin selvittämään, *onko naisliikkeen toimintaan vaikuttaneiden tekijöiden välillä ollut samankaltaisuuksia ja mistä mahdolliset samankaltaisuudet voivat johtua*.

Teoreettisena viitekehyksenä käytän sosiaalisten liikkeiden teoriaa, jota on käytetty Nicaraguan naisliikkeen tutkimuksessa aiemminkin (ks. Isbester 2001). Toisaalta analyysini edetessä tuon esille, ettei teoriaa voi soveltaa yksiselitteisesti Nicaraguan kulttuurisessa ja historiallisessa kontekstissa. Otan teoriaosuudessa esille myös ideologian merkityksen inhimillisen toiminnan ohjaajana.

Aiempaan tutkimukseen verrattuna otan uskonnon merkityksen näkyvämmiin esille omassa analyysissäni. Tuon esille uskonnon merkitystä naisliikkeen toimintaan vaikuttaneiden poliittisten päätösten taustalla, ja otan myös esille uskonnon merkityksen osana naisten identiteettiä. Uskonnon ja politiikan yhdistäminen linkittää tutkimukseni myös Nicaraguan tämänhetkiseen tilanteeseen. Nicaraguassa valmistaudutaan marraskuun 2011 presidentinvaaleihin, joissa vuonna 2006 uudelleenvalittu sandinistipresidentti Daniel Ortega on asettunut jälleen ehdolle. Ortegana viimeisimmän kauden aikana naisten asemassa yhteiskunnassa on heikentynyt edelleen. Naisten fyysistä ja psyykkistä terveyttä uhkaavat väkivalta, seksuaalinen häirintä ja abortin täyskriminalisointi. Ortegana uudelleenvalintaa vuonna 2006 ja luultavasti myös vuonna 2011 auttaa vaalivilpin lisäksi katolisen kirkon tuki. (Riippi 2011, 8.) Katolisen kirkon poliittinen valta on suuri, ja tämän takia uskonnon merkitys naisten asemaan yhteiskunnassa täytyy tehdä näkyväksi. Uskonnon lisäksi painotan aiempia tutkimuksia enemmän avoimen dialogisen keskustelun ja kriittisen reflektion merkitystä sosiaalisen liikkeen onnistumisen kannalta.

Tutkimukseni rakenne etenee seuraavalla tavalla: Luvussa 2 esittelen teoreettisen viitekeh്യkseni eli sosiaalisten liikkeiden teorian. Otan teoreettiseen viitekeh്യkseen mukaan myös ideologian käsitteen, koska analyysissa tuon esille sen, miten ideologia on vaikuttanut sekä poliittisiin mahdollisuusrakenteisiin, mobilisaatorakenteisiin, kehystämisprosessiin että kollektiiviseen identiteettiin Nicaraguan naisliikkeen yhteydessä. Luvussa 3 käyn läpi Nicaraguan poliittista historiaa. Painotus on erityisesti eurooppalaisella kolonialismilla ja pohjoisamerikkalaisella imperialismilla, koska nämä kaksi tekijää ovat muokanneet Nicaraguan yhteiskunnallista ja poliittista järjestelmää merkittävällä tavalla. Luvussa 4 esittelen uskonnon merkitystä nicaragualaiselle kulttuurille ja sen vaikutusta politiikkaan ja lainsäädäntöön. Luvussa 5 esittelen lyhyesti tutkimukseni kohteena olevat naisjärjestöt ja kuvailen lyhyesti sandinistihallituksen ja järjestöjen suhdetta. Esitän kappaleessa myös järjestöjen lyhenteet, joita tulen jatkossa käyttämään. Luvut 6–9 ovat naisliikkeen analyysia. Luvut 6–7 käsittelevät naisliikettä sandinistivuosina 1977–1990 ja luku 8 liikettä oikeistokonservatiivisina vuosina 1990–1996. Luvussa 9 analysoin yksittäistä naisverkostoa (*Red de Mujeres contra la Violencia*), joka oli osa 1990-luvulla itsenäistynyttä naisliikettä. Jokainen analyysiluku on jaettu alalukuihin sosiaalisten liikkeiden teorian eri osien mukaisesti eli poliittisiin mahdollisuusrakenteisiin, mobilisaatorakenteisiin, kehystämisprosessiin ja kollektiiviseen identiteettiin. Eri osien välillä on tiettyjä päällekkäisyyksiä, mutta toisaalta havaitsin jaottelun selkeimmäksi tavaksi viedä analyysii eteenpäin. Luvussa 10 esitän yhteenvedon analyysistani ja esitän johtopäätökset joihin tulin.

2. Teoreettinen viitekehys: sosiaalisten liikkeiden teoria

2.1. Poliittiset mahdollisuusrakenteet

Sosiaalisten liikkeiden teoria on jakautunut kolmeen tutkimussuuntaan. Nämä ovat: 1) poliittiset mahdollisuusrakenteet, 2) mobilisaatorakenteet, 3) kehystämisprosessi ja kollektiivinen identiteetti. Teoriat painottavat erilaisia tekijöitä kollektiivisen toiminnan ja sosiaalisten liikkeiden taustalla. Viime aikoina useat tutkijat ovat pyrkineet yhdistämään teorioita. (McAdam ym. 1996, 2.) Kuvaan seuraavaksi kolmen lähestymistavan pääpiirteet siltä osin kun käytän niitä analyysissa.

Poliittisten mahdollisuusrakenteiden tutkimus on lähtenyt liikkeelle Pohjois-Amerikasta sellaisten tutkijoiden kuin Charles Tillyn, Doug McAdamin ja Sidney Tarrow'n työstä. Nämä tutkijat viittasivat poliittisilla mahdollisuusrakenteilla yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin ja instituutioihin, jotka mahdollistavat ja rajoittavat sosiaalisten liikkeiden syntyä ja toimintaa. Varhaiset pohjoisamerikkalaiset tutkimukset pyrkivät löytämään vastauksia siihen, miten muutokset

yhteiskunnan valtarakenteissa ja instituutioissa vaikuttavat sosiaalisten liikkeiden syntyyn ja toimintaan. Myöhemmin eurooppalaiset tutkijat tekivät tutkimusta siitä, miten samanlaiset liikkeet menestyvät eri valtiossa ja miten valtioiden erilaiset ominaispiirteet poliittisessa järjestelmässä vaikuttavat liikkeiden menestykseen. Sekä pohjoisamerikkalaisessa että eurooppalaisessa tutkimuksessa oletuksena on, että sosiaaliset liikkeet syntyvät ja muokkautuvat kullekin valtiolle ominaisten poliittisten mahdollisuusrakenteiden kautta. (McAdam ym. 1996, 23.)

On tärkeää huomata, että sosiaalisten liikkeiden teorian alkujuuret ovat nimenomaan Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa. Teorian kehityksen historiallinen ja kulttuurinen konteksti ja siitä mahdollisesti seuraavat rajoitukset tulee huomioida sovellettaessa teoriaa esimerkiksi Latinalaiseen Amerikkaan, jossa valtioiden synty ja kehitys on poikennut eurooppalaisten tai pohjoisamerikkalaisten valtioiden syntyprosessista.

Charles Tillyn (1984, 297–316) ja Sidney Tarrow'n (1998, 54–67) mukaan modernin valtion synty helpotti sosiaalisten liikkeiden kehitystä. Modernin valtion ja kansainvälisen kapitalistisen talousjärjestelmän kehittyminen antoi liikkeiden toiminnalle kohteen. Samalla ne antoivat liikkeiden toiminnalle tarvittavat resurssit, tärkeimpinä kaupallinen media ja yksityinen yhdistystoiminta. Teorian mukaan muutokset poliittisissa mahdollisuusrakenteissa mahdollistavat tai rajoittavat poliittista toimintaa ja liikkeiden syntyä. Muutokset poliittisissa mahdollisuusrakenteissa eivät systemaattisesti luo sosiaalisia liikkeitä, mutta ne voivat antaa vihjeitä siitä, millaisina aikoina ja missä olosuhteissa sosiaalisia liikkeitä voi syntyä. Poliittisilla mahdollisuuksilla tarkoitetaan poliittisen ympäristön ulottuvuuksia, jotka kannustavat ihmisiä kollektiiviseen toimintaan vaikuttamalla heidän käsityksiinsä toiminnasta seuraavista hyödyistä tai haitoista. (Tarrow 1998, 19–20, 76–77.)

Tarrow'n (1998, 72–73) mukaan eri maiden poliittisten järjestelmien tarjoamat mahdollisuudet selittävät ihmisten kollektiivista toimintaa ja sosiaalisten liikkeiden menestystä paremmin kuin ympäröivät olosuhteet sinänsä. Teorialla on selitetty esimerkiksi Pohjois-Amerikan ja Ranskan työväenluokan erilaista suhtautumista 1930-luvun lamaan verrattuna Englannin ja Saksan työväenluokkaan. Pohjois-Amerikassa ja Ranskassa työläiset olivat englantilaisia ja saksalaisia kollegoitaan valmiimpia lakkoihin, koska sekä Pohjois-Amerikassa että Ranskassa valtaan nousivat uudistusmieliset hallitukset, joiden myötä avautui mahdollisuuksia poliittisissa rakenteissa. Työväenliikkeiden aktiivisuutta selitti kussakin maassa harjoitettu politiikka, ei taloudellinen tilanne sinänsä.

2.1.1. Vaihtelevat mahdollisuusrakenteet

Poliittisissa mahdollisuuksissa on myös kysymys siitä, miten ihmiset ne kokevat. Jos ihminen ei koe tiettyä asiaa mahdollisuudeksi, ei hän myöskään todennäköisesti toimi vaikka teoreettinen mahdollisuus toimintaan olisikin. Tarrow (1998, 77–81) on listannut viisi erilaista mahdollisuusrakenteiden mallia, jotka esiintyvät usein yhteiskunnallisissa muutosprosesseissa.

1) Vaikutusmahdollisuuksien kasvu (*Increasing access*): Ihmiset eivät osallistu poliittiseen toimintaan, jos heillä ei ole minkäänlaisia vaikutusmahdollisuuksia. Toisaalta myöskään täydellinen päätösvalta ei kannusta ihmisiä toimimaan. Osallistuminen on siis todennäköisintä, kun siihen annetaan tilaisuus vain toisinaan. Mitä kapeammat osallistumismahdollisuudet normaalisti ovat, sitä innokkaammin niihin tilaisuuden tullen tartutaan. (Mt., 77–78.)

2) Liittolaisten vaihtuminen (*Shifting alignments*): Liittolaisten vaihtuminen herättää levottomuutta liikkeen kannattajien keskuudessa. Altavastaajat voivat pyrkiä käyttämään marginaalista valtaa ja vallanpitäjät voivat joutua hakemaan tukea uusilta tahoilta. Vähemmän demokraattisissa järjestelmissä mikä tahansa poliittisen epävakauden merkki voidaan tulkita mahdollisuudeksi muutoksen hakemiseen. (Mt., 78–79.)

3) Jakautuneet eliitit (*Divided elites*): Eliitin jakautuminen kannustaa altavastaajia ottamaan riskejä ja lähtemään mukaan kollektiiviseen toimintaan. (Mt., 79.)

4) Vaikutusvaltaiset liittolaiset (*Influential allies*): Vahvat liittolaiset voivat kannustaa haastajia ryhtymään kollektiiviseen toimintaan. Vahvat liittolaiset voivat toimia heikomman puolestapuhujina ja suojelijoina. Vaikutusvaltaiset liittolaiset ovat osoittautuneet tärkeiksi etenkin epädemokraattisissa järjestelmissä, joissa uusilla liikkeillä on vähän resursseja. Väli-Amerikassa maanviljelijöiden (*campesinujen*) liikkeet ovat saaneet tukea muun muassa kirkolta, sissiliikkeiltä ja poliittisten puolueiden aktivisteilta. (Mt., 79–80.)

5) Tukahduttaminen ja helpottaminen (*Repression and facilitation*): Tukahduttaminen voi olla mikä tahansa toisen toimijan teko, joka hankaloittaa osallistumista kollektiiviseen toimintaan. Helpottaminen on toimintaa, joka alentaa ryhmän kustannuksia osallistua kollektiiviseen toimintaan. Radikaaleja vaatimuksia esittävän ryhmän on todennäköisempää joutua

tukahduttamisen kohteeksi kuin maltillisen ryhmän. Toisaalta yksioikoinen ja kaikenkattava tukahduttaminen voi myös lisätä liikkeiden radikaalia toimintaa. (Tarrow 1998, 80–81.)

2.1.2. Pysyvät mahdollisuusrakenteet

Viisi edellä mainittua tekijää edustavat vaihtelevia ja epävakaita mahdollisuuksia, jotka aukeavat muutosten myötä. Tarrow on määritellyt myös kolme vakaampaa mahdollisuusrakennetta, jotka viittaavat valtion vakiintuneisiin rakenteisiin ja toimintamalleihin.

1) Valtion vahvuus ja vallitsevat strategiat (*State strength and prevailing strategies*): Vahvoilla valtioilla on yleensä paremmat mahdollisuudet kontrolloida sen valtaa haastavia liikkeitä kuin heikoilla valtioilla. Keskitetty ja vahva valtiovalta houkuttelee liikkeitä toimimaan perinteisen poliittisen järjestelmän kautta, kun taas hajanaiset ja heikommat valtiot tarjoavat liikkeille useampia kohtia joihin iskeä. Keskitetty ja autoritaarinen valta onnistuu usein tukahduttamaan haastajat, mutta heikentyessään keskitetty valta tarjoaa myös hyvän iskukohteen haastajille. Olipa valtio sitten heikko tai vahva, se voi soveltaa joko inklusiivista tai eksklusiivista strategiaa haastajien suhteen. Inklusiivisen strategian kautta valtio pyrkii vetämään haastajat mukaan perinteisille päätöksenteon areenoille ja tätä kautta viemään haastajien politiikkaa maltillisempaan suuntaan. Eksklusiivisella strategialla valtio pyrkii eristämään haastajat yhteiskunnan ja perinteisen päätöksenteon ulkopuolelle. Valtion heikkous tai vahvuus on kuitenkin turhan yksioikoinen mittari sinällään, koska vahvuus ja heikkous voivat vaihdella valtion rakenteiden ja instituutioiden sisällä. (Tarrow 1998, 81–83.)

2) Tukahduttamisen tavat (*Modes of repression*): Liikkeet voidaan tukahduttaa nopeasti, voimakkaita keinoja käyttäen tai tehdä kollektiiviseen toimintaan osallistumisesta hankalaa ja vaarallista. Liikkeiden tukahduttaminen voimakeinoja käyttämällä voi olla tehokas ja nopea tapa rajoittaa kollektiivista toimintaa, mutta pitkällä aikavälillä liikkeiden tukahduttaminen hienovaraisemmilla keinoilla on kestävämpi toimintatapa. Liikkeiden tukahduttamisen mekanismi toimii myös toisinpäin. Jos hallinto sallii tai jopa kannustaa liikkeitä ilmaisemaan mielipiteensä, on liikkeiden vaikea keksiä syytä miksi ne toimisivat jollain muulla kuin virallisella areenalla. Salliva suhtautuminen liikkeisiin onkin usein johtanut liikkeiden maltillistumiseen ja perinteiseen poliittiseen järjestelmään osallistumiseen. Esimerkiksi Euroopan vihreät liikkeet on inklusiivista strategiaan käyttäen otettu mukaan perinteisille päätöksenteon areenoille, jolloin niiden toiminta on maltillistunut. (Tarrow 1998, 83–84.)

3) Tukahduttamisen paradoksi (*Repressive paradoxes*): Tukahduttamiseen sisältyy myös paradoksin mahdollisuus. Mitä tiukemmin hallinto pyrkii tukahduttamaan sosiaaliset liikkeet ja kollektiivisen toiminnan, sitä vahvemmin liikkeet sitä vastustavat. Hallinnon kiristäessä otteitaan siirtyvät liikkeiden maltillisemmat osallistujat syrjään ja jäljelle jäävät radikaaleimmat jäsenet. Kaiken kollektiivisen toiminnan tukahduttaminen voi johtaa myös kansan keskuudessa leviävään solidaarisuuteen. Kun perinteiset keinot mielipiteen esittämiseen tukahdutetaan, muuttuu kaikki mielipiteen ilmaisu ja kollektiivinen toiminta kielletyksi ja näin ollen radikaaliksi. Mielipiteen ilmaisun tukahduttaminen voi johtaa siihen, että maltillisemmatkin toimijat kokevat vallankumouksen tai muut äärimmäiset toimet ainoana mahdollisena keinona vaikuttaa vallitsevaan tilanteeseen. (Mt., 84–85.)

Kollektiiviseen toimintaan osallistumista on pyritty selittämään siitä saatavan hyödyn kautta. On arvioitu, että toimimattomuudesta seuraavat negatiiviset vaikutukset motivoivat ihmisiä suuremmalla todennäköisyydellä kuin toiminnasta seuraavat positiiviset vaikutukset. Tätä teoriaa on arvosteltu kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin, historian saatossa on esiintynyt useita tapauksia, joissa ihmiset ovat osallistuneet kollektiiviseen toimintaan, vaikka toimimattomuudesta ei ole seurannut suoranaista uhkaa tai haittaa, ja vaikka he eivät ole tavoitelleet suoranaisesti henkilökohtaista etua. Toiseksi, negatiivisia vaikutuksia tai hyötyjä ei voida objektiivisesti esittää tai määritellä. Tämän vuoksi on vaikea määritellä toisen ihmisen motiiveja kollektiiviseen toimintaan osallistumiselle. Kolmanneksi, negatiivisten seurausten tehokkaamman aktivointivaikutuksen takana on oletus, että negatiiviset seuraukset näkyvät toimijan henkilökohtaisessa elämässä. Monissa etenkin kansainvälisissä liikkeissä ihmiset toimivat kuitenkin kollektiivisesti sellaisten asioiden puolesta, joilla ei ole suoranaista vaikutusta heidän henkilökohtaiseen elämäänsä. (Mt., 87.)

2.2. Mobilisaatorakenteet

Toisin kuin poliittisissa mahdollisuusrakenteissa, mobilisaatorakenteissa on kysymys liikkeen sisäisestä rakenteesta, liikkeen muodostavista verkostoista, organisaatioista ja epämuodollisista yhteenliittymistä. Toisin sanoen kysymys on ihmisten kollektiivisesti käyttämistä virallisista ja epävirallisista työkaluista, joiden avulla ihmiset mobilisoituvat ja ottavat osaa kollektiiviseen toimintaan. (McAdam ym. 1996, 3–4.) Mobilisaatorakenteiden kannalta keskeinen kysymys on, miten liikkeet ovat järjestäytyneet, ovatko liikkeen sisäiset rakenteet muodolliset ja hierarkkiset vai epämuodolliset ja horisontaaliset ja mitä mahdollisia ongelmia tai etuja organisoitumismuodosta seuraa.

Mobilisaatorakenneteorian kohdalla on hyvä tehdä aluksi käsitteiden tarkennus. Sosiaalinen liike ja organisaatio eivät ole sama asia. Organisaatiolla viitataan sosiaalisen liikkeen sisällä oleviin rakenteisiin, ja yhdellä liikkeellä voi olla monia eri tavoin järjestäytyneitä organisaatioita. Liike itsessään saattaa viettää hiljaiseloa, mutta sen sisäiset organisaatiot voivat jatkaa elämäänsä aktiivisesti, ja ne voivat jälleen mobilisoida liikkeen aktiivituessa. Liikkeen kannalta on siis merkittävää, millaisia organisoitumisrakenteita se pitää sisällään ja miten se voi mobilisoida resursseja näiden rakenteiden kautta. (Della Porta & Diani 1999, 137–140.) Käytän järjestö -termiä synonyymina organisaatiolle. Nicaraguan naisliikettä käsittelevissä aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa käytetään rinnakkain sekä organisaatio että järjestö -termiä. Selkeyden vuoksi viitataan kaikkiin naisliikkeen alaisuudessa toimineisiin yksikköihin järjestöinä.

Tarrow'n (1998, 124) mukaan liikkeiden haasteena on rakentaa organisaatorakenteita, jotka ovat kyllin pysyviä toimiakseen tehokkaasti, mutta samalla tarpeeksi joustavia, jotta ne voivat yhdistää erilaisia ihmisiä ja verkostoja. Tarrow'n johtopäätös on, että toimivin organisaatiomuoto perustuu osaksi autonomisiin ja kontekstisidonnaisiin paikallisryhmiin, joita ohjaa muodollinen organisaatio. Liikkeen sisällä vallitsevat sosiaaliset suhteet tuottavat liikkeelle myös resursseja. Suhdeverkostojen kautta voidaan jakaa tietoa ja resursseja epämuodollisesti. Toimijoiden väliset läheiset suhteet korvaavat myös puuttuvaa organisaatorakennetta tehokkaasti. Ilman vahvoja jaettuja identiteetin ja kollektiivisen solidaarisuuden tunteita ihmiset eivät olisi valmiita kantamaan kollektiiviseen toimintaan mahdollisesti liittyviä negatiivisia seurauksia. Kaikkien liikkeen jäsenten ei tarvitse olla henkilökohtaisesti tekemisissä keskenään. Jaettujen arvojen kautta solidaarisuuden tunne ulottuu myös vieraisiin ihmisiin. Kollektiivinen identiteetti auttaa liikettä myös selviytymään hiljaisemmista ja epäaktiivisemmista ajoista. Tarpeen vaatiessa liikkeen aktivistit voivat nostaa kollektiivisen identiteetin esille ja aktivoida kannattajia uudelleen tätä kautta. (Della Porta & Diani 1999, 88–89.)

Organisaation rakenteissa voidaan puhua myös vertikaalisesta ja horisontaalisesta erilaistumisesta. Vertikaalinen erilaistuminen viittaa organisaation hierarkian syvyyteen. Horisontaalinen erilaistuminen viittaa eri osastojen ja yksiköiden väliseen erilaistumiseen sekä työntekijöiden ammatilliseen erilaistumiseen. Keskitetyllä rakenteella viitataan päätöksenteon keskittymiseen ylimmälle johdolle. Keskitetyssä rakenteessa yksittäisillä työntekijöillä tai jäsenillä on vähän mahdollisuuksia vaikuttaa organisaation toimintaan. Hajautetussa rakenteessa päätöksenteko on siirretty mahdollisimman alas. Muodollisuuden aste merkitsee sitä, miten tiukasti ihmisten

oletetaan noudattavan kirjallisia sääntöjä ja määräyksiä, ja kuinka pitkälle töitä on standardisoitu. (Juuti 2006, 209–212.)

Hanspeter Kriesi (1996, 152–156) kuvaa liikkeiden organisaatorakenteiden kehitystä ja liikkeiden menestystä neljän mittarin kautta. Ensimmäinen mittari, organisaation kasvu ja heikentyminen, viittaa sosiaalisessa liikkeessä mukana olevien organisaatioiden määrään ja niiden käytettävissä oleviin resursseihin. Liikkeen alkuvaiheessa organisaatorakenteet voivat olla heikkoja ja epämuodollisia ja resurssit vähäisiä. Onnistunut ja tehokas organisoituminen tuo liikkeen käyttöön lisää resursseja ja lisääntyneillä resursseilla voidaan taas kehittää organisaatorakennetta entistä tehokkaammaksi. Toinen mittari, organisaation sisäinen rakentuminen, kuvaa organisaation kehittymistä kohti virallisia rakenteita, työn ammatillistumista ja työnjaon eriytymistä. Kriesin mukaan tällainen työnjaon ja päätöksenteon eriytyminen ja keskittyminen sekä toiminnan ammatillistuminen ovat välttämättömiä organisaation menestyksen kannalta. Kolmas mittari, organisaation ulkoinen rakentuminen, viittaa organisaation ja sen kannattajien, liittolaisten ja viranomaisten suhteeseen. Laajoja asiakokonaisuuksia ajava organisaatio voi hankkia kannattajia laajalta pohjalta. Mitä laajempi kannattajapohja on, sitä riippumattomampi organisaatio on tietyistä rajatusta kannattajaryhmästä. Yhteistyö vahvan liittolaisen tai viranomaisten kanssa voi tuoda organisaatiolle resursseja ja julkista tunnustusta, mutta se voi samalla heikentää organisaation autonomiaa ja uskottavuutta kannattajien silmissä. Neljäs mittari, tavoitteiden asettaminen ja toimintarepertuaari, viittaa organisaation sisäiseen muutokseen. Vakiinnuttuaan ja muututtuaan ammattimaisemmaksi organisaation rakenteiden ylläpito muuttuu itsetarkoitukselliseksi ja tavoitteet sekä toimintamuodot muuttuvat konservatiivisemmiksi.

Sosiaalisten liikkeiden organisaatorakenteen kannalta keskeinen kysymys on, miten rakenteet voidaan järjestää tasapainoisesti. Jos oligarkian rautaisena lakina tunnettu vääjäämätön kehitys johtaa vallan ja päätöksenteon keskittymiseen, se saattaa samalla vieraannuttaa liikkeen sen kannattajista ja alkuperäisestä eetoksesta. Epämuodollinen ja hajautettu rakenne voi taas tehdä päätöksenteosta ja yhteydenpidosta muihin toimijoihin tehotonta. Liikkeiden tulisi etsiä tasapainoa muodollisen organisaation ja autonomisen toiminnan välillä. Tällainen tasapaino voidaan saavuttaa vahvalla, epämuodollisella ja ei-hierarkkisella yhdistävällä rakenteella, joka valitsee organisaation eri toimijoiden välillä. (Tarrow 1998, 128–131, 137.)

Alberto Meluccin (1989, 60) mukaan sosiaalisen liikkeen organisoitumismalli ei ole ainoastaan instrumentaalinen tekijä tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tavoite ja arvo itsessään. Koska

kollektiivisen toiminnan tavoitteena on muuttaa kulttuurisia symboleja ja normeja, on kollektiivisen toiminnan muoto itsessään viesti, jolla voidaan haastaa vallalla olevat kulttuuriset käsitykset.

2.3. Kehystämisprosessi

Kehystämisprosessilla viitataan ihmisten jakamiin yhteisiin kokemuksiin ja käsitteisiin, joiden kautta ihmiset rakentavat kuvaa itsestään ja heitä ympäröivästä maailmasta. Vaikka poliittiset mahdollisuusrakenteet ja mobilisaatorakenteet edesauttavat kollektiivista toimintaa, on silti epätodennäköistä, että ihmiset ryhtyisivät kollektiiviseen toimintaan, ellei heillä ole edes jonkinlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisiä huolenaiheita. Osallistuakseen toimintaan ihmisten tulee vähintään jakaa huolen tai tyytymättömyyden tunne tietyn asian suhteen ja ajatus siitä, että yhdessä toimimalla he voivat vaikuttaa asiaan. (McAdam ym. 1996, 5–6.)

Kehystämällä tiettyjä huolenaiheita liike asettaa itselleen tavoitteet. Liikkeen tavoite on muuttaa huolenaiheena olevaa asiaa. Selkeän tavoitteen asettaminen on liikkeen tehokkaan toiminnan kannalta olennaista. Identiteetin luominen ja tavoitteiden asettaminen ovat sisäkkäinen prosessi. Ristiriitaiset tavoitteet tuottavat ristiriitaisen identiteetin ja ilman samaistumiskelpoista identiteettiä liikkeen jäsenet eivät ole valmiita sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin. (Isbester 2001, 17–18.)

Kehystämisprosessilla pyritään esittämään aiemmin luonnollisina pidetyt asiat ongelmallisina. Jos tietty asia ei ole luonnon sanelema pakonalaisuus, sitä voidaan muuttaa kollektiivisen toiminnan avulla. (Melucci 1989, 47.) Ongelmien kehystämisen kannalta on tärkeää määrittellä, kuka on vastuussa ongelmista. Jos ongelmille ei löydy alkulähdettä tai niistä vastuussa olevaa tahoa, on myös vaikea esittää, että ongelmiin voitaisiin vaikuttaa. Jos taas ongelmien taustalle onnistutaan määrittelemään syyllinen, on myös muutokseen pyrkivää toimintaa helpompi lähteä rakentamaan. (Della Porta & Diani 1999, 69–70.)

Sosiaalisten ongelmien määrittely on valikoiva prosessi. Toimijan kokemaan todellisuuteen sopivan ongelman määrittely johtaa siihen, että muut tilanteeseen ja päämäärään huonommin sopivat ongelmat saatetaan sivuuttaa. Todellisuuden esittäminen muuttuu heterogeeniseksi ja ongelmat yksinkertaistetaan, jotta ihmiset saataisiin ohjaamaan kaikki energiansa ja sitoumuksena tietyn tavoitteen ympärille. Ne keinot, joilla todellisuutta esitetään, ongelmia määrittellen ja ihmisiä pyritään mobilisoimaan kollektiiviseen toimintaan, ovat perinteisesti olleet suhteellisen pienen eliitin päätettävissä. Tästä johtuen myös sosiaalisiksi ongelmiksi kehystetyt asiat heijastavat

eliitin näkemyksiä ja tavoitteita. (Della Porta & Diani 1999, 70–71.) Toisaalta, jos tavoitteena on suuren joukon mobilisaatio, eivät ongelmat voi koskea vain pientä joukkoa. Ongelmalliseksi kehystettävät asiat tulee valita niin, että ne koskevat laajoja joukkoja ja vaikuttavat ihmisten kokemusmaailmaan ja jokapäiväiseen elämään. Jos ihmiset kokevat, että ongelma koskee mahdollisimman laajaa joukkoa, myös toiminta ongelman ratkaisemiseksi tai ehkäisemiseksi koetaan oikeutetummaksi. (Mt., 73.)

Sosiaalisten liikkeiden tavoitteena on yleensä mobilisoida ihmisiä mahdollisimman laajasti. Tämän takia liikkeiden ja niiden johtajien tulee valita ongelmia ja symboleja niin, että ne vetoavat mahdollisimman moniin ihmisiin. Symbolien tulee olla kyllin dynaamisia houkutelakseen ihmisiä mukaan toimintaan, mutta samalla niiden tulisi olla kyllin tuttuja jotta ihmiset voivat samaistua niihin. (Tarrow 1998, 106–107.) Liikkeet voivat ammentaa historiallisesti ja kulttuurisesti jaetuista symboleista, mutta niiden tulisi samalla tarjota jotain uutta niiden vanhoihin merkityksiin. Kollektiivinen toiminta onkin symbolien luovaa manipulointia ja tradition uudelleen muokkausta. Viittaukset menneeseen saattavat sekä haitata että helpottaa liikkeen toimintaa. Liian vahva sitoutuminen perinteisiin ajatustapoihin ja arvoihin voi kaventaa liikkeen toimintamahdollisuuksia. Toisaalta perinteiden kieltäminen voi vieraannuttaa liikettä muusta yhteiskunnasta. (Della Porta & Diani 1999, 76–77.)

Arvot vaikuttavat siihen, miten toimija määrittelee tavoitteitaan ja siihen, millainen toiminta koetaan oikeutetuksi näiden päämäärien tavoittelussa. Arvot tuottavat toimijoille tarvittavaa motivaatiota, jotta he ovat valmiita kestämään toimintaan osallistumisesta mahdollisesti seuraavat haitat. (Della Porta & Diani 1999, 61–62.) Vaikka motivaatio kollektiiviseen toimintaan lähtee yksilön sisältä, sitä ei kuitenkaan voi tarkastella vain yksilötason prosessina. Motivaatiolla on juurensa yksilön psykologisissa ominaisuuksissa, mutta sitä rakennetaan ja kehitetään vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Melucci 1989, 31–32.)

2.4. Kollektiivinen identiteetti

Jaettuun arvoihin liittyy myös kollektiivinen identiteetti. Toisaalta identiteetit ovat yksityisiä ja henkilökohtaisia prosesseja, toisaalta taas identiteetin rakentuminen ei ole ainoastaan psykososiaalinen mekanismi, vaan myös sosiaalinen prosessi. Itsensä uudelleenlöytäminen ja määrittely mahdollistuvat kollektiivisen prosessin kautta. (Della Porta & Diani 1999, 85.)

Meluccin (1989, 34–35) mukaan kollektiivinen identiteetti syntyy, kun tiedostavat yksilöt refleктоivat yhdessä kokemuksiaan ja toiveitaan ja vertaavat niitä vallitsevan todellisuuden mahdollisuuksiin ja rajoituksiin. Kollektiivinen identiteetti sisältää toimijoiden välisen vuorovaikutuksen ja emotionaalisen sitoutumisen, joiden kautta yksilöt tunnistavat yhtäläisyydet itsensä ja muiden välillä. Vaikka toimijat voivat arvioida kollektiivisesta toiminnasta seuraavia hyötyjä ja haittoja kollektiivisen identiteetin tuottamien tavoitteiden ja keinojen avulla, se ei silti perustu vain edellä mainittujen hyötyjen ja haittojen laskemiseen. Kollektiivinen identiteetti vaatii aina emotionaalista sitoutumista ja panostamista. Tämän takia kollektiivisten identiteettien perimmäiset ominaisuudet eivät ole kaikilta osin neuvoteltavissa tai tarpeen mukaan muutettavissa olevia asioita.

Valtaapitävä eliitti tai haastavat liikkeet voivat yrittää leimata liikettä kielteisellä tavalla, jotta muu yhteiskunta näkisi sen ajamat arvot vääristyneinä ja haitallisina (Della Porta & Diani 1999, 91–93). Identiteettiin liittyy myös kysymys siitä, ymmärretäänkö se 'luonnollisena' ja 'tosiasiallisena' vai nähdäänkö se sosiaalisesti rakennettuna. Erityisesti seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyvistä kysymyksistä keskustellaan usein luonnollisuusnäkökulmasta. Luonnollisuudella myös perustellaan asioita, joissa todellisuudessa on kysymys ihmisten valinnoista ja sosiaalisesti rakennetuista käytännöistä. Esimerkiksi synnyttämällä on perusteltu sitä, miksi naisen 'luonnollinen' rooli on kotona lasten kanssa. (Della Porta & Diani 1999, 93–94; Melucci 1989, 119–126, 149–155.) Sosiaaliset liikkeet voivat myös itse lähteä rakentamaan 'luonnollisena' pidetyn identiteetin varaan, mutta liikkeet pyrkivät usein muuttamaan näiden luonnollisina pidettyjen identiteettien merkityksiä (Tarrow 1998, 119).

Liikkeisiin yhdistetään usein oletus toimijoiden kesken jaetusta kollektiivisesta ja homogeenisesta identiteetistä. Identiteetti ei kuitenkaan ole staattinen ja liikkeiden jäsenillä voi olla hyvinkin erilaisia identiteettejä. Liikkeeseen identifioituminen ei välttämättä tarkoita, että toimijoiden tulisi systemaattisesti jakaa samanlainen käsitys ympäröivästä todellisuudesta. Erilaisuuden kieltäminen ja odotukset liikkeen linjausten ortodoksisesta noudattamisesta voivat johtaa liikkeen sisäisiin jännitteisiin. Kollektiiviseen toimintaan osallistumisen syyt ja odotukset toiminnan seurauksista saattavat vaihdella merkittävästi liikkeeseen osallistuvien yksilöiden kesken. Identiteetti voi olla sekä pysyvä että muuttuva, ja sen ominaisuudet voivat vaihdella tilanteen mukaan. Identiteettejä voi olla useampia, ja ne voivat olla päällekkäisiä tai jopa ristiriitaisia. (Della Porta & Diani 1999, 99–101, 85–86.)

Oletus homogeenisestä identiteetistä rajoittaa ryhmän kokoa. Toisaalta pitkäjänteinen ja vaikuttava poliittinen toiminta vaatii usein mahdollisimman laajaa mobilisaatiota. Tämän takia on esitetty, että yhteiseen identiteettiin nojaavien pienten ryhmien kannattaa liittyä yhteen suuremmiksi liikkeiksi. Tätä kautta pienen ryhmän yhteinen identiteetti ei joudu ristiriitaan muiden identiteettien kanssa, mutta ryhmät voivat silti yhdistää voimansa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. (Melucci 1989, 60; Tilly 1984, 305; Chalmers ym. 1997, 574–578.)

Identiteettien heterogeenisuus on yhdistetty usein naisliikkeeseen. Naisliikkeen yhdistäväksi tekijäksi on usein esitetty juuri erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen. Erilaisuuden kunnioitus koskee niin sukupuolten kuin yksilöidenkin välisten erojen kunnioitusta. (Melucci 1989, 56, 62; Stephen 2006, 20–22.) Erilaisuuden ja heterogeenisen identiteetin ei tarvitse olla liikettä hajottava tekijä, vaan se voidaan kääntää myönteiseksi voimavaraksi.

2.5. Ideologia

Poliittiset mahdollisuusrakenteet, mobilisaatorakenteet, kehystämismalli ja kollektiivinen identiteetti ovat erilaisia tapoja tarkastella samaa asiaa. Niillä on myös yhdistävä tekijä: ne kaikki ovat ihmisen rakentamia järjestelmiä. Voisiko tällaista sosiaalisesti rakentunutta merkitysten ja uskomusten rakennelmaa kuvata yhdellä sanalla? Terry Eagletonin mukaan kysymys on ideologiasta. Koska ajattelumme perustuu sosiaalisesti rakentuneeseen merkitysten ja uskomusten rakennelmaan, on kaikki ajattelumme ideologista. Ideologiaa ei kuitenkaan voi määritellä pelkäksi uskomusjärjestelmäksi, kysymys on myös vallasta. Tietyn sosiaalisen ryhmän tai luokan vallankäyttö legitimoidaan ideologian avulla. Valta voidaan legitimoida tukemalla omalle ryhmälle sopivia arvoja ja uskomuksia, esittämällä nämä arvot luonnollisina ja universaaleina ja mustamaalamalla muita arvoja. (Eagleton 1991, 4–6.)

Ollakseen tehokkaita ideologioiden tulee pohjautua ainakin jollain tavalla ihmisten kokemaan todellisuuteen. Ideologioiden tulee olla tarpeeksi todellisia, jotta ihmiset voivat rakentaa johdonmukaista identiteettiä niiden pohjalta. Ollakseen menestyksekkäs ideologian tulee pohjautua muuhunkin kuin ylhäältäpäin tuotettuun illuusioon. Johtavasta ideologiasta tulee haavoittuva ja heikko, jos se ei vastaa ihmisten elämää todellisuutta riittävällä tavalla. Vaikka ideologian tulee ainakin jollain tasolla vastata ihmisten arkikokemusta, tämä ei poista sitä tosiasiaa, että ideologiat pitävät sisällään valheellisia ja virheellisiä osia. (Eagleton 1991, 14–15.)

2.6. Tutkimusongelmat, metodi ja aineisto

Aloitin Nicaraguan naisliikkeen toiminnan analysoimisen sosiaalisten liikkeiden teorian avulla. Edetessäni sandinistivuosista kohti 1990-luvun oikeistokonservatiivisia vuosia havaitsin, ettei sosiaalisten liikkeiden teoria selittänyt naisliikkeen toiminnassa tapahtuneita muutoksia kaikilta osin. Päätin ottaa sosiaalisten liikkeiden teorian rinnalle ideologian selittämään niitä aukkokohtia naisliikkeen toiminnassa, joita sosiaalisten liikkeiden teoria ei onnistunut selittämään.

Tutkin analyysissä sitä, miten uskonnollisiin arvoihin ja machistiseen kulttuuriin pohjautuvalla ideologialla on pyritty oikeuttamaan Nicaraguan naisliikkeen toimintaan vaikuttaneita poliittisia mahdollisuusrakenteita, mobilisaatorakenteita, kehystämisprosessia ja kollektiivisen identiteetin rakentamista. Ideologian voidaankin nähdä olevan sosiaalisten liikkeiden teorian ytimessä. Poliittisissa mahdollisuusrakenteissa, mobilisaatorakenteissa, kollektiivisessä identiteetissä ja kehystämisprosessia on kysymys kollektiivisesta toiminnasta, mutta kollektiivinen toiminta lähtee yksilötason ajatusprosesseista. Kysyessämme, mikä saa ihmiset lähtemään mukaan kollektiiviseen toimintaan tarkastelu tulee kääntää yksittäisten ihmisten arkikokemukseen. Mikä tässä kokemuksessa saa ihmiset lähtemään mukaan toimintaan, tai käänteisesti: mikä saa ihmiset pidättäytymään toiminnasta?

Ideologian tiedostamattomuus ja näkymättömyys saa ihmiset pitämään vallitsevaa tilannetta 'luonnollisena', mikä johtaa siihen, ettei muutosmahdollisuutta kollektiivisen toiminnan avulla koeta mahdolliseksi tai edes tarpeelliseksi. Ideologian näkymättömyys eli sen 'luonnolliseksi' tekeminen onkin sosiaalisten liikkeiden ja kollektiivisen toiminnan vihollinen. Ideologian näkyväksi tekeminen mahdollistaa myös kollektiivisen toiminnan ja toisin tekemisen.

Yhdistämällä sosiaalisten liikkeiden teoriaan ideologian vastaan tutkimuskysymykseeni: *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Nicaraguan naisliikkeen toimintaan sandinistivuosina 1977–1990 ja oikeistokonservatiivisina vuosina 1990–1996 ja, onko naisliikkeen toimintaan vaikuttaneiden tekijöiden välillä ollut samankaltaisuuksia ja mistä mahdolliset samankaltaisuudet voivat johtua.*

Metodina käytän kvalitatiivista vertailevaa tapaustutkimusta. Kvalitatiivista ja vertailevaa tapaustutkimusta on käytetty erityisesti erilaisten rajattujen sosiaalisten ilmiöiden selittämiseksi. Vertailevalla tutkimuksella voidaan etsiä syy-seuraussuhteita sosiaalisten ja historiallisten ilmiöiden takaa. Tutkimuksen kohteena voivat esimerkiksi olla eri maissa tapahtuneet vallankumoukset ja

niitä edeltäneet tekijät. Kvalitatiivista vertailevaa tutkimusta on toisinaan kritisoitu epätarkkuudesta suhteessa kvantitatiiviseen tutkimukseen. Toisaalta historiallisten ja sosiaalisten ilmiöiden syy-seuraussuhteet ovat niin monimutkaisia, että niitä on vaikea esittää tyydyttävästi ainoastaan määrällisillä metodeilla. (ks. vertailevasta tutkimuksesta Ragin 1989.) Katson että kvalitatiivisen vertailevan tutkimuksen holistinen ote on paras metodi eritellä ja analysoida Nicaraguan naisliikkeen toimintaan vaikuttaneita monikerroksisia syy-seuraussuhteita. Tutkimusasetelmaani voi kuvata teorialähtöiseksi. Tutkin naisliikkeen toimintaan vaikuttaneita tekijöitä vertaamalla sosiaalisten liikkeiden teoriasta johdettuja teemoja eli poliittisia mahdollisuusrakenteita, mobilisaatorakenteita, kehystämiprozessia ja kollektiivista identiteettiä. Aineiston analyysia ohjaa sosiaalisten liikkeiden teoria, jonka toimivuutta testaan vertaamalla Nicaraguan naisliikkeen kehitystä kahtena erilaisena aikakautena.

Käyttämäni aineiston voi jaotella kahteen osaan. Pohjaan analyysini aiempaan tutkimuskirjallisuuteen ja artikkeleihin, joita on runsaasti naisliikkeen toiminnasta sandinistivuosilta ja 1990-luvulta. Artikkeleiden ja kirjallisuuden lisäksi käytän Nicaraguassa kuukausittain ilmestyvää *Revista Envío* -lehteä, jota on julkaistu vuodesta 1981 lähtien. Valitsin *Revista Envío*n keskeiseksi lähteeksi erityisesti kahdesta syystä. Ensinnäkin *Revista Envío*n sähköinen arkisto tarjoaa omien sanojensa mukaan kenties kattavimman julkisen dokumentaation Nicaraguan tapahtumista 1980-luvulla (*Revista Envío* 2011). Itse en ole löytänyt toista yhtä kattavaa, monipuolista ja järjestelmällisesti ilmestyvää julkaisua Nicaraguan tapahtumista. Koska lehti on ilmestynyt kuukausittain vuodesta 1981 lähtien, siitä voi saada aikalaiskuvaa 1980 ja 90-luvun tapahtumista. Toiseksi lehti tarjoaa monipuolisen näkökulman tapahtumiin. Lehteä toimittaa *Universidad Centroamericana (UCAL)* ja sitä voi pitää suhteellisen objektiivisena lähteenä. Lehti itse kuvaa omaa toimintaansa 1980-luvulla ”vallankumousta kriittisesti tukevaksi”. Toisaalta se samalla myöntää, ettei tätä kriittisyyttä vallankumousvuosina toteutettu kenties riittävästi. Vuoden 1990 sandinistien vaalitappion jälkeen lehti on avautunut myös muille kriittisille analyyseille koskien Nicaraguan kansalaisyhteiskuntaa ja ulkopoliittisia suhteita. (*Revista Envío* 2011.) Myös Nicaraguan naisliikettä käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa on käytetty *Revista Envío*ta lähteenä, esimerkiksi Florence E. Babb (2001) käyttää lehden artikkeleita tutkimuksessaan. Aineistossa erityisen merkittävään osaan nousevat lakiuudistukset, joita toteutettiin sekä sandinistien että oikeistokonservatiivien hallituskautella. Lakiuudistusten kautta avaan kummankin hallituksen käsitystä sukupuolten välisestä tasa-arvosta.

2.6.1. Tutkimuksen kohteena olevat naisjärjestöt

Käytän termiä naisliike kuvaamaan kaikkia Nicaraguassa toimineita ja toimivia naisjärjestöjä, kollektiiveja ja verkostoja, joiden tavoite oli edistää naisten asemaa ja tasa-arvoa nicaragualaisessa yhteiskunnassa. Sandinistivuosina, joihin luen vallankumousvuodet 1977–1979 ja sandinistien hallituskauden 1979–1990 naisliike oli tiukasti sidottu *Frente Sandinista de Liberación Nacional* (FSLN) puolueeseen FSLN:n perustaman naisten joukkojärjestön kautta. FSLN:n perustaman naisjärjestön nimi oli vuosina 1977–1979 *Asociación de Mujeres ante la Problemática Nacional* (AMPRONAC). Vallankumouksen jälkeen vuonna 1979 se muutti nimensä *Asociación de Mujeres Nicaragüenes Luisa Amanda Espinozaksi* (AMNLAE). FSLN:n johto päätti hyvin pitkälle naisliikkeen johtajista sekä liikkeen agendasta ja tavoitteista. AMNLAE oli aikanaan merkittävin kanava naisten organisoitumiselle, vuonna 1983 siihen kuului 30 000 jäsentä. (Ewig 1999, 80.)

AMNPRONAC:n ja AMNLAE:n lisäksi naisliikkeeseen kuului sandinistivuosina myös muita järjestöjä. Vallankumous oli perustunut ihmisten organisoitumiselle erilaisten massajärjestöjen (*organizaciones populares*, OP) kautta. Merkittäviä järjestöjä olivat esimerkiksi *Asociación de Trabajadores del Campo* (ATC) ja *Comités de Defensa Sandinista* (CDS). Vaikka poliittiset puolueet elvytettiin ennen vuoden 1984 vaaleja, järjestöt muodostivat edelleen poliittisen järjestelmän pohjan ja järjestöt vuorostaan tukivat sandinistien pysymistä vallassa. (Serra 1985, 65–68.) Sandinistien vallankumous ei tehnyt selvää eroa FSLN:n, valtion ja järjestöjen välille. Niillä kaikilla oli omia toiminta-alojaan, mutta niiden kaikkien katsottiin nousevan samasta kansallisen vapautuksen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden projektista (mt., 76).

Sandinistihallitus perusti vuonna 1980 valtioneuvoston, jonka jäsenet valittiin järjestöjen edustajista. Neuvosto hyväksyi kansallisen jälleenrakennuksen juntan lakiehdotukset ja se saattoi tehdä myös omia lakialoitteita, mutta juntalla oli veto-oikeus näihin. Sandinistivuosina rajanveto kansalaisyhteiskunnan järjestöjen ja valtion välillä on hämärä. Violeta Barrios de Chamorron ja UNO-puolueen vaalivoiton jälkeen raja valtion ja kansalaisyhteiskunnan välillä vedettiin selvästi. (Serra 1985, 65–88; Ewig 1999, 78.)

1990-luvulla naisjärjestöjen määrä kasvoi räjähdysmäisesti, maltillisten arvioiden mukaan vuonna 1994 Nicaraguassa toimi 150 naisjärjestöä. Näiden lisäksi naisliikkeeseen kuului satoja kollektiiveja, ryhmiä ja erilaisia verkostoja. (Isbester 2001, 154.) Naisliikkeen koon takia jokaista siihen kuulunutta toimijaa ei voi tutkia yksityiskohtaisesti. Käsittelen naisliikettä yhtenä

kokonaisuutena vuosina 1990–1996 ja nostan lopuksi esille yhden naisverkoston, jota tarkastelen erillisenä tapauksena. Valitsin tarkastelun kohteeksi *Red de Mujeres contra la Violencia* -verkoston, koska sen toiminta jatkui läpi koko 1990-luvun ja se on edelleen toiminnassa. Kyseinen verkosto on myös malliesimerkki siitä, miten autonominen naisliike lähti rakentamaan uudenlaisia mobilisaatorakenteita, kehystämisprosessia ja kollektiivista identiteettiä.

3. Poliittishistoriallinen viitekehys: kolonialismin ja imperialismien vaikutus

3.1. Eurooppalaiset ja pohjoisamerikkalaiset valloittajat Nicaraguassa

Tarkastelen seuraavaksi, miten eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten valloittajien mukanaan tuoma vientiin ja halpaan työvoimaan perustunut talousjärjestelmä on johtanut epävakaisiin poliittisiin mahdollisuusrakenteisiin Nicaraguassa.

Kuten muuallakin Latinalaisessa Amerikassa, myös Nicaraguassa eurooppalaisten saapuminen mantereelle 1500-luvulla tarkoitti alkuperäiskansojen ja heidän harjoittamansa elintavan loppua. Yhteiskunnalliset ja yhteisölliset rakenteet sortuivat ja ihmisiltä ja yhteisöltä vietiin niiden identiteetti. Perinteinen viljely jäi Eurooppaan vietävien rahakasvien viljelyn jalkoihin ja lopulta koko manner toimi eurooppalaisten raaka-ainevarastona. Espanjan siirtomaavalta heijastuu edelleen Nicaraguan talouden rakenteissa. Espanjalaiset valloittajat perustivat talousjärjestelmän, joka toimi lähinnä maataloustuotteiden viennin ympärillä. Ensimmäiset vientituotteet olivat intiaaniorjat ja kulta, myöhemmin kaakao, puuvilla ja muut maataloustuotteet. (Close 1988, 10–11.) Raaka-aineiden vientiin perustunut talous hyödytti ainoastaan pientä eliittiä, joka myös käytti poliittista valtaa. Suurin osa väestöstä oli sidottu maaorjuutta vastaavaan järjestelmään, eikä maan sisäisellä kaupalla ollut näin ollen edellytyksiä kehittyä. Koska suurin osa ihmisistä nähtiin halvan työvoiman lähteenä eikä kansalaisina, ei taloudellisesta ja poliittisesta vallasta nauttineella eliitillä ollut kannustimia kehittää koko väestöä hyödyttäviä projekteja, kuten koululaitosta tai terveydenhuoltoa. (Walker 1985, 12.)

Yhdysvaltojen mielenkiinto Latinalaista Amerikkaa kohtaan heräsi 1800-luvulla. Vuonna 1823 presidentti Monroe julisti Amerikan kuuluva amerikkalaisille. Tämä tarkoitti sitä, että Latinalainen Amerikka luonnonrikkauksineen oli pohjoisamerikkalaisten, ei eurooppalaisten, käytössä. (Suominen 1981, 29.)

Nicaraguassa on 1800-luvulta lähtien ollut kaksi vastakkaista poliittista ryhmittymää. Konservatiivit olivat lähinnä karjataloutta harjoittavia suurtilallisia ja itseoikeutettuja 'aristokraatteja', kun taas liberaalit olivat markkinaorientoituneita maataloustuotteiden kauppiaita. Konservatiiveilla oli myös vahvat sidokset katoliseen kirkkoon. Nicaraguan ensimmäinen miehitys vuosina 1912–1925 tapahtui vallassa olleiden konservatiivien avustuksella. Yhdysvallat sai hyödyntää Nicaraguan luonnonvaroja ja kuljetusyhteyksiä konservatiivien siunauksella, ja konservatiivit saivat pidettyä liberaalit kurissa Yhdysvaltojen pelotevoiman avulla. (Walker 1985, 13–16; Williams 1985, 343.)

Vuonna 1925 Yhdysvallat oletti konservatiivien olevan kyllin vahvoja pysymään vallassa ilman miehitystä. Amerikkalaisten joukkojen vetäytyttyä maasta tilanne riistäytyi välittömästi käsistä. Vuonna 1926 Yhdysvaltojen merijalkaväen täytyi palata Nicaraguaan. (Walker 1985, 15–16.) Tällä kertaa Washington halusi saada miehityksen nopeasti päätökseen ja neuvotteli rauhanehdoista konservatiivien ja liberaalien välille. Tipitapan rauhanehdoissa liberaalit ja konservatiivit sopivat osallistuvansa Yhdysvaltain perustamiin, kouluttamiin ja johtamiin poliisivoimiin, joista muodostui Nicaraguan kansalliskaarti. (Krauss 1991, 119–120.)

Yhdysvalloilla oli hankaluuksia Augusto César Sandino nimisen kenraalin kanssa. Vuonna 1926 Sandino oli koonnut pienen, lähinnä kaivostyöläisistä koostuvan 'armeijan', ja lähtenyt liberaalien kanssa taistelemaan konservatiiveja ja merijalkaväen joukkoja vastaan. Ensimmäisessä El Jícaron taistelussa Sandinon joukot kärsivät tappion, ja Sandino päätti vetäytyä miestensä kanssa Nueva Segovian vuorille. Täältä käsin Sandino miehineen ja naisineen kävi sissisotaa Yhdysvaltojen joukkoja ja kansalliskaartia vastaan seuraavat kuusi vuotta. (Suominen 1981, 33–38; Krauss 1991, 120–121.) Sandinosta muodostui eräänlainen "Robin Hood" -hahmo nicaragualaisille. Sandino puhui maanviljelijöiden, osuuskuntien ja etenkin Nicaraguan suvereniteetin puolesta. Ideologia oli usein epäselvä ja ristiriitainenkin, mutta nationalismillaan Sandino vetosi laajasti nicaragualaisiin. Sandino torjui amerikkalaiset, mutta myös kansainväliset kommunistit. Sandinon mukaan Nicaraguassa ei ollut tarvetta luokkataistelulle. Ainoa taistelu oli amerikkalaista imperialismia vastaan. (Krauss 1991, 120–121.)

Eurooppalaisen kolonialismin ja pohjoisamerikkalaisen imperialismien peruja olevat talousrakenteet ovat vaikuttaneet myös nicaragualaisiin perherakenteisiin ja tätä kautta naisten ja miesten rooleihin sekä yksityisen että julkisen piirissä. Ennen yhteisomistuksessa olleiden maiden yksityistäminen pienelle eliitille johti siihen, että itsenäisinä viljelijöinä aikaisemmin toimineiden miesten täytyi nyt

siirtyä kausitöiden perässä pitkiä matkoja kotoaan. Miesten oli vaikea ansaita riittävää toimeentuloa perheelleen, jonka seurauksena masennus, alkoholismi, väkivaltaisuus ja muut sosiaaliset ongelmat lisääntyivät. Miehet purkivat nöyryytyksen ja turhautumisen usein heikommassa asemassa oleviin naisiin, mikä vahvisti entisestään yhteiskunnan patriarkaalisia valtarakenteita. Työn perässä liikkumisesta seurasi myös se, että miehillä oli usein useita perheitä eri naisten kanssa. Nicaraguassa on yleistä, etteivät pariskunnat mene virallisesti naimisiin, eivätkä miehet osallistu perheidensä elatukseen. Hylätyt, köyhät naiset joutuivat usein siirtymään paremman toimeentulon toivossa maalta kaupunkien slummeihin. Vallankumouksen jälkeen vuonna 1979 tehdyn kyselyn mukaan reilut 30 prosenttia kaupunkilaisperheistä oli yksinhuoltajaäitien perheitä, pääkaupunki Managuassa osuus oli jopa 60 prosenttia. Vaikka miehet eivät ole fyysisesti läsnä perheen arjessa eivätkä vastaa sen elatuksesta, he kuitenkin päättävät perheelle merkittävistä asioista, kuten lasten lukumäärästä tai heidän koulutuksesta. Miehet ikään kuin korvaavat taloudellisen elatuksen vahvalla patriarkaalisella käytöksellä. Ylä- ja keskiluokan perheissä miesten asema on merkittävä, koska naiset ovat myös taloudellisesti riippuvaisia miehistään. (Randall 1994, 13; Envío team 1984.)

Kausityön perässä liikkumisesta seurasi naisten ja tulevan vallankumouksen kannalta myös toinen merkittävä prosessi. Naisten itsenäisyys kasvoi, kun miehet siirtyvät työn perässä pois kotoa. Naiset olivat köyhiä ja yksin vastuussa perheen elatuksesta, mutta he olivat myös vapaampia tekemään omia päätöksiään. Kuten jo edellä todettu, monet naiset muuttivat itsenäisesti ilman miehiä kaupunkiin paremman toimeentulon toivossa. Kaupungeissa köyhät naiset saattoivat myös kokoontua yhteen ja löytää heitä yhdistäviä ongelmia ja huolenaiheita. Tämän uuden itsenäisen ja tyytymättömän kansanosan varaan rakentui suurelta osin sandinistien vallankumous. Naisten uusi itsenäisempi asema kaupungeissa ja sandinistien halu mobilisoida koko kansa vallankumoukselliseen taisteluun mahdollisti naisille uudenlaisen tilaisuuden liittyä kodin ulkopuoliseen poliittiseen toimintaan. (Kampwirth 2006, 6–9.)

3.2. Somozan diktatuuri vuosina 1933–1974

Nicaraguan miehityksestä oli muodostunut Yhdysvalloille sisäpoliittisesti arka aihe, minkä vuoksi Yhdysvallat vetäytyi vuonna 1933 maasta. Ennen vetäytymistä Yhdysvallat oli pyrkinyt varmistamaan sen eduille sopivan politiikan jatkumisen valituttamalla sille myönteisen liberaalin Juan Batista Sacasan presidentiksi. Toinen Yhdysvaltojen etuja ylläpitävä taho oli Nicaraguan kansalliskaarti, jonka johtajaksi oli sen toimesta nimitetty Anastasio Somoza Garzía. (Krauss 1991, 121–122.) Sandino oli tyytyväinen Yhdysvaltojen vetäytymiseen ja valmis jättämään sissisodan ja

neuvottelemaan rauhasta. Presidentti kutsui Sandinon ja hänen miehensä illalliselle, jossa oli tarkoitus neuvotella kapinallisten aseistariisumisesta. Heikolla presidentillä ei kuitenkaan enää ollut valtaa Somozan johtamaan kansalliskaartiin, joka väijytti illalliselle tulleen Sandinon ja murhasi hänet. Kansalliskaarti myös saartoi ja teloitti 300 Sandinon kapinallisiin kuulunutta miestä, naista ja lasta. (Mt., 120–122.)

Nicaraguan siirtyminen Yhdysvaltojen miehityksestä Somozan diktatuuriin tapahtui nopeammin kuin kukaan oli odottanut. Yhdysvaltojen joukkojen lähdettyä Somoza alkoi välittömästi varmistaa kansalliskaartin uskollisuutta itselleen puhdistamalla hankalat henkilöt kaartin riveistä ja lahjomalla loput. Kaartinsa turvin Somoza alkoi nopeasti kyseenalaistaa presidentin valtaa, ja lopulta vuonna 1936 hän järjesti vallankaappauksen ja nimitti itsensä presidentiksi. Somozat (ensin isä Anastasio Somoza Garzía, sitten pojat Luis Somoza Debayle ja Anastasio Somoza Debayle) johtivat Nicaraguaa kuin perheyritystä vuoteen 1979 asti terrorin ja korruption keinoin. Somozat varmistivat Nicaraguan eliitin tuen harjoittamalla laizzes faire -politiikkaa, josta kansan muut osat saivat kärsiä. Myös Nicaraguan sisäpolitiikan kannalta merkittävä katolisen kirkon johto tuki Somozan diktatuuria lähes sen loppuun asti. Merkittävimmät Somozan diktatuurin mahdollistajat olivat kansaa terrorisoiva kansalliskaarti sekä Yhdysvaltojen rahallinen ja poliittinen tuki. (Walker 1985, 17–18.)

Somozan diktatuuri rapautti Nicaraguan jo valmiiksi hauraat yhteiskunnalliset rakenteet. Julkinen sektori oli lähinnä kulissi, jonka turvin Somozat ohjasivat suurimman osan julkisiin palveluihin tarkoitetuista varoista omille tileilleen. Maanviljelijät oli ajettu pois mailtaan ja tilat siirretty Somozan suvun ja heitä tukeneen eliitin omistukseen. Maattomiksi ja työttömiksi jääneet viljelijät siirtyivät paremman toimeentulon perässä kaupunkien slummiutuville reunamille. Tästä uudesta kansanluokasta, urbaaneista köyhistä, tuli myöhemmin merkittävä voimavara vallankumoukselle. (Walker 1985, 19.)

Somozan dynastian hajoaminen alkoi 1970-luvulla. Tätä prosessia kiihdytti erityisesti kaksi tapahtumaa. Ensinnäkin vuoden 1972 maanjäristys, joka tuhosi pääkaupunki Managuan maan tasalle, tappoi yli 10 000 ihmistä ja jätti suurimman osan kaupungin asukkaista kodittomiksi. Somozat ohjasivat Nicaraguaan virranneet avustusrahat itselleen, ja kansalliskaarti käytti sekasortoista tilannetta hyväkseen ryöstämällä yrityksiä ja koteja. Avustusrahojen kavallus oli liikaa myös Nicaraguan taloudelliselle ja poliittiselle eliitille, joka tavallisen kansan tavoin kärsi maanjäristyksen tuhoista. Myös kirkko kääntyi vihdoinkin avoimesti diktatuuria vastaan. Toinen

Somozan diktatuuria nakertanut tekijä oli sandinistit (*Frente Sandinista de Liberación Nacional*, FSLN) ja heidän tekemät sissi-iskut, jotka horjuttivat voittamattomana pidetyn kansalliskaartin uskottavuutta. (Krauss 1991, 127–128.)

3.3. **Frente Sandinista de Liberación Nacional ja vallankumous**

Vuonna 1961 kolme opiskelijaa, Carlos Fonseca Amador, Silvio Mayorga ja Thomas Borge, päättivät perustaa oman sissijärjestönsä. He olivat kyllästyneet Nicaraguan sosialistisen puolueen aseettomaan linjaukseen ja halusivat perustaa Kuuban sissisodan mallia hyödyntävän ryhmän. Fonseca oli ryhmän aivot ja pääideologi. Juuri hän keksi nimetä ryhmän Augusto Sandinon mukaan ymmärtäen, että Sandinon mystinen legenda vetoaisi moniin nicaragualaisiin. (Krauss 1991, 126.) Reilut kymmenen vuotta *Frente Sandinista de Liberación Nacional* (FSLN) taisteli vaihtelevilla strategioilla ja huonolla menestyksellä, kunnes vuonna 1974 se onnistui tekemään sissi-iskun Somozan järjestämille illallisille ja ottamaan useita merkkihenkilöitä panttivangeiksi. Onnistunut isku lisäsi FSLN:n suosiota kansan parissa ja kansainvälisesti, mutta samalla se tiukensi Somozan otteita sissejä kohtaan. Vuonna 1976 FSLN:n johtava intellektuelli Carlos Fonseca tapettiin. Johtajan kuolema ja Somozan kiristyneet otteet ajoivat FSLN:n sisäisiin kiistoihin ja liike jakautui kolmeen osaan: *Guerra Popular Prolongaán* (GPP), *Tendencia Proletariatin* (TP) ja *Terceristasiin*. *Terceristasia* kutsuttiin myös *Insurreccionalesiksi* eli kapinallisiksi. Nimi *Insurreccionales* kuvasi kolmannen suuntauksen laajamuotoisuutta: kaikki itsenä kapinallisiksi tunnustavat saivat liittyä mukaan. (Booth 1982, 137–150; Close 1988, 31.)

Terceristasin edustama suuntaus osoittautui suuntauksista menestyksekkäimmäksi. *Terceristasin* mukaan sosialistinen vallankumous voitiin saavuttaa mobilisoimalla ja järjestämällä massat etujoukkona toimivan puolueen ohjaukseen. Vallankumouksen subjekti ei olisi luokka, vaan kansa kokonaisuudessaan. Muista suuntauksista poiketen *terceristasit* eivät uskoneet marxilaisten oppien ortodoksiseen tulkintaan, vaan useista kansanluokista koostuvaan kapinaan, jonka ensisijainen tehtävä oli syöstä Somoza vallasta. *Terceristasin* suuntaus sai vastakaikua monista muista liikkeistä, ja se sopi yhteen myös katolisen kirkon vapautuksen teologian kanssa. (Isbester 2001, 29; Close 1988; 31, Booth 1982; 139–145.) Naisten kannalta *tercerista*-suuntaus oli merkittävä, sillä *terceristasin* mukaan kaikki kansanosat, naiset mukaan lukien tuli ottaa vallankumoukselliseen taisteluun (Isbester 2001, 29). Toisaalta naiset tuli ottaa mukaan siitäkin yksinkertaisesta ja pragmaattisesta syystä, ettei FSLN:llä ollut varaa kieltää puolta kansasta liittymästä riveihinsä vain sukupuolen perusteella (Kampwirth 2006, 9). Vuonna 1977 kolme suuntausta sopi ainakin tilapäisesti erimielisyytensä ja yhdistivät voimansa diktaattorin kaatamiseksi (Close 1988, 32).

3.4. Somozan diktatuurin viimeiset vuodet 1974 – 1979

Vuoden 1972 maanjäristys ja FSLN:n vuonna 1974 suorittama panttivankikaappaus olivat romuttaneet Somozan hallintoa vakavasti. Seuraavat iskut diktatuurille olivat oppositio-lehti *La Prensa* paljastusartikkelit Somozan korruptiohankkeista ja FSLN:n järjestämä kansallispalatsin kaappaus, jossa kolme FSLN:n komentajaa, yksi heistä tulevan naisliikkeen kannalta merkittävä Dora María Téllez alias *Comandante Dos*, ottivat parlamentin edustajat panttivangeiksi. Paljastusartikkelien seurauksena Somoza murhautti *La Prensa* päätoimittajan Pedro Joaquín Chamorron, joka oli myös Nicaraguan konservatiivisen yläluokan toivo seuraavaksi presidentiksi. Nicaraguan taloudellinen ja poliittinen eliitti raivostuivat salamurhasta ja seurauksena oli koko Nicaraguan teollisuuden ja kaupan pysäyttänyt yleislakko. Kansallispalatsin valtauksella oli FSLN:lle sisäisesti suuri merkitys, koska se edesauttoi liikkeen yhdentymispyrkimyksiä. Samalla se lisäsi FSLN:n arvovaltaa kansainvälisesti. Nicaraguan kansalle se oli näyttö Somozan arvovaltatappioista ja osoitti, että diktatuuri oli mahdollista kaataa. Nicaraguan porvaristolle onnistunut isku osoitti, että heidän tulisi etsiä Somozan kaatamiseen ratkaisua, joka miellyttäisi myös vallankumouksellista mielialaa. (Krauss 1991, 128; Suominen 1981, 52–60.)

Yleislakko ja kapinallinen tunnelma muuttuivat käytännön toimiksi vuoden 1978 elokuun lopussa, ja tästä lähti liikkeelle syyskuun kapinana tunnettu taistelujen sarja (Suominen 1981, 61). Somoza pyrki vielä korjaamaan tilannetta massiivisilla ilmaiskulla ja siviiliväestön terrorisoinnilla. FSLN:n ja muiden sen mukaan liittyneiden diktatuurin vastustajien voitto oli kuitenkin jo selvä, ja kesäkuussa 1979 FSLN ilmoitti muodostaneensa väliaikaisen, viisihenkisen kansallisen jälleenrakennuksen juntan, johon kuului muun muassa tulevat presidentit Daniel Ortega ja Violeta Chamorro. Heinäkuussa Somozat pakenivat Yhdysvaltoihin, ja FSLN:n johti diktatuuria vastustaneet joukot pääkaupunkiin. (Krauss 1991, 133; Suominen 1981, 61–67; Walker 1985, 22; Close 1988, 35.)

Somozan diktatuuri jätti jälkeensä maanjäristyksessä tuhoutuneen pääkaupungin, rapautuneen talouden ja teollisuuden, korruptoituneen poliittisen järjestelmän ja tyhjän valtion kassan. Tämän lisäksi FSLN:n tuli pian huomaamaan, ettei ihmisiä ollut yhtä helppo pitää yhteisen päämäärän takana yhteisen vihollisen kadottua. Yhdysvallat piti sandinistien ja katolisen kirkon vapautuksen teologian välistä yhteistyötä erityisen huolestuttavana asiana. Vasemmistolaisen hallituksen ja kirkon yhteistyö pelotti Ronald Reaganin hallintoa siinä määrin, että se oli valmis rahoittamaan ja

kouluttamaan ”vapaustaistelijoita”, eli entisistä kansalliskaartilaisista muodostuvia contra-joukkoja vallankumouksen vastaiseen taisteluun. (Randall 1992, 52–53.)

4. Kulttuurinen viitekehys: uskonnon vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon

4.1. Nicaragua ennen ja jälkeen kristinuskon: Maria vastaan Malinche

Tarkastelen seuraavaksi, miten kolonialismista seurannut häpeä ja eurooppalaisten mukanaan tuoma katolinen uskonto ovat vaikuttaneet ristiriitaisen identiteetin rakentumiseen sekä machistisen kulttuurin ja patriarkaalisten valtarakenteiden kehittymiseen Nicaraguassa.

Esikolumbiaanisessa, eli ennen eurooppalaisten tuloa vallinneessa intiaaniyhteiskunnassa miehet viljelivät ravintoa ja pitivät huolta kodista. Naiset sen sijaan huolehtivat kaupankäynnistä ja taloudesta. Yhteisöjen miehet eivät edes saaneet tulla markkinapaikoille, joita pidettiin yhteiskunnan taloudellisina keskuksina. Myös naisten seksuaalisuuteen suhtauduttiin nykyisestä poikkeavalla tavalla. Neitsyyttä ei ihannoitu, ja miehet pitivät naisten seksuaalista kokemattomuutta jopa huonona asiana. Prostituutio oli hyväksytty elinkeino, ja monet nuoret tytöt hankkivat myötäjäisensä prostituoituina. Seksuaalinen väkivalta oli rangaistavaa ja raiskaaja määrättiin orjaksi uhrin vanhemmille. (Randall 1994, 6–7.)

Eurooppalaiset valloittajat ja lähetyssaarnaajat toivat mukanaan kristinuskon ja uudenlaisen kuvan naiseudesta. Neitsyt Marian kunnioitus oli vahva osa espanjalaista ja portugalilaista kristinuskoa. Latinalaisen Amerikan valloitus tehtiin Marian nimissä ja hänen siunauksellaan. Ajatus oli, että Maria suojeli katolista uskoa ja sen levittäjiä, mutta halusi samalla saattaa kaikki ihmiset kirkon suojaan. Latinalaisen Amerikan valloitus ja riisto oikeutettiin Marian nimissä tapahtuvalla alkuperäiskansojen ’sivistämisellä’. Valloittajat osasivat myös hyödyntää esikolumbiaanisille yhteiskunnille ominaisia jumalatarkultteja ja toivat Neitsyt Marian ja kristinuskon näiden vanhojen uskomusten rinnalle. Marian avulla kristinusko saatiin juurrutettua vahvasti Latinalaiseen Amerikkaan. Neitsyt Mariaan kohdistuva kansanhurskaus ja palvonta ovat edelleen keskeinen ja yhdistävä tekijä Latinalaisen Amerikan uskonnollisuudessa. (Vuola 2010, 107–109.)

Katolisen kirkon Mariaan ja sen edustamaan naiskuvaan liittyy useita naisten ja tasa-arvon kannalta ongelmallisia ja vahingollisia piirteitä. Eräs vanhimmista tavoista tulkita Mariaa kristillisessä

ajattelussa on rinnastaa hänet Eevaan. Aikaisemmin Marian rooli tulkittiin uutena Eevana, mutta 100-luvun lopulla Uuden Testamentin pohjalta kehitettiin ajatus Eevasta syntisenä naisena. Eeva oli synnin alkusyy ja paholaisen portti (*porta diaboli*), jonka kautta synty pääsi maailmaan. Nainen edusti heikkoutta, koska ei voinut vastustaa houkutusta ja samalla myös vahvuutta, koska saattoi toimia itsenäisesti ja taivutella miehen syntiin. (Mt., 44–45.)

Lankeemuksesta seurannut rangaistus määräsi naisen miehelle alamaiseksi. Synty liittyi erottamattomasti Eevaan ja armo ja pelastus Mariaan. Eeva vei ihmiskunnan tuhoon, ja Maria nosti sen pelastukseen. Eevan tottelemattomuus ja epäusko annettiin anteeksi Marian tottelevaisuuden ja uskon kautta. Miesten katsottiin edustavan henkeä ja sielua, naisen taas ruumista ja lihallisuutta. Eevan kapina oli ruumiin kapinaa vastoin Aatamin edustamaa henkeä. Sovitus täytyi tehdä alistamalla ruumis hengelle ja nainen miehelle. Maria tuli sovittamaan Eevan synnit alistamalla hengelle eli miehelle. (Mt., 44–45.)

Kreikkalaisesta filosofiasta kristinuskoon suodattunut dualistinen ajattelutapa, jossa henki ja ruumis asetetaan vastakkain sekä 300-luvulta vahvistuneet askeettiset ihanteet kristinuskossa ovat problematisoineet suhtautumista ruumiiseen ja ruumiillisuuteen. Seksuaalisuus ja synty liittyvät ruumiiseen ja ruumis naiseuteen. Maria hyvitti Eevan ruumiillisen synnin alistamalla miehen ja hengellisyyden tottelijaksi. Tästä seuraa naiseuden kaksijakoinen tulkinta. Nainen on joko Eeva tai Maria, hyvä tai paha, puhdas tai likainen, äiti tai huora. Marian ja tätä kautta kaikkien naisten ruumiillisuus on ristiriitainen. Äitiys on katolisen kirkon mukaan naissukupuolen korkein kutsumus ja ehkäisyvälineiden ja abortin kieltäminen ovat edelleen osa katolisen kirkon seksuaalieettistä opetusta. (Mt., 85–89.)

Kukaan ei kuitenkaan voi olla puhdas neitsyt ja äiti samaan aikaan. Äitiyden kautta Mariasta tulee myös kärsivä äiti (*Mater Dolorosa*), joka suree ristiinnaulittua ja menetettyä lastaan. Tämä perinne elää vahvasti Latinalaisessa Amerikassa. On myös naisten kannalta ongelmallista, jos Marian tulkitaan alistuneen passiivisesti toisen tahtoon. Jos Marian 'tapahtukoon minulle tahtosi mukaan' tulkitaan seksuaaliseksi alistumiseksi toisen tahtoon, tästä on lyhyt matka seksuaalisen ja muun naiseuteen kohdistuvan väkivallan hyväksymiseen. (Vuola 2010, 32, 87–92.)

Valloituksen jälkeen identiteetti on ollut vaikea kysymys latinoille. Lähes 70 prosenttia nicaragualaisista on etniseltä taustaltaan mestitoja eli eurooppalaisten ja intiaanien jälkeläisiä (The

CIA World Factbook, 2011). Mestito-identiteetti on ongelmallinen sen väkivaltaisen alkuperän takia. Ristiriitainen identiteetti heijastuu edelleen nicaragualaiseen yhteiskuntaan ja elämään, erityisesti naisten ja etnisten vähemmistöjen asemaan.

Malinche-myytti avaa mestito-identiteetin ja siitä seuraavan naiseuden tulkinnan ristiriitaisuutta. Malinche oli nuori intiaanityttö, joka annettiin orjaksi Hernán Cortésille. Malinche oli älykäs ja tavallisen orjan asemasta hänestä tuli Cortésin tulkki ja lopulta myös jalkavaimo ja lapsen äiti. Myytin perinteisen tulkinnan mukaan Malinche oli kiero nainen, petturi joka auttoi espanjalaisia valloittajia. Malinche symboloi alkuperäiskansojen nöyryytystä eurooppalaisten valloittajien edessä. Erityisesti tarina symboloi naisen petollisuudesta ja seksuaalisuudesta seuraavaa häpeää. Malinche kuitenkin synnytti ensimmäisen mestiton ja on näin ollen mestitojen äiti. Malinchesta tuleva *malinchismo* tarkoittaa edelleen petosta ja oman alkuperän häpeällistä kieltämistä. Malinche on Latinalaisen Amerikan vastine Eevalle. Malinche on Eevan kaltainen paha ja syntinen äiti, jonka teot nöyrä ja puhdas Maria voi hyvittää. Myytti petollisesta Malinchesta ja luotettavasta Mariasta selittää myös machismin ja latinalaiselle kulttuurille ominaisen äidin ja naisen syyllistämisen alkuperää. Machismi ideologiana liioittelee miesten ja naisten välisiä eroja ja korostaa miesten moraalista, taloudellista ja sosiaalista ylivaltaa suhteessa naiseen (Ellsberg ym. 2000, 1606). Naisten tulee tuntee syyllisyyttä heidän omasta uhrin asemastaan, ja jopa miesten väkivaltaisuus selittyy naisen antautumisella ja yhteistyöllä. Raiskaus leimaa naisen, ei sen tekijää. (Vuola 2010, 118–119; Randall 1994, 8–9.)

4.2. Vapautuksen teologia

Latinalaisen Amerikan kristillisyyteen liittyy myös vapautuksen teologia, joka on 1960–1970-luvuilla syntynyt kirkollisyhteiskunnallinen liike. Vapautuksen teologia tarkastelee yhteiskuntaa, kirkkoja ja teologiaa alistettujen ja sorrettujen näkökulmasta. Konservatiivisen katolisen kirkon katsottiin vieraantuneen köyhien arjesta. Nälästä ja janosta kärsiville ihmisille tuli tarjota muutakin kuin hengellistä apua. Vapautuksen teologiassa on alueellisia eroja Latinalaisessa Amerikassa. Nicaragualle ominaista oli kirkon järjestäytyminen ruohonjuuritasolla, jopa maanalaiseen ja vallankumoukselliseen tyyliin. Vapautuksen teologit tukivat vallankumousta ja muutamat heistä toimivat myöhemmin ministereinä sandinistihallituksessa. Laajasta kansansuosioista huolimatta Vatikaani, kirkon eliitti ja eräät piispat eivät tukeneet vapautuksen teologiaa. (Huovila 2009, 26–27.)

Sosialistiseen ideologiaan perustuva vallankumous ja kristinusko voivat vaikuttaa hankalasti yhteen sovittavilta, mutta tässä täytyy ymmärtää tapahtumien kulttuurista kontekstia. Nicaragualaiset ovat hyvin uskonnollisia, mikä tarkoittaa lähinnä arkista uskonnollisuutta ei niinkään hurskautta tai uskonnollisten oppien tiukkaa seuraamista. Tämän lisäksi nicaragualaisilla on vahva käsitys oikeudenmukaisuudesta. Nämä kaksi tekijää yhdistyivät vapautuksen teologiassa ja sandinistien vallankumouksessa. Vapautuksen teologia ei tulkitse raamattua kirjaimellisesti eikä sandinistien vallankumous tulkinnut sosialismia tai marxilaisuutta tiukan ortodoksisesti. Kummatkin, vapautuksen teologia ja sandinistien vallankumous taistelivat eliittejä ja epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Onkin johdonmukaista, että saman kokemusmaailman jakaneet uskonnolliset yhteisöt ja sandinistit yhdistivät voimansa. Tämä yhteistyö ei ollut ainoastaan instrumentaalista ja pragmaattista, vaan yhteistyön kautta tavoiteltiin myös yhteistä sandinismia ja kristillisyyden yhdistävää identiteettiä. Monet sandinistijohtajat olivat uskovaisia ja käyttivät myös uskonnollista retoriikkaa perustellessaan vallankumouksen tärkeyttä. (Lancaster 1988, 27–28, 35, 56–58.) Uskonnollisuus on niin syvään juurtunut ja elimellinen osa nicaragualaisten arkielämää, että tuskin minkäänlainen vallankumous olisi voinut onnistua ilman uskonnon sulauttamista osaksi vallankumouksen ideologiaa.

Neitsyt Maria oli myös vapautuksen teologiassa merkittävä hahmo, on puhuttu jopa vapautuksen mariologiasta. Vapautuksen teologiassa Maria on tulkittu köyhänä ja profeetallisena, hän on heikoimmassa asemassa olevien, erityisesti köyhien naisten edustaja ja epäoikeudenmukaisen järjestyksen murtaaja. Vaikka Marian on sanottu edustavan köyhiä ja sorrettuja, on vapautuksen teologiaa kritisoitu sen irtautumisesta arkipäivän kokemuksesta. Romantisoitu kuva Mariasta on sitä vaikeampi toteuttaa, mitä köyhemmistä naisista on kyse. Naisten harteille jää usein perheen elättäminen. Näissä olosuhteissa naisten arki ei rakennu epämääräisen ja ihannoidun naiseuden varaan vaan ruumiilliselle raadannalle. (Vuola 2010, 119–121.)

Latinalaisen Amerikan feministiset vapautuksen teologit puhuvat *la vida cotidiasta* (arkipäivän elämästä), jonka eleyistä kokemuksista vapautuksen teologian tulisi rakentaa naiskuvaansa. Vapautuksen teologeja on kritisoitu köyhien romantisoimisesta. Naisten kohdalla se näkyy köyhän *campesinan* (maalais- tai maanviljelijänaisen) ihannoimisessa Marian muodossa. Köyhä ja sorrettu, mutta tästä huolimatta sankarillisesti taisteleva *campesina* oli sekä vallankumouksen että vapautuksen teologian naisihanne. Mutta entä jos tämä ihannoitu äiti ei kärsi niinkään kapitalistisesta sorrosta, vaan perheväkivallasta? (Vuola 2010, 121–125.)

Voidaan kysyä, kuka on luonut neitseellisen ja nöyrän Marian tai uhrautuvan ja sankarillisen *campesinan* identiteetin naisille? Ovatko ihanneroolien takan kirkkoisät ja vallankumouksen johtajat, jotka ovat rakentaneet identiteetit omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan? On vaikea kuvitella, miksi naiset itse olisivat rakentaneet omaksi identiteetikseen heikosti todellisuutta vastaavan nöyrän ja alistuvan neitsyen tai oman hyvinvointinsa ja sukupuolensa uhraavan sissitaistelijan. Miten nämä roolit palvelevat naisten tarpeita? Molemmat identiteetit hylkäävät naiseuden perimmäisen olemuksen ja tarpeet ja asettavat naiset välinearvoksi jonkin muun saavuttamiseksi, olipa kysymys sitten kristilliskonservatiivisiin sukupuolirooleihin perustuvasta yhteiskunnasta tai sosialistisesta vallankumouksesta. Naisten tulee uhrata omat tarpeensa yhteisen hyvän saavuttamiseksi.

4.3. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet Nicaraguassa

Seksuaaliterveydellä tarkoitetaan naisten ja miesten elinaikaista seksuaalista hyvinvointia ja terveyttä. Tämä edellyttää, että ihmisillä tulee olla mahdollisuus turvalliseen ja tyydyttävään sukupuolielämään ilman mahdollista lisääntymistä. Lisääntymisterveyspalveluihin kuuluvat muun muassa perhesuunnitteluneuvonta ja -palvelut, raskausajan hoito, turvallinen synnyttäminen, mahdollisuus turvalliseen aborttiin kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja sukupuolitautilien ennaltaehkäisy ja hoito. Vuoden 1994 Kairon konferenssissa saavutettiin ensimmäistä kertaa kansainvälinen yksimielisyys siitä, että väestöpolitiikan tulisi perustua seksuaali- ja lisääntymisoikeuksille. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet ovat ihmisoikeuksia ja ne pitävät sisällään kaksi pääperiaatetta: lisääntymiseen liittyvän itsemääräämisoikeuden ja oikeuden laadukkaisiin terveyspalveluihin. (Onali 2003, 35–36.) Nicaragua ei allekirjoittanut Kairon sopimusta (Pizarro, 2003).

Yksilön seksuaali- ja lisääntymiskäyttäytymiseen vaikuttaa sukupuolijärjestelmä, joka syntyy sukupuolten välisiä suhteita kussakin kulttuurissa määrittelevistä sanattomista sopimuksista. Sukupuolijärjestelmään liittyy biologisten erojen lisäksi kulttuuriset, taloudelliset, sosiaaliset ja taloudelliset erot sukupuolten välillä. Esimerkiksi synnyttäminen jää naisille biologisten erojen takia, mutta oletus naisista parempina lasten hoitajina on kulttuurisesti rakennettu oletus. Koska järjestelmä ei ole ainoastaan biologisiin eroihin perustuva, vaan opittu, sitä voidaan myös muuttaa. (Onali 2003, 35–36.)

Uskonto kulttuurisena tekijän vaikuttaa monissa yhteiskunnissa vahvasti sukupuolijärjestelmään ja tätä kautta seksuaali- ja lisääntymisoikeuksiin. Nicaragualainen yhteiskunta on vahvasti

uskonnollinen, ja poliittiset johtajat pyrkivät aina hankimaan kirkon tuen taakseen. Koska johtajilta puuttuu auktoriteetti, joka perustuu lakien noudattamiseen ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, kirkon tuella he pyrkivät oikeuttamaan toimintaansa. (Campos Chávez 2009, 9.)

Katolisen kirkon näkemys ehkäisymenetelmistä perustuu erityisesti vuonna 1968 julkaistuun paavin kiertokirjeeseen *Humanae Vitae* (syntyvyyden sääntelystä). Kiertokirjeessä tuomitaan kaikki toimet, joiden tarkoituksena on estää luonnollinen hedelmöittyminen. Kirkko on myös tuominnut raskauden keskeytyksen. Katolisen kirkon mukaan hedelmöittynyt munasolu on ihmisen alku, riippumatta sen kehittymismahdollisuuksista. Esimerkiksi kohdunulkoiseen raskauteen, jossa sikiö ei voi kehittyä, viitataan puhumalla synnittömästä ja viattomasta lapsesta. Katolisen kirkon kantaa ehkäisyyn on kritisoitu, koska se on kaukana kansan arjesta. Nicaraguassa abortti kaikissa muodoissa (vaikka se vaarantaisi naisen hengen) kriminalisoitiin vuonna 2006 presidentinvaalien alla. Lyhyessä ajassa voimaantullut laki oli uskonnollisten yhteisöjen lobbaama ja useiden presidenttiehdokkaiden kannattama. (Huovila 2009, 35–41.)

Kirkon vaikutus Nicaraguan poliittiseen elämään on merkittävä, mutta ihmisten seksuaalikäyttäytymiseen vaikuttavat myös muut kulttuurisesti opitut tavat. Kirkon kielteistä kantaa suuremmaksi ongelmaksi syntyvyyden säännöstelyssä on todettu miesten negatiivinen suhtautuminen ehkäisyyn. Nicaraguassa vain joka kolmas parisuhteessa elävistä naisista päättää itse ehkäisyn käytöstä. Ehkäisyyn liittyy paljon myyttejä ja uskomuksia. Ehkäisyä käyttäviä naisia pidetään uskottomina, ja kondomien pelätään vaikuttavan potenssiin tai jopa muuttavan miehen homoseksuaaliksi. Monet naiset käyttävät ehkäisyä salaa kumppaneiltaan. (Huovila 2009, 39.)

Kansainvälisissä naisiin ja väestöön liittyneissä yhteyksissä Nicaragua on ollut konservatiivien joukossa, koska katolisen kirkon merkitys maan poliittiseen elämään on niin merkittävä. Nicaraguan asukkaista 65 prosenttia on alle 25-vuotiaita ja väestö kasvaa noin 2,76 prosentin vuosivauhtia. Nicaragualaisten naisten lisääntymisterveyteen liittyvät aikainen ensimmäinen raskaus ja synnytys, useat toisiaan lyhyellä aikavälillä seuraavat synnytykset, seksuaalinen hyväksikäyttö, korkeat kohdunkaulansyöpäluvut sekä sukupuolitaudit. Puolet tytöistä aloittaa seksuaalisen kanssakäymisen ennen 18. ikävuotta. 40 prosenttia tytöistä ei ole käyttänyt ehkäisyä, ja 19-vuotiaina 45 prosenttia tytöistä on äitejä. Koulujen seksuaalikasvatus painottaa moraalialia ja pidättäytymistä seksuaalisesta kanssakäymisestä ennen avioliittoa. (Onali 2003, 40.)

Lisääntymisterveyspalvelujen saatavuuden epätasaisuus heijastuu eri sosiaaliryhmiin kuuluvien naisten lapsiluvuissa. Maaseudulla naisilla on keskimäärin 5 lasta, kaupungissa alle 3. Korkeakoulututkinnon suorittaneilla on alle 2 lasta, kouluttamattomilla yli 6. Perheväkivalta juontaa juurensa miesten ja naisten eriarvoisesta suhteesta. Joka toinen nicaragualainen nainen on joutunut kumppaninsa pahoinpitelemäksi, kolmasosa on lyöty raskauden aikana. Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on yleistä: 27 prosenttia tytöistä ja 20 prosenttia pojista on joutunut seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Henkisen ja fyysisen väkivallan kriminalisoiva laki 230 astui voimaan vuonna 1996. Lain olemassaolosta tiedottaminen ja sen täytäntöönpano ovat naisliikkeen keskeisiä tavoitteita. (Mt., 40.)

5. Vallankumousvuodet ja Asociación de Mujeres ante la Problemática Nacional 1977–1979

5.1. Poliittiset mahdollisuusrakenteet: taistelu diktatuuria vastaan

Frente Sandinista de Liberación Nacionalin (FSLN) menestyksekkäs ideologia vallankumouksen taustalla oli, ettei vallankumous liittynyt vain tiettyyn yhteiskunnalliseen luokkaan, vaan koko kansaan. Kapitalistisen talousmallin ajateltiin riistävän kaikkia ihmisiä ja näin myös kaikki ihmiset kaipaivat vapautusta. Olennaista ei siis ollut ikä, sukupuoli tai sosiaalinen luokka. FSLN:n ideologian mukaan kaikki voivat osallistua vapautuksen taisteluun ja järjestäytyä haluamallaan tavalla kunhan se ajaa vallankumouksen etua. Tätä kautta mahdollistui myös naisten organisoituminen oman järjestön kautta. FSLN:n oli tietoinen naisten tuen merkityksestä vallankumouksen onnistumiselle, ja se päättikin vuonna 1977 perustaa naisille oman järjestön, *Asociación de Mujeres ante la Problemática Nacionalin* (AMPRONAC). (Isbester 2001, 29–30.)

Naiset olivat liittyneet sankoin joukoin kaatamaan Anastasio Somozan diktatuuria. Naisilla oli merkittävä osuus vallankumouksen onnistumisessa ja joidenkin arvioiden mukaan jopa 30 prosenttia diktatuurin vastaiseen taisteluun osallistuneista oli naisia. (Molyneux 1985, 227.)

Naisten organisoituminen mahdollistui poliittisissa mahdollisuusrakenteissa tapahtuneiden muutosten kautta. Somozan diktatuurin aikana oppositio oli hiljennetty ja kansalliskaarti oli terrorisoinut tyytymättömät kansalaiset hiljaisiksi. Somozan harjoittama väkivaltainen tukahduttaminen oli kuitenkin johtanut Tarrow'n (1998, 83–85) kuvailemaan tukahduttamisen

paradoksiin, jossa voimakkaat tukahduttamisen keinot johtavat liikkeiden ja niiden jäsenten radikalisoitumiseen. FSLN:n oli helppo saada tukea diktatuurista kärsineestä kansasta.

Kuten Tarrow (1998, 77–78) toteaa, vaikutusmahdollisuuksien hetkellinen avautuminen saa ihmiset tarttumaan niihin. FSLN:n masinoima vallankumous avasi nicaragualaisille ennennäkemättömän tilaisuuden vaikuttaa omaan poliittiseen ympäristöönsä. FSLN:n diktaturia ja etenkin kansalliskaartin uskottavuutta horjuttaneet sissi-iskut saivat nicaragualaiset kokemaan, että asioihin on todellakin mahdollista vaikuttaa omalla toiminnalla.

Somozan diktatuurin julmuus ja röyhkeys oli lopulta johtanut myös Tarrow'n (1998, 78–79) kuvailemaan eliittien jakautumiseen ja liittolaisten vaihtumiseen. Taloudellinen ja poliittinen eliitti olivat kyllästyneet diktatuuriin, joka ei enää hyödyttänyt eliittienkään etuja, ja ne olivat valmiita ainakin hetkellisesti siirtymään Somozan kaatavan vallankumouksen taakse. Myös poliittisesti merkittävä toimija, Nicaraguan katolinen kirkko, tuomitsi vihdoinkin Somozan julmuudet ja vapautuksen teologiaa edustanut osa kirkosta siirtyi FSLN:n ja vallankumouksen tueksi. Erityisesti naisten organisoitumisen kannalta vapautuksen teologialla oli merkittävä vaikutus. Nimenomaan naiset organisoituivat ja toimivat kirkon kautta ja vapautuksen teologia politisoi ja radikalisoi naisten toimintaa. (Kampwirth 2006, 42; Randall 1994, 14–16.)

Yhteiskunnan eliitin ja etenkin kirkon siirtyminen vallankumouksen taakse valoi kansaan entistäkin suurempaa uskoa vallankumouksen onnistumisen mahdollisuuksista. Kirkon tuki vallankumoukselle merkitsi myös vallankumouksen oikeutusta sellaistenkin ihmisten keskuudessa, jotka muuten olisivat saattaneet kyseenalaistaa sosialistiseen ideologiaan perustuvan liikkeen. Muissa olosuhteissa konservatiivisia arvoja kannattavat ihmiset saattoivat hyväksyä vallankumouksen, koska sillä oli katolisen kirkon tuki takanaan.

Ihmisten osallistumista vallankumoukseen voidaan selittää myös siitä seuraavan hyödyn kautta (Tarrow 1998, 87). Eliittien ja kirkon tuki kannusti ihmisiä toimimaan, koska se vähensi toiminnasta seuraavia riskejä. Totta kai vallankumoukseen osallistuminen sisältää aina tiettyjä, etenkin fyysiseen turvallisuuteen liittyviä riskejä, mutta eliittien ja kirkon tuki vähensi näitä riskejä huomattavasti. Näin ollen kollektiiviseen toimintaan osallistumisesta seuraavat riskit muodostuivat ihmisten mielessä pienemmäksi pahaksi kuin toimimattomuuden mahdolliset negatiiviset

seuraukset. Myös naiset olivat valmiita hylkäämään perinteisen passiivisen roolinsa ja ottamaan osaa kodin ulkopuoliseen poliittiseen toimintaan siitä seuraavien mahdollisten etujen toivossa.

Somozan terrori voitaisiin tulkita organisoitumisen kannalta negatiiviseksi tekijäksi. Naiset kuitenkin tulkitsivat Somozan aiheuttamat julmuudet ja kärsimykset ongelmaksi, joka kannusti ja oikeutti osallistumisen kollektiiviseen toimintaan ja jopa aseelliseen taisteluun. Naiset tulkitsivat poliittisen epävakauden myös mahdollisuudeksi politisoida naisten elämää koskevia asioita, jotka olivat ennen kuuluneet ainoastaan yksityisen piiriin (Isbester 2001, 32–33).

5.2. Mobilisaatorakenteet: keskitetyn rakenteen ongelmat

AMNPRONAC:n kahdella ensimmäisellä johtajalla (Lea Guidolla ja Gloria Carriónilla) ei juuri ollut kokemusta laajan massaorganisaation johtamisesta tai toiminnan järjestämisestä. Tämä kokemattomuus olisi voitu tulkita negatiiviseksi tekijäksi, mutta Guido ja Carrión käänsivät kokemuksen puutteen vahvuudeksi rakentamalla organisaatiolle horisontaalisen rakenteen. Guido ja Carrión eivät lähteneet johtamaan AMNPRONAC:ia kahdestaan, vaan kutsuivat koolle seitsemän kokenutta ja ammattitaitoista naista. Nämä yhdeksän naista jakoivat tietotaitonsa ja jatkoivat myös AMNPRONAC:n pienempien yksiköiden organisoimista vastaavalla tavalla. (Isbester 2001, 31–33.)

AMNPRONAC:n rakenne kuvaa horisontaalisen erilaistumisen etuja suhteessa vertikaaliseen erilaistumiseen. Kokemattomien johtajien varaan rakennettu keskitetty johtaminen olisi luultavasti heikentänyt järjestön uskottavuutta sen jäsenten ja muiden poliittisten toimijoiden silmissä. Kokemattomuuden myöntäminen ja horisontaalisen vastuunjaon hyödyntäminen antoivat kuitenkin kuvan demokraattisesta järjestöstä, joka huomio myös ruhonjuuritason.

Vuoteen 1978 mennessä AMNPRONAC oli 3000 jäsenen massajärjestö, jonka rakenne oli siirtynyt keskitetympään suuntaan (Isbester 2001, 41). Tämä vastaa hyvin resurssimobilisaation teorioita liikkeen kehittymisestä kohti keskitettyä valtarakennetta. Toisin kuin joissakin teorioissa on esitetty, (ks. esim. Kriesi 1996, 154–155) tämä edellä kuvattu keskittyminen ei kuitenkaan ole aina positiivinen tekijä liikkeen menestyksen kannalta.

AMNPRONAC:n tapauksessa siirtyminen alkuperäisestä horisontaalisesta rakenteesta kohti keskitetympää rakennetta johti ongelmiin. Ruohonjuuritaso ei enää kannattanut AMNPRONAC:n

toimintaa, koska se ei kokenut toimintamallia demokraattiseksi. Lea Guido huomasi, että naisorganisaatiolle paras järjestäytymistapa oli hajautetusti ruohonjuuritason kautta. Näin naiset saattoivat säännellä omaa osallistumistaan paikallisella tasolla. (Isbester 2001, 41–41.)

AMNPRONAC:n johto huomasi keskitetyn päätöksenteon, ammatillistumisen ja vertikaalisten rakenteiden ongelmat ja pyrki korjaamaan nämä. Tällainen itsekriittinen toiminta haastaa Kriesin (1996, 152–156) näkemyksen, jonka mukaan kaikkien tavoitteellisten ja pitkällä aikavälillä toimivien organisaatioiden kehitys kulkisi vääjäämättömästi kohti vallan keskittymistä. AMNPRONAC:n tapauksessa järjestön rakenne oli siirtymässä kohti keskitetyn päätöksenteon ja vertikaalisen erilaistumisen mallia, mutta tietoisella työskentelyllä tämä pyrittiin välttämään.

Jo tämän ensimmäisen naisjärjestön yhteydessä kävi selväksi, ettei keskitetty ja vertikaalinen rakenne sopinut naisjärjestön edustamaan tasa-arvon ja demokraattisuuden eetokseen. Naisjärjestöjen tavoite on ollut ajaa tasa-arvoa, joten järjestön sisäinen epätasa-arvo organisaatorakenteissa heikentää järjestön toiminnan uskottavuutta.

5.3. Kehystämisprosessi: emansipaatio vallankumouksen sivutuotteena

AMNPRONAC:n tavoite oli alun perin tavoitella ihmisoikeuksien toteutumista. Suuri osa alkuperäisistä aktivisteista tuli urbaanista keski- ja yläluokasta. Monet heistä olivat äitejä, jotka olivat huolissaan lastensa tai miestensä kohtalosta Somozan hallinnon vankeina. AMNPRONAC:n toimintaa pyrittiin levittämään myös köyhempien naisten keskuuteen, jolloin tavoitteiksi asetettiin toimeentuloon ja talouteen liittyvät kysymykset, jotka koskettivat köyhiä naisia. FSLN toivoi AMNPRONAC:n tavoittelevan jäsenikseen erityisesti köyhiä naisia, koska heidän oletettiin olevan vastaanottavaisempia myös muille vallankumouksen tavoitteille. AMPRONAC:n tavoitteet siirtyivätkin FSLN:n kannustamina ihmisoikeuksien toteutumisesta kohti vallankumouksen taloudellisia ja sosiaalisia tavoitteita. AMNPRONAC:n jäsenistön ja tavoitteiden jakautumisesta huolimatta järjestö pyrki korostamaan kaikille naisille yhteisiä tavoitteita, jotka eivät olleet riippuvaisia sosiaalisesta luokasta vaan sukupuolesta. (Isbester 2001, 36–44; Molyneux 1985, 239; Chinchilla 1990, 374–375.)

Kuten Della Porta ja Diani (1999, 70–71) toteavat, sosiaalisten ongelmien määrittely on valikoiva prosessi, joka on usein pienen eliitin käsissä. AMNPRONAC:n tapauksessa FSLN pyrki siirtämään naisjärjestön tavoitteita monimutkaisesta ihmisoikeusongelmasta kohti yksinkertaisempia talouden

ja toimeentulon kysymyksiä. Tämä on luultavasti johtunut kahdesta syystä. Ensinnäkin ihmisoikeusongelmien ratkaiseminen olisi vaatinut pitkäjänteistä työtä, jota voitaisiin toteuttaa myös muun kuin vallankumouksellisen toiminnan kautta. Talouteen ja toimeentuloon liittyvät kysymykset sen sijaan oli helpompi kytkeä suoraan vallankumouksen kontekstiin. Ainoastaan vallankumous ja uusi järjestelmä voisi taata köyhille naisille paremman toimeentulon. Toiseksi, ihmisoikeusongelmien käsitteleminen olisi vaatinut myös sandinistien oman toiminnan tarkastelemista. Vallankumouksen kriittiset alkuvuodet eivät luultavasti olleet sandinistijohtajien mielestä oikea aika tällaiselle itsereflektiolle.

FSLN myönsi naisia alistavien patriarkaalisten rakenteiden olemassa olon, mutta oletti samalla, että naisia koskevat ongelmat ovat osa koko kansaa koskevaa poliittista, taloudellista ja kulttuurista sortoa. Naisten emansipaatio tapahtuisi vallankumouksen myötä. FSLN:n linjaa mukaillen AMNPRONAC nimitti diktatuurin ensisijaiseksi syylliseksi naisten sorrettiin asemaan ja patriarkaalisiin rakenteisiin. Järjestön toiminnan tavoitteena oli Somozan kaataminen eikä tavoitteita tämän pidemmälle asetettu, koska diktatuurin kaatumisen myötä ajateltiin myös naisia koskevien ongelmien häviävän. (Isbester 2001, 36–37; Molyneux 1985, 238–240; Chinchilla 1990, 374–375.)

AMNPRONAC onnistui kehystämään aiemmin luonnollisena pidetyn naisen alisteisen aseman miehelle ongelmalliseksi, mutta se määritteli diktatuurin ongelman syyksi. Näin ollen AMNPRONAC ei syvemmällä tasolla kyseenalaistanut nicaragualaisen yhteiskunnan patriarkaalisia rakenteita, jotka eivät olleet ainoastaan diktatuurin, vaan pidemmän historiallisen ja kulttuurisen kehityksen seurausta. Diktatuurin kaaduttua naiset olivat edelleen alisteisessa asemassa, koska kulttuurisia stereotyyppioita sukupuolten 'luonnollisista' rooleista ei kyseenalaistettu riittävästi. Sukupuolten välinen epätasa-arvo oli syvemmällä nicaragualaisen yhteiskunnan rakenteissa, ja myös FSLN:n sisällä.

Myöhemmin diktatuurin kaatumisen ja onnistuneen vallankumouksen jälkeen FSLN:n autoritaarinen tapa asettaa naisjärjestöjen tavoitteet muodostui merkittäväksi ongelmaksi. Ennen diktatuurin kaatumista AMNPRONAC:n oli mahdollista noudattaa FSLN:n linjauksia ongelmien kehystämisen suhteen, koska sekä AMNPRONAC:n että FSLN:n mielestä ongelmat seurasivat pääasiallisesti diktatuurista. Vaikka FSLN viimekädessä vaikutti AMNPRONAC:n kehystysprosessiin, se myös antoi järjestölle liikkumatilaa kehystysprosessin suhteen. FSLN:nkin kannalta hyödyllisintä oli, jos AMNPRONAC sai naiset mobilisoitua mahdollisimman laajasti.

Tämän takia FSLN salli AMNPRONAC:lle kehystämisen prosessin, joka puhutteli sekä ylä- että alaluokan naisia. (Isbester 2001, 30–31, 43–44; Randall 1992, 45.)

5.4. Kollektiivinen identiteetti: taistelija vai äiti?

Naisten ottaminen mukaan vallankumoukselliseen taisteluun oli pragmaattinen teko FSLN:n kannalta. Vallankumous ei olisi onnistunut ilman naisia, ja tämän takia naisille sallittiin normaalista poikkeava rooli taistelijoina. Osa FSLN:n toiminnassa mukana olleista naisista osallistui tiedusteluun, lääkintään ja muihin vastaavankaltaisiin toimiin, jotka olivat vaarallisia, mutta niitä saattoi hoitaa muun arkielämän velvollisuuksien ohessa. Osa naisista päätti lähteä sissileireille Nicaraguan vuoristoon ja liittyä mukaan aseelliseen taisteluun. Naisille aseisiin tarttuminen ei merkinnyt ainoastaan diktatuurin vastaista taistelua, vaan myös keinoa paeta kodin sisäisiä alistavia suhteita. Miehiin verrattuna suuri osa aseelliseen taisteluun osallistuneista naisista oli hyvin koulutettuja ja kotoisin kaupungeista. Erityisesti näille naisille aseellinen toiminta oli mahdollisuus pyrkiä tasa-arvoiseen asemaan miesten kanssa. (Kampwirth 2006, 6–9, 15, 33–34.)

Sissileireissä koulutus ja olosuhteet olivat rankkoja, ja naisten oletettiin suoriutuvan samoista tehtävistä kuin miesten. Tämän lisäksi sissien ja FSLN:n johdon keskuudessa oli edelleen vahvoja machistisia asenteita. Naiset joutuivat kamppailemaan kaksin verroin: He kamppailivat samoissa olosuhteissa kuin miehet, ja tämän lisäksi he kamppailivat tovereidensa machismia vastaan. Kaikista perinteisimmän naisen roolin eli äitiyden yhdistäminen sissitaistelijan rooliin oli mahdotonta. Naiset joutuivatkin usein katkaisemaan suhteet lapsiinsa ja antamaan heidät muiden kasvatettaviksi. Aseelliseen taisteluun osallistuneet naiset rikkoivat stereotyyppistä kuvaa naisista äiteinä. Naiseuden ja äitiyden hylkääminen ei kuitenkaan ollut suurimmalle osalle naisista vartenotettava tai toivottava vaihtoehto. FSLN:n ja AMNPRONAC:n naississin identiteetti ja sen ristiriita perinteisemmän naiseuden ja äitiyden kanssa johtikin myöhemmin identiteettikriisiin AMNPRONAC:n seuraajan AMNLAE:n sisällä. (Isbester 2001, 4-7, 38–39,48; Randall 1994, 24; Kampwirth 2006, 6–9, 15, 33–34.)

Kaikki naiset eivät olleet valmiita hylkäämään äidin rooliaan, vaan he rakensivat identiteettiään juuri äitiyden kautta. Naiset politisoivat roolinsa äiteinä järjestämällä protesteja ja mielenosoituksia, joissa he vaativat tietoa kadonneista lapsista ja miehistä. Naiset marssivat Somozan vankiloihin ja parakkeihin vaatimaan perheenjäsentensä vapauttamista. Naiset saivat voimaa roolistaan perheitään ja etenkin lapsiaan puolustavina äiteinä. (Chinchilla 1990, 374–375;

Isbester 2001, 33–34.) FSLN ei pakottanut AMNPRONAC:ia valitsemaan sandinistitaistelija ja äidin roolin välillä, vaan AMNPRONAC sai mobilisoida naisia molempien identiteettien kautta. Osa naisista liittyi aseelliseen taisteluun ja osa organisoitui kotirintamalla äiteinä. (Isbester 2001, 30–31, 43–44; Randall 1992,45.)

Kollektiivinen toiminta mahdollistaa itsensä uudelleenmäärittelyn ja löytämisen (Della Porta & Diani 1999, 85). AMNPRONAC:n tapauksessa kollektiivinen toiminta politisoi äitiyden. Kysymys oli edelleen tutusta äidin roolista, johon lähes kaikki naiset saattoivat samaistua, mutta kollektiivinen toiminta toi äitiyteen uuden aktiivisen toimijan ulottuvuuden. Lasten ja miesten puolustaminen oli turvallinen tapa ottaa osaa poliittiseen toimintaan, koska naiset saattoivat edelleen pitää kiinni sosiaalisesti hyväksytyistä roolistaan äiteinä. Manipuloimalla kulttuurisesti tuttua ja turvallista äitiyden symbolia ja tuomalla siihen aktiivisen toimijuuden AMNPRONAC saattoi mobilisoida naiset hyvin laajasti.

AMNPRONAC:n vapaus rakentaa monipuolista identiteettiä hyödytti myös FSLN:ää. Vallankumouksellinen taistelu vaati mahdollisimman laajaa mobilisaatiota, jonka takia naiset olivat toivottu lisä sekä rintamalle että siviilijärjestäytymiseen. Ennen vallankumousta ja sen aikana myös katolisen kirkon vapautuksen teologiaa edustaneet osat olivat radikalisoituneet ja kirkon edustamassa perinteisessä naiseuden mallissa oli enemmän liikkumatilaa. Naisten ei enää tarvinnut olla vain passiivisia ja alistuvia marioita, vaan he saattoivat olla myös taistelevia *campesinoja* tai *guerilloja*. Taistelu diktatuurin kaatamiseksi oli välttämätöntä ja tämän takia myös naisten hyväksyttävää toiminta-aluetta voitiin laajentaa yksityisen piiristä kohti julkisen piiriä. Naisten poikkeuksellinen toiminta oli sallittua, koska olosuhteet olivat poikkeukselliset. Vallankumouksen vakiinnuttaminen vei naisen roolin takaisin perinteisiin rooleihin.

6. Vallankumouksen vakiinnuttaminen ja Asociación de Mujeres Nicaragüenes Luisa Amanda Espinoza 1979–1990

6.1. Naisjärjestöt sandinistihallituksen alaisuudessa

Merkittävä tekijä vallankumouksen onnistumisen takana oli ihmisten organisoituminen erilaisten massajärjestöjen (*organizaciones populares*, OP) kautta. Sandinistit rakensivat järjestelmän, jossa kansalaiset organisoituivat puolueen tukemien järjestöjen kautta, ja merkittävimmät ja suurimmat järjestöt otettiin mukaan poliittiseen päätöksentekoon valtioneuvoston kautta. Jos järjestöt halusivat

varmistaa puolueelta saatavat resurssit ja omat vaikutusmahdollisuutensa, tuli niiden tukea FSLN:ää. (Serra 1985, 65.)

Myös naiset halusivat varmistaa järjestönsä vaikutusmahdollisuudet ja AMNPRONAC:sta tuli FSLN:n virallinen naisjärjestö. Vuonna 1979 AMNPRONAC muutti nimensä *Asociación de Mujeres Nicaragüenes Luisa Amanda Espinozaksi* (AMNLAE). Liitos puolueeseen tapahtui nopeasti ja ilman keskustelua tai äänestystä AMNPRONAC:n sisällä. Liitoksen on epäilty johtuneen useistakin syistä. Ensinnäkin, kaikki halusivat olla voitokkaan FSLN:n mukana rakentamassa uutta valtiota. Naisiin vetosi erityisesti lupaukset sukupuolten välisestä tasa-arvosta uudessa järjestelmässä. Toiseksi, ainoastaan FSLN:n tukemilla massajärjestöillä oli todellinen mahdollisuus vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Naisliikkeen ei kannattanut jättäytyä järjestelmän ulkopuolelle. Kolmanneksi, AMNPRONAC:n johtajat olivat joka tapauksessa sandinisteja, eikä heille luultavasti tullut mieleenkään pysytellä puolueen ulkopuolisena toimijana onnistuneen vallankumouksen jälkeen. (Isbester 2001, 47–48.)

AMNLAE oli ainoa naisjärjestö aina 1980-luvun puoleenväliin asti, jolloin Nicaraguan poliittiseen kenttään alkoi ilmestyä ammattijärjestöjen naissihteeristöjä, jotka olivat semi-autonomisessa asemassa suhteessa puolueeseen. Vaikka naissihteeristöillä oli enemmän liikkumatilaa suhteessa FSLN:ään, ne eivät kuitenkaan toimineet täysin itsenäisesti. Varmistaakseen vaikutusmahdollisuutensa ja FSLN:n tarjoamat resurssit, täytyi massajärjestöjen ja niihin perustettujen naissihteeristöjen noudatella FSLN:n linjauksia. (Mt., 65.)

Nicaraguan naisliikkeen kehitystä voi kuvailla kolmen ajallisen kokonaisuuden kautta, jotka samalla kuvaavat naisliikkeen kehitystä asteittain kohti autonomisia rakenteita. Ensimmäisessä vaiheessa vallankumousvuosina 1977–1990 naisjärjestöt toimivat FSLN:n alaisuudessa. AMNLAE:n synty sijoittui diktatuurin vastaisen sissisodan kontekstiin, jossa sandinistit mobilisoivat naiset vallankumoukselliseen taisteluun. Toinen naisliikkeelle merkittävä vaihe oli ammattiliittojen naissihteeristöjen perustaminen 1980-luvun puolessavälissä. Naissihteeristöjen synty sijoittuu contra-sodan kontekstiin, jossa ammattijärjestöjen tuli mobilisoida naiset mahdollisimman laajasti kansantalouden hyödyksi. Kolmas vaihe oli täysin autonomisten naisjärjestöjen synty. Autonomisten järjestöjen synty liittyi avoimiin keskustelutilaisuuksiin, joita oli järjestetty ennen perustuslain muutosta koskevia neuvotteluja. Uudet naisjärjestöt olivat avoimen feministisiä ja päättivät itse omasta toiminnastaan. (Kamwirth 2006b, 77–78.)

Nämä kolme vaihetta kuvaavat naisliikkeen autonomia kehitystä. AMNLAE oli sidoksissa FSLN:ään ja sen toimintarepertuaari oli FSLN:n rajaama. Naissihteeristöt olivat sidottuja ammattijärjestöihin ja tätä kautta myös FSLN:ään, koska sandinistihallituksen aikana ammattijärjestöt ja muut massajärjestöt toimivat yhdessä puolueen kanssa. Kolmannen vaiheen naisjärjestöt olivat täysin itsenäisiä. (Kamwirth 2006b, 77–78.) Rakenteellinen autonomia oli ehtona autonomisen identiteetin rakentamiselle. Naisliikkeen ollessa sidottu joko puolueeseen tai ammattijärjestöihin, oli myös naisten identiteetti rakennettu näistä lähtökohdista. Identiteetti oli ollut lähinnä instrumentaalinen, naiset saattoivat olla taistelijoita, työläisiä tai äitejä muiden tahojen tarpeista riippuen.

Analyysi on jaettu seuraavassa kahteen osaan: vuosiin 1979–1984, jolloin FSLN hallitsi osana kansallisen jälleenrakennuksen juntaa ja vuosiin 1984–1990, jolloin FSLN oli voittanut vaalit ja hallitsi itsenäisesti. Naisjärjestöihin vaikuttavien poliittisten mahdollisuusrakenteiden kannalta jako on merkittävä, koska vuoden 1984 vaalivoitto ja FSLN:n vallan legitimointi vaikutti sen tapaan suhtautua naisjärjestöihin. Poliittisissa mahdollisuusrakenteissa oli myös pitkäkestoinen ja merkittävä tekijä, joka vaikutti naisjärjestöjen toimintaan. Tämä tekijä oli seitsemänvuotinen (1982–1989) contra-sota.

6.2. Poliittiset mahdollisuusrakenteet vuosina 1979–1984: contra-sota ja kotityöt emansipaation esteenä

Somozaa vastaan käyty taistelu oli kääntynyt vallankumouksellisten voitoksi, ja heinäkuussa 1979 Somoza ilmoitti Yhdysvalloille halunsa paeta maasta. Yhdeksän päivää myöhemmin Somoza oli poistunut Nicaraguasta, ja voittoa FSLN marssi pääkaupunkiin (Close 1988, 35). FSLN oli ilmoittanut kesäkuussa 1979 muodostaneensa väliaikaisen, viisihenkiä kansallisen jälleenrakennuksen juntaa, joka koostui Somozaa vastustaneiden poliittisten ja taloudellisten ryhmien edustajista (Suominen 1981, 67). Todellisuudessa junta oli kuitenkin vastuussa FSLN:n yhdeksänhenkiselle johtokunnalle (*Dirección Nacional*) (Walker 1985, 22). Nicaragualaiset olivat saaneet maksaa kovan hinnan diktatuurin vastaisesta taistelusta. Vallankumousvuosina 1977–1979 arviolta 40 000–50 000 ihmistä kuoli, 600 000 ihmistä eli kodittomina tai osittain tuhoutuneissa asunnoissa, ja valtiolla oli mittava velka Somozan paetessa valtion rahojen kanssa. (Isbester 2001, 45; Molyneux 1985, 227–228.)

FSLN kohtasi monia haasteita ryhtyessään rakentamaan Nicaraguaa uudelleen. Kolme merkittävintä ongelmaa olivat talous, ulkopoliittiset suhteet ja vallankumouksen koossa pitäminen.

Diktatuuri oli romuttanut Nicaraguan talouden. Toisin kuin useat muut sosialistiset vallankumoukselliset, sandinistit kannattivat sekataloutta ja yksityissektoria. Nicaraguan taloudellinen eliitti oli kuitenkin epäluuloinen sandinistien suhteen, eikä FSLN saanut eliittien tukea talouden elvytykseen. Toinen ongelma oli ulkopoliittiset suhteet. Muissakin Väli-Amerikan maissa, etenkin El Salvadorissa ja Guatemalassa, oli vahvoja vallankumouksellisia liikkeitä ja maat olivat huolissaan siitä, että Nicaraguan vallankumous leviää sen rajojen ulkopuolelle. Honduras suojeli Nicaraguan rajalla entisiä kansalliskaartin jäseniä, ja Yhdysvallat antoi taloudellista sekä sotilaallista tukea El Salvadorille ja Hondurasille, jotta vallankumouksen leviäminen saataisiin estettyä. Ulkopoliittisen kireyden takia sandinistit kasvattivat puolustusmenojen osuutta jo valmiiksi hyvin tiukassa budjetissa. Kolmas ongelma oli vallankumouksellisten yhtenäisyys. Taistelu diktatuuria vastaan oli yhdistänyt nicaragualaiset laajasti, mutta diktatuurin kaatumisen jälkeen jopa sandinistien sisäiset rivit alkoivat rakoilla. (Booth 1982, 222–226.) Nämä kolme tekijää vaikuttivat myös naisjärjestöjen toiminta- ja järjestäytymismahdollisuuksiin.

Ensimmäiset vuodet vallankumouksen jälkeen näyttivät naisjärjestöjen kannalta lupaavilta. *Asociación de Mujeres Nicaragüenses Luisa Amanda Espinozan* (AMNLAE) tavoitteena oli edistää naisten emansipaatioita ja kannustaa vallankumouksen tavoitteiden saavuttamista. AMNLAE:n iskulause oli: ”Ei vallankumousta ilman naisten emansipaatiota: ei emansipaatiota ilman vallankumousta.” (Molyneux 1985, 327.) FSLN tuki AMNLAE:n tavoitteita kahdesta syystä. Ensimmäinen sen vuoksi, että naiset olivat ansainneet tasa-arvon osallistumalla aseelliseen taisteluun miesten rinnalla. Toiseksi sen vuoksi, että tasa-arvoisen kohtelun ajateltiin vahvistavan naisten tukea vallankumouksen muille tavoitteille. Toisaalta FSLN:n virallinen, tasa-arvoa tukeva linja erosi siitä, mitä osa sen miesjäsenistä todellisuudessa ajatteli ja toteutti. Julkisesti esitetyt ihanteet ja tavoitteet eivät ulottuneet yksityiselämän piiriin. Retoriikan ja toiminnan välillä oli selvä kuilu. (Isbester 2001, 49–50.) Puutteista huolimatta naisilla oli ensimmäistä kertaa ainakin teoreettinen mahdollisuus tavoitella tasa-arvoa ja osallistua julkisen piiriin. Lupaavissa poliittisissa mahdollisuusrakenteissa tapahtui kuitenkin muutos vuonna 1982, kun contra-sota alkoi.

6.2.1. Contra-sota asettaa naiset takaisin siviilien asemaan

Entiset kansalliskaartilaiset olivat paenneet naapurimaihin, joissa heistä koulutettiin Yhdysvaltojen tuella contra-joukkoja. Vuonna 1982 Yhdysvaltojen tukema vastavallankumouksellinen sota oli täydessä vauhdissa. Contra-joukkojen pääasiallinen tavoite oli sabotaasi ja siviiliväestön terrorisointi. Contrat eivät pyrkineet voittamaan sotaa, vaan horjuttamaan Nicaraguan vallankumouksellista hallitusta niin kauan, että se olisi valmis kaatumaan. Conrien kouluttamisen

ja rahoittamisen lisäksi Yhdysvallat varmisti, ettei Nicaragua saanut lainaa kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta ja asetti Nicaraguan kauppasaartoon. (Isbester 2001, 54–55.)

Vuoteen 1983 mennessä tilanne oli eskaloitunut niin pahaksi, että FSLN:n oli pakkoa käynnistää valtakunnalliset kutsunnat. Naisia FSLN ei suostunut ottamaan mukaan kutsuntoihin AMNLAE:n vaatimuksista huolimatta. Toisin kuin Somozan diktatuurin vastaisessa sodassa, nyt rintamalla taisteli vain miehiä. Naiset järjestäytyivät ja harjoittelivat aseellista puolustusta vapaaehtoisina miliiseinä. Lähes 45 prosenttia miliiseistä oli naisia. Naiset olivat tietoisia, että nimenomaan aseellinen taistelu miesten rinnalla oli taannut heille uudenlaista tasa-arvoa ja mahdollisuuksia toimia muissa kuin perinteisissä naisen rooleissa. Nyt naiset aiheellisesti pelkäsivät, että heidät työnnetään takaisin yksityisen piiriin ja vanhoihin rooleihin. (Chinchilla 1990, 381–383; Isbester 2001, 55–56.)

FSLN:n päätös siirtää naiset takaisin kotirintamalle ei johtunut siitä, etteikö kokeneita ja halukkaita naistaistelijoita olisi tarvittu rintamalla, vaan siitä, että FSLN pelkäsi menettävänsä kirkon ja konservatiivien tuen. Äidin roolia haastava naississi oli ollut kauhistus perinteisiä sukupuolirooleja kannattavan katolisen kirkon johdolle ja Nicaraguan konservatiiveille. FSLN:n motiivi naisten pitämisessä kutsuntojen ulkopuolella oli todennäköisesti pyrkimys miellyttää katolista kirkkoa ja konservatiiveja.

6.2.2. Naisten työtaakka kasvaa julkisen ja yksityisen piirissä

Naisten kannalta sota merkitsi lisäponnistuksia päivittäisessä elämässä. Perinteisten koti- ja palkkatöiden lisäksi naiset vastasivat niistä töistä, joita nyt rintamalla taistelevat miehet olivat hoitaneet. Tämän lisäksi FSLN ja AMNLAE olettivat naisten osallistuvan muihin vapaaehtoiisiin kotirintaman ponnistuksiin. Kaksin tai kolminkertaisen työtaakan lisäksi sota merkitsi naisille tärkeiden kysymysten siirtämistä pois poliittiselta agendalta ja leikkauksia jo saavutetuista eduista, kuten sosiaali- ja terveyspalveluista. Naisille oli luvattu, että heidän ongelmiin ja tarpeisiin vastattaisiin diktatuurin kaatumisen jälkeen, mutta nyt he joutuivat odottamaan contra-sodan loppumista. Vuoteen 1984 mennessä kolmasosa koko budjetista kului puolustusmenoihin, ja tarpeelliset leikkaukset oli tehty erityisesti naisia hyödyttäenistä sosiaalipalveluista. (Molyneux 1985, 241).

Muiden töiden lisäksi FSLN ja AMNLAE odottivat naisten osallistuvan poliittiseen järjestäytymiseen. Vallankumouksen jälkeen naisten oli kuitenkin ollut vaikea löytää aikaa osallistua poliittiseen toimintaan, koska perheet odottivat heidän palaavan perinteisten kotitöiden pariin. Osa miehistä ei myöskään halunnut puolisoidensa osallistuvan kodin ulkopuolisiin aktiviteetteihin. (Revista Envío 1987; Chinchilla 1990, 386.) 1980-luvulla nicaragualaiset naiset käyttivät 56 prosenttia päivittäisestä vapaa-ajastaan kotitöihin. Miehillä kotitöihin kului 9 prosenttia vapaa-ajasta. Naisten siirtyminen kodin ulkopuolisiin töihin venytti heidän työpäivänsä 18–16 tuntiseksi. (Chinchilla 1994, 180–181; Chinchilla 1990, 386, 377, 382–383.)

Tarrow'n (1998, 77–78) mukaan ihmiset osallistuvat kollektiiviseen toimintaan innokkaimmin, jos osallistumismahdollisuus on tilapäinen. Mitä kapeammat osallistumismahdollisuudet normaalisti ovat, sitä innokkaammin niihin tartutaan tilaisuuden tullen. Tämä on ainakin osaksi kyseenalainen väite Nicaraguan naisliikkeen kohdalla. On totta, että naiset tarttuivat vaikutusmahdollisuuksiin, koska heillä ei ollut niitä aikaisemmin ollut, mutta innokkuuden lasku mahdollisuuksien kasvun tai vakiintumisen myötä ei pidä paikkaansa. Naisten osallistuminen poliittiseen toimintaan laski vallankumouksen jälkeen, mutta tämä johtui siitä, että naisilla ei ollut *todellista* mahdollisuutta osallistua toimintaan. Ennen vuotta 1979 FSLN:n jäsenistä 38 prosenttia oli naisia, mutta vuoteen 1984 mennessä määrä oli pudonnut 24 prosenttiin. Tämän arvioitiin johtuvan naisten työtaakasta ja ajanpuutteesta. (Revista Envío 1987.)

Vaikutusmahdollisuudet oli näennäisesti avattu, mutta todellisuudessa naiset joutuivat edelleenkin rajoittamaan osallistumistaan perinteisten sukupuoliroolien ja machismin takia. FSLN oli perustanut naisjärjestöjä ja pyrkinyt helpottamaan naisten osallistumista kollektiiviseen toimintaan, mutta naisilla ei ollut aikaa tai mahdollisuutta osallistua kodin ulkopuoliseen toimintaan, koska kulttuurisesti he olivat edelleen sidottuja yksityisen piiriin. Passivoituminen ei siis välttämättä johdu vaikutusmahdollisuuksien pysyvyydestä, vaan ihmisten arkitodellisuudesta. Eliittien oletus ihmisten osallistumisesta ei toteudu, koska eliittien tarjoamat vaihtoehdot eivät vastaa ruohonjuuritason todellisuutta.

Myös liittolaisilla oli vaikutusta naisjärjestöjen toimintaan. FSLN oli toiminut naisjärjestöjen vaikutusvaltaisena liittolaisena. Tarrow'n (1998, 79–80) mukaan vahvat liittolaiset voivat kannustaa sosiaalisia liikkeitä toimintaan. Tämä ei pidä yksiselitteisesti paikkaansa Nicaraguan naisjärjestöjen tapauksessa. Etenkin voitettuaan vallankumouksen FSLN oli vahva liittolainen ja naisjärjestöt halusivat toimia sen alaisuudessa päästäkseen mukaan päätöksentekoon ja resurssien

jakoon. Mitä vahvemiksi FSLN kävi, sitä ongelmallisemmaksi yhteistyö kuitenkin muuttui. Yhteistyötä myös hankaloitti FSLN:n pragmaattinen suhtautuminen naisjärjestöihin. FSLN:n puhui emansipaatiosta ja tasa-arvosta kaivatessaan naisten tukea, mutta siirsi naisia koskevat kysymykset pois poliittiselta agendalta päästyään valtaan. (Isbester 2001, 59; Molyneux 1985, 237–238.)

Tukahduttamisen ja helpottamisen kannalta FSLN suhtautui naisjärjestöjen toimintaan Tarrow'n (1998, 80–81) esittämällä tavalla. Se tukahdutti tai helpotti AMNLAE:n toimintaa sen mukaan, miten hyvin AMNLAE:n tavoitteet sopivat yhteen FSLN:n tavoitteiden kanssa. Niin kauan kuin naisjärjestöjen tavoitteet olivat yhteneväisiä FSLN:n tavoitteiden kanssa, niiden toimintaa tuettiin. Jos järjestöt esittivät liian feministisinä pidettyjä vaatimuksia, kuten esimerkiksi aborttioikeutta tai ehkäisyä, niiden toimintaa pyrittiin tukahduttamaan leimaamalla tavoitteet vallankumouksen tavoitteiden kanssa ristiriitaisiksi. (Randall 1994, 28–29; Isbester 2001, 52–54; Chinchilla 1990, 380–382.)

6.3. Mobilisaatorakenteet vuosina 1979–1984: autonomia ja demokratia määrällisten resurssien hintana

AMNLAE sai kritiikkiä sen epädemokraattisesta organisaatorakenteesta. AMNLAE:n organisaatorakenne oli pyramidin kaltainen, jossa ylimmät johtajat olivat FSLN:n nimittämiä. AMNLAE:n johto ei ollut jatkuvassa vuorovaikutuksessa ruohonjuuritason kanssa, vaan paikallisryhmistä valitut edustajat tapasivat toisiaan ja heistä valittiin edustajat, jotka raportoivat toimistolle tietyin väliajoin. AMNLAE:n vertikaalinen rakenne oli tehokas, jos sen tarvitsi mobilisoida nopeasti FSLN:n antamia käskyjä tai resursseja, mutta pidemmällä aikavälillä vertikaalinen rakenne koettiin hierarkkiseksi ja epädemokraattiseksi ja näin ollen myös ristiriitaiseksi AMNLAE:n tavoitteiden ja arvojen kanssa. (Isbester 2001, 57–58.)

Kriesin (1996, 152–156) organisaatioiden kehitystä kuvaavat mittarit eivät kaikilta osin päde AMNLAE:n organisaatiokehityksen kohdalla. Kriesin ensimmäisen mittarin mukaan organisaatioilla on aluksi niukasti resursseja ja ne ovat epämuodollisesti järjestäytyneitä. Keskitetyn rakenteen avulla organisaatiot saavat lisää resursseja käyttöönsä ja resurssien avulla ne voivat kehittää organisaatorakennettaan jälleen ammattimaisemmaksi ja tehokkaammaksi.

AMNLAE oli alusta lähtien muodollisesti organisoitunut ja sillä oli myös resursseja käytössään. On totta, että muodollinen ja vertikaalinen rakenne auttoi AMNLAE:ta hyödyntämään FSLN:ltä saatuja materiaalisia resursseja, mutta nämä resurssit eivät korvanneet organisaatorakenteen sisäisiä

puutteita, jotka lopulta johtivat organisaation toimintakyvyttömyyteen. (Isbester 2001, 57–58.) Ei siis voida olettaa, että tehokas järjestäytyminen tai resurssit olisivat sinällään riittäviä tekijöitä järjestön onnistumisen kannalta. AMNLAE:n kohdalla tilanne oli jopa päinvastainen: keskitetty rakenne koettiin ristiriitaiseksi organisaation arvojen kanssa ja materiaaliset resurssit muuttuivat toimintaa rajoittavaksi tekijäksi, koska ne rajoittivat AMNLAE:n autonomiaa.

Kriesin (1996, 154–155) toisen mittarin mukaan keskitetty päätöksenteko, työnjaon eriytyminen ja organisaation ammatillistuminen ovat välttämättömiä muutoksia, jos organisaatio haluaa pysyä toimivana pitkällä aikavälillä. AMNLAE:n tapauksessa tilanne oli jälleen päinvastainen. Ammatillistuminen ja vallan keskittyminen auttoi AMNLAE:ta saavuttamaan lyhyen aikavälin tavoitteitaan, kuten esimerkiksi lukutaito- ja terveyskampanjan, mutta laajempien tavoitteiden saavuttamisessa ne eivät auttaneet. (Isbester 2001, 58). AMNLAE:n laajempia tavoitteita olivat naisten pysyvä emansipaatio ja tasa-arvo. Järjestön sisäisen rakenteen muuttuminen keskitetympään suuntaan koettiin ristiriitaiseksi järjestön pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa. Näin ollen AMNLAE ei enää onnistunut mobilisoimaan naisia laajempien tavoitteidensa taakse. Keskitetty ja vertikaalinen malli hoiti instrumentaalisen tehtävänsä hyvin lyhyen tähtäimen tavoitteiden kanssa, jolloin kysymys oli resurssien tehokkaasta mobilisoinnista. Pitkän tähtäimen arvopohjaisia tavoitteita ei kuitenkaan voitu saavuttaa organisaatorakenteella, joka itsessään oli ristiriitainen tavoitteiden kanssa.

Kolmannen mittarin mukaan organisaatio voi hakea mahdollisimman laajaa kannattajapohjaa ajamalla mahdollisimman laajoja tavoitteita. Tätä kautta organisaatio ei ole riippuvainen vain yhdestä kannattajaryhmästä. (Kriesi 1996, 155–156.) Laajojen kokonaisuuksien ajaminen ei toiminut AMNLAE:n eduksi. Vuosina 1979–1984 AMNLAE:n tavoitteena oli diktatuurin jälkeinen jälleenrakennus ja vuodesta 1983 lähtien contra-sodan vastustaminen (Revista Envío 1987). Suuri osa AMNLAE:n jäsenistä kuitenkin koki, että järjestön olisi tullut keskittyä tiukemmin rajattuihin, naisille tärkeisiin kysymyksiin, ei laajoihin FSLN:n sanelemiin tavoitteisiin (Chinchilla 1990, 377).

Organisaation ulkoiseen rakentumiseen liittyy myös yhteistyö liittolaisten kanssa. Yhteistyö vahvojen liittolaisten tai viranomaisten kanssa voi taata organisaatiolle vaikutusmahdollisuuksia ja resursseja, mutta se voi myös rajoittaa organisaation toimintamahdollisuuksia ja vieraannuttaa kannattajia. (Kriesi 1996, 155–156.) Tämä pitää paikkansa myös AMNLAE:n kohdalla. Yhteistyö

FSLN:n kanssa tarjosi organisaatiolle resursseja ja vaikutusmahdollisuuksia, mutta se myös rajoitti AMNLAE:n toimintamahdollisuuksia. (Chinchilla 1990, 377).

Kriesin (1996, 156) neljännen mittarin mukaan organisaatioiden kehitys kulkee kohti oligarkisoitumista, tavoitteiden ja toiminnan maltillistumista sekä järjestörakenteen itsetarkoituksellista ylläpitoa. AMNLAE:n organisaatorakenne oli siirtymässä kohti oligarkiaa ja tavoitteet sekä toimintarepertuaari olivat maltillistumassa. Tämä johtui luultavasti kahdesta syystä. Ensinnäkin, contra-sodan vastustaminen jätti feministiset tavoitteet taka-alalle. Toiseksi, AMNLAE oli riippuvainen FSLN:stä ja FSLN siirsi AMNLAE:n tavoitteita ja toimintarepertuaaria maltillisempaan suuntaan. Naisten ensisijainen tehtävä oli järjestäytyä äiteinä.

Toisaalta AMNLAE ei täyttänyt neljännen mittarin viimeistä kohtaa eli järjestörakenteen itsetarkoituksellista ylläpitoa. AMNLAE:n sisällä käytiin kriittistä keskustelua ja tämän perusteella AMNLAE:n johto päätti, että organisaatorakennetta tulisi keventää ja siirtää kohti ”sosiaalisen liikkeen” mallia. AMNLAE:n tarkoitus oli toimia eräänlaisena kattojärjestönä, joka lobbaa naisasiaa hallituksen ja muiden viranomaisten suuntaan, pyrkii vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen ja tukee muiden naisorganisaatioiden toimintaa. (Chinchilla 1990, 379.) Vaikka AMNLAE pyrki rakentamaan organisaatiomalliaan uudelleen, hierarkkisesta rakenteesta ei päästy täysin eroon. Tämän seurauksena jäsenten kokemaa demokratian ja legitimitetin puutetta ei kyetty ratkaisemaan, mikä johti jäsenmäärän laskuun. (Isbester 2001, 589.) Ongelmallisesta rakenteesta huolimatta ei voida sanoa, että AMNLAE olisi pyrkinyt itsetarkoitukselliseen rakenteiden ylläpitoon. AMNLAE pyrki päinvastoin purkamaan liian raskaita organisaatiomalleja ja siirtymään lähemmäksi ruohonjuuritasoa.

6.4. Kehystämisen prosessi vuosina 1979–1984: yksityisen piiriin kuuluvat aiheet tabuina

Ollakseen toimiva, liikkeellä tulee olla selkeät ongelmat kehystämisen prosessin pohjana. Ongelmiksi kehystettäviä asioita voi kutsua myös liikkeen tavoitteiksi. Ilman selkeitä tavoitteita liikkeen on vaikea määritellä toimintatapojaan ja identiteettiään. (Isbester 2001, 16–17.) Vuosina 1979–1982 AMNLAE:n päällimmäisenä tavoitteena oli diktatuurin jälkeinen jälleenrakennus ja naisten tekeminen näkyväksi yhteiskunnassa ensimmäistä kertaa Nicaraguan historiassa. Toisella jaksolla, vuodesta 1983 eteenpäin, päällimmäiseksi tavoitteeksi nousi vallankumouksen puolustaminen contra-sotaa vastaan. (Revista Envío 1987.) Vallankumouksen siirtyessä puolustusasemiin myös kuva naiseudesta ja naisen asemasta yhteiskunnassa taantui takaisin perinteisiin malleihinsa.

Tarkoittaako tämä, että vallankumouksellinen aika on naisten kannalta tasa-arvoisempaa kuin vakiintunut yhteiskunnallinen järjestys?

AMNLAE:lla oli kolme selkää tavoitteellista projektia: lukutaitokampanja, terveystkampanja ja naisten oikeudellisen aseman parantaminen. Lukutaito- ja terveystkampanjat olivat suuri menestys. Naiset organisoituivat ryhmiksi ja jalkautuivat Nicaraguan köyhimmille alueille opettamaan luku- ja kirjoitustaitoa sekä antamaan terveystvalitusta ja rokotteita. Myös FSLN tuki molempia kampanjoita. Molemmat kampanjat hyödyttivät erityisesti naisia. Suurin osa lukutaidottomista kansalaisista oli naisia ja tyttöjä, ja naiset myös vastasivat perheenjäsenten hyvinvoinnista ja terveydestä. Vaikka kampanjat hyödyttivät erityisesti naisia, ne oli kuitenkin tarkoitettu koko kansan elinolojen parantamiseksi, ei ainoastaan naisten ongelmien ratkaisemiseksi. (Isbester 2001, 50–52.) Lukutaito- ja terveystkampanja olivat 'turvallisia' tapoja edistää naisten asemaa yhteiskunnassa, koska niitä ei voitu leimata feministisiksi.

AMNLAE:n kolmas tavoite, naisten oikeudellisen aseman parantaminen, ei saanut FSLN:ltä samanlaista tukea kuin lukutaito- tai terveystkampanja (Isbester 2001, 52). AMNLAE teki 1980-luvun alussa useita ehdotuksia lakiuudistuksista, jotka käsittelivät naisille tärkeitä asioita. Erityisesti kolme lakiehdotusta toi FSLN:n ja AMNLAE:n väliset erimielisyydet esille. Nämä kolme käsittelivät perhesuhteita (ns. *Patria Potestad* -laki), naisten osallistumista kutsuntoihin ja abortin laillistamista. Vanhan, kolonialistista perua olevan *Patria Potestad* -lain mukaan miehet eivät olleet elatusvelvollisia avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista. Tämä oli Nicaraguan tapauksessa varsin ongelmallista, koska työvoiman liikkuvuuteen perustunut maatalousmalli oli johtanut siihen, että miehillä oli useita perheitä. FSLN kieltäytyi ensin uudistamasta *Patria Potestad* -lakia, mutta AMNLAE piti kannastaan kiinni ja järjesti useita julkisia keskustelutilaisuuksia, kampanjoi mediassa ja mobilisoi naisia painostamaan FSLN:ää hyväksymään lakiuudistuksen. AMNLAE:n aloittamalla julkisella keskustelulla oli myös itseisarvoinen merkitys. Asiat jotka olivat ennen kuuluneet ainoastaan yksityisen piiriin, nousivat julkisen keskustelun kohteeksi. (Chinchilla 1990, 379–380; Revista Envío 1987; Isbester 2001, 52–53.)

Toinen AMNLAE:n ajama lakiuudistus koski naisten ottamista mukaan armeijan kutsuntoihin. Vallankumouksen jälkeen vanha armeija eli kansalliskaarti oli lopetettu ja tilalle oli perustettu *Ejército Popular Sandinista* (EPS). Koska naiset olivat vallankumouksen aikana ottaneet suurin joukoin osaa aseelliseen taiteluun, täytyi heidät päästää myös uuteen armeijaan. Naisia ryhdyttiin

kuitenkin siirtämään aseellisesta tehtävistä muihin tehtäviin. Naisten rooli uudessa armeijassa ei ollut samalla tavalla elimellinen kuin vallankumouksen aikana. FSLN oli itse käyttänyt surevan äidin symboliikkaa diktatuurin vastaisessa sodassa. Nyt se pelkäsi, että oppositio ja katolinen kirkko käyttäisivät surevan äidin symbolia horjuttaakseen FSLN:n suosiota. Turvatakseen kannatuksena ja suhteensa merkittäviin liittolaisiin, FSLN ei ottanut naisia mukaan kutsuntoihin. (Chinchilla 1990, 381; Isbester 2001, 55–56.)

Kolmas AMNLAE:lle ja naisille tärkeä lakiuudistus koski abortin laillistamista. AMNLAE pyrki muuttamaan Somozan aikaisen abortin kriminalisoivan lain, mutta joutui vetämään ehdotuksena takaisin katoliselta kirkolta, konservatiivisilta puolueilta ja FSLN:n sisältä tulleen vastustuksen takia. Aihe oli niin arka, että AMNLAE pelkäsi menettävänsä tuen muihinkin lakiuudistuksiin, jos jatkaisi aborttilain ajamista. Aborttikeskustelua vaikeutti katolisen kirkon valta ja nicaragualaisten naisten äitiyden varaan rakentuva identiteetti. Vallankumouksen jälkeen monet ajattelivat, että diktatuurin vastaisessa sodassa menetetyt henget tuli korvata uusilla lapsilla ja naisten tärkein tehtävä oli synnyttäminen. FSLN ei halunnut haastaa kirkon näkemyksiä ja osa sandinistijohtajista oli itsekin aborttia vastaan. Osa sandinisteista ajatteli, että abortti on porvarillisen yläluokan kysymys eikä koske työläisnaisia. (Chinchilla 1990, 381–382; Revista Envío 1987.) Muun muassa FSLN:n johtokunnan jäsenenä ja puolustusministerinä toiminut Humberto Ortega (Daniel Ortegän veli) kannusti naisia vuonna 1980 hankkimaan lisää lapsia, jotta Nicaragualla riittäisi taistelijoita vallankumouksen puolustamiseksi (Randall 1994, 9).

Edellä kuvatun kaltaiset ajatukset osoittavat selkeästi, miten heikosti osa sandinistijohtajista ymmärsi köyhien naisten todellisuutta. Abortti oli nimenomaan köyhien naisten, ei keski- tai yläluokan naisten kannalta tärkeä kysymys. Nämä köyhät, monilapsiset yksinhuoltajat olivat tukeneet vallankumousta, koska se lupasi heille paremmat mahdollisuudet elättää lapsia. Nyt samat vallankumousjohtajat pyysivät naisia synnyttämään lisää lapsia jo valmiiksi äärimmäisen tiukkoihin olosuhteisiin.

Naisten emansipaatio ei siis ollut tavoite sinänsä, eikä tasa-arvoa pyritty viemään yksityisen piiriin. Julkisen ja yksityisen välinen raja kävi myös selväksi AMNLAE:n ajamien lakiuudistusten kanssa. Naisia ei haluttu kutsuntoihin, koska heidän haluttiin pysyvän kotona, yksityisen piirissä äiteinä. Abortista ei haluttu edes keskustella, koska tämä katsottiin niin vahvasti yksityisen piiriin kuuluvaksi asiaksi. Myös *Patria Potestad* -lain muuttaminen sai vahvaa vastustusta, koska sen ajateltiin puuttuvan perheen sisäisiin asioihin.

6.5. Kollektiivinen identiteetti vuosina 1979–1984: taistelijasta äidiksi

Contra-sota vei koko yhteiskunnan arvoilmapiiriä takaisin konservatiivisempaan suuntaan (Kamwirth 1998, 59). AMNLAE:n johto tulkitsi tilanteen niin, että erityisesti naisia koskettavat, feministisiksi tulkittavat kysymykset, kuten esimerkiksi abortti tai palkaton kotityö täytyi toistaiseksi asettaa sivuun. (Chinchilla 1990, 382–383.)

FSLN halusi naisten mobilisoituvan konservatiivisen roolin mukaisesti äiteinä ja unohtavan radikaalin sissitaistelijan roolin. FSLN pelkäsi, että vastavallankumoukselliset politisoisivat äitiyden ja käyttäisivät sitä sandinistien vastaisessa propagandassa samalla tavalla kuin sandinistit itse olivat käyttäneet sitä Somozaa vastaan. Tämän takia FSLN alkoi ohjata resursseja AMNLAE:n vuonna 1980 perustamalla *Madres de Héroes y Mártires* (Madres H-M) -järjestölle. Järjestö oli alun perin perustettu tukemaan lapsensa vuosien 1977–1979 taisteluissa menettäneitä äitejä. Nyt äidit nostettiin jälleen FSLN:n ja AMNLAE:n ensisijaiseksi kohteeksi. (Isbester 2001, 56.)

FSLN:n saneli AMNLAE:lle uuden tavoitteen, vallankumouksen puolustamisen nimenomaan kotirintamalla, ja tämä oli tarkoitus tehdä tukemalla äitejä. Koska tavoite oli muuttunut, myös AMNLAE:n rakentama identiteetti muuttui. Vallankumouksen aikana naisten identiteettiä oli rakennettu taistelun kautta. Naiset saattoivat tavoitella tasa-arvoa tarttumalla aseisiin. Nyt naiseuden ihanteeksi rakennettiin jälleen uhrautuvaa äitiä. (Isbester 2001, 56.)

Identiteetti siirtyi äärilaidasta toiseen, julkisen piirissä toimivasta taistelijasta, yksityisen piirissä olevaan passiiviseen äitiin. Kumpikaan rakennetuista rooleista ei vastannut naisten arkielämän todellisuutta. Naiset elivät sekä julkisen että yksityisen piireissä, mutta heille rakennetut identiteetit vastasivat vain toista. Sandinistitaistelija joutui hylkäämään yksityisen piirin, lapsensa ja perheensä toimiakseen julkisen piirissä. Uhrautuva äiti taas joutui hylkäämään julkisen piirin toimiakseen uhrautuvalla ja nöyrällä tavalla yksityisen piirissä. Ylhäältäpäin luodut identiteetit olivat yksinkertaistettuja ja mustavalkoisia eivätkä vastanneet erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa elävin naisten arkielämän monimuotoisuutta.

6.6. Poliittiset mahdollisuusrakenteet vuosina 1984–1990: sodan kiristämä talous, petetyt vaalilupaukset ja uusi perustuslaki

6.6.1. Sodan vaikutus talouteen

Vuosina 1984–1990 AMNLAE:n toimintaan vaikutti erityisesti kolme tekijää poliittisissa mahdollisuusrakenteissa. Nämä olivat vuoteen 1989 asti kestänyt contra-sota, vuosina 1984 ja 1990 järjestetyt vaalit sekä uuden perustuslain ratifiointi vuonna 1987.

Contra-sodan takia suuri osa valtion budjetista kului puolustusmenoihin. Sandinistihallitus ei kyennyt toteuttamaan lupaamiaan sosiaalipoliittisia ohjelmia ja se joutui leikkaamaan jo toteutetuista sosiaalipalveluista. Valtion talous oli pahasti alijäämäinen ja inflaatio kiihtyi jatkuvasti. Vuonna 1988 sandinistihallitus pyrki vakauttamaan valuutan ja pysäyttämään inflaation. Tämä merkitsi vientiteollisuuden lisäämistä, julkisen sektorin työntekijöiden mittavia irtisanomisia ja leikkauksia sosiaali- ja terveysohjelmiin. Toisin kuin monissa muissa Latinalaisen Amerikan maissa, Nicaraguassa kysymys ei ollut Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston ohjaamasta rakennesopeutusohjelmasta (ks. rakennesopeutusohjelmista Bradshaw 2008), vaan kansallisesta rakennesopeutusohjelmasta. (Babb, 1996, 30–32.)

Suurin osa julkisen sektorin työntekijöistä oli ollut naisia, joten erityisesti naisten työllisyystilanne heikkeni. Irtisanomisien seurauksena suuri osa erityisesti kaupungeissa asuvista naisista siirtyi epäviralliselle sektorille. Naisten taloudellisen aseman merkittävämpi heikkeneminen miehiin verrattuna johtui myös siitä, että suuri osa kotitalouksista oli naisten tulojen varassa jo lähtökohtaisesti. (Mt., 30–32.) Rakennesopeutuksen seuraukset osoittavat, ettei talouspolitiikka ole sukupuolineutraalia. Esimerkiksi näennäisesti sukupuolineutraali päätös leikata sosiaalipalveluista näyttäytyy uudessa valossa, jos sitä tarkastellaan kulttuurisesta kontekstista käsin. Kulttuurisesti lasten ja sairaiden hoitaminen on kuulunut naisille, joten näihin liittyvien julkisten palveluiden leikkaaminen tulee lisäämään naisten työtaakkaa yksityisen piirissä.

Lukuisista negatiivisista seurauksistaan huolimatta contra-sota myös avasi naisille mahdollisuuden työskennellä kodin ulkopuolella. Mitä kauemmin sota kesti, sitä enemmän naisia tarvittiin miehiä korvaavaksi työvoimaksi. Naisten siirtyessä kodin ulkopuoliseen työelämään myös naisten organisoitumistarpeet muuttuivat. Ammattijärjestöt (ensimmäisenä *Asociación de Trabajadores del Campo*, ATC) perustivat naissihteeristöjä (*Secretariats de la Mujer*), joiden tarkoitus oli vastata

naisten tehokkaasta työllistymisestä. Sotaponnistusten takia naisten tuli päästä työmarkkinoille mahdollisimman laajasti ja naissihteeristöt pyrkivät purkamaan naisten työllistymisen tiellä olevia esteitä. Sihteeristöjen painostuksen ansioista Nicaraguaan perustettiin päiväkoteja, pesuloita ja muita naisten kotityön taakkaa helpottavia palveluja. Palveluita ei järjestetty tasa-arvon tukemiseksi sinänsä, vaan koska naisten tuli täytyä osallistua myös palkkatyöhön. (Chinchilla 1990, 384–385.)

Naissihteeristöjen esittämä huoli koski myös naisten asemaa sodan loppuessa. Naiset pelkäsivät, että heidän uudet mahdollisuudet osallistua työelämään sulkeutuvat ja että heidät siirretään takaisin yksityisen piiriin, kun miehet palaavat rintamalta. ATC:n naissihteeristö esitti, että naiset olisivat valmiimpia uhrauksiin vallankumouksen puolustamiseksi, jos he tietäisivät, että saavutettuja etuja ei menetetä sodan jälkeen. Monien AMNLAE:n ja FSLN:n johtajien oletus oli, että sotaponnistukset ja feminististen teemojen käsittely rajaavat toisensa pois. ATC:n naissihteeristö sen sijaan pyrki osoittamaan, että naisten kaksoisrooli julkisen ja yksityisen piirissä nimenomaan vaati feminististen kysymysten käsittelyä. Naiset voitaisiin mobilisoida tehokkaammin vallankumouksen puolustamiseen, jos he saisivat osallistua julkisen piiriin tasa-arvoisesti miesten kanssa. (Chinchilla 1994, 181–182; Kampwirth 2006b, 76–77.)

6.6.2. Kriittisen keskustelun tukahduttaminen vaalien varjolla

Vuosien 1984 ja 1990 vaalit vaikuttivat AMNLAE:n toimintamahdollisuuksiin, koska sen autonomia FSLN:stä oli rajallinen. Molempien vaalien yhteydessä FSLN määräsi AMNLAE:n pitämään vallankumouksen rivit yhtenäisinä ja varmistamaan naisten äänet FSLN:lle. Käytännössä tämä tarkoitti AMNLAE:n sisäisen keskustelun ja kritiikin tukahduttamista. Vuoden 1984 vaalikampanjassa FSLN kosiskeli naisten ääniä nostamalla esille naisia koskevia kysymyksiä ja lupaamalla järjestää AMNLAE:n rakenteet demokraattisemmalla tavalla. Lupauksiin oltiin tyytyväisiä ja FSLN voitti vaalit. Vaalivoiton jälkeen FSLN:n vallankäyttö oli legitiimiä, ja AMNLAE:n uudelleenjärjestely ja muut naisia koskevat lupaukset unohtuivat nopeasti. (Chinchilla 1990, 384–385; Chinchilla 1994, 185–187; Isbester 2001, 59–61, 88–89, 95.)

Yhdysvallat painosti sandinistihallintoa pitämään ennenaikaiset vaalit vuonna 1990. FSLN oli tietoinen naisten äänten merkityksestä ja se lupasi jälleen demokratisoida AMNLAE:n rakenteen ja tämä lisäksi se antoi julistuksen (*La Proclama*), jossa todettiin patriarkaalisten rakenteiden ja machistisen kulttuurin olevan edelleen naisten emansipaation esteenä. Toisaalta *La Proclama* ei viitattu ehkäisyyn, seksuaalivalistukseen tai aborttiin, ja siinä jopa suoraan mukailtiin katolisen

kirkon linjaa, jonka mukaan perhe on yhteiskunnan perusyksikkö. Julistusta pidettiin lähinnä symbolisena eleenä, ei varsinaisena lupauksena käytännön toiminnasta. AMNLAE suostui jälleen tukahduttamaan kriittisen keskustelun FSLN:n painostuksesta ja tukemaan seksististä ja aggressiivista kampanjaa. Sotaväsymyksen, taloudellisen ahdingon ja huonosti suunnitellun kampanjan yhteisvaikutuksesta FSLN hävisi vaalit. Tappion on arvioitu johtuneen nimenomaan naisten äänien menetyksestä. (Chinchilla 1990, 384–385; Chinchilla 1994, 185–187; Isbester 2001, 59–61, 88–89, 95.)

Kuten Tarrow (1998, 81–85) esittää, valtiiovallan pyrkimys tukahduttaa sosiaalisten liikkeiden toimintaa voi johtaa liikkeiden radikalisoitumiseen. AMNLAE:n kohdalla FSLN pyrki toistuvasti tukahduttamaan järjestön liian feministinä pitämiään tavoitteita. AMNLAE:n toiminta ei radikalisoitunut merkittävästi, koska sidos FSLN:ään oli niin vahva, mutta puolueen harjoittama tukahduttaminen johti AMNLAE:n yksittäisten jäsenten radikalisoitumiseen ja myöhemmin heidän irtaantumiseen puolueen alaisista naisjärjestöistä. Myöhemmin 1980–1990-luvuilla nämä jäsenet olivat perustamassa avoimen feminististä ja autonomista naisliikettä. Monet naisista kannattivat edelleen sandinistista ideologiaa, mutta puolueen käyttämät tukahduttamisen tavat olivat ajaneet heidät poliittiseen järjestäytymiseen muiden keinojen kautta.

6.6.3. Perustuslaki keskustelun avaajana

Contra-sodan ja vaalien lisäksi naisorganisaatioiden toimintamahdollisuuksiin vaikutti edessä oleva perustuslain ratifiointi. AMNLAE oli huomannut ATC:n naissihteeristön esimerkistä, että sen omat organisaatorakenteet tukahduttivat ruohonjuuritason mielipiteen. Korjatakseen tilanteen AMNLAE järjesti vuonna 1985 600 avointa keskustelutilaisuutta (*cabildos abiertos*), joissa naiset saivat tuoda esille huolenaiheitaan. (Isbester 2001, 76.) Keskustelutilaisuuksilla oli tarkoitus vaikuttaa edessä oleviin perustuslakia koskeviin neuvotteluihin. Naiset vaativat, että sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten oikeuksia koskevien lakien tulisi ulottua myös yksityisen piiriin. Vallankumouksellisen valtion rakentamisen aikana yksilön itsemääräämistä koskevat oikeudet oli nähty jopa vastavallankumouksellisina ja porvarillisina (Wessel 1991, 540).

Yhteisen kommunikaation kautta naiset oppivat artikuloimaan kokemiaan asioita ja niihin liittyviä muutosvaatimuksia selkeämmin. Keskustelu kansalaisoikeuksista antoi naisorganisaatioille kehyksen, jonka kautta ne saattoivat horjuttaa julkisen ja yksityisen välistä rajaa. Perustuslakia koskevat neuvottelut rikkoivat myös julkisen hiljaisuuden, joka oli ympäröinyt patriarkaalisia rakenteita. (Isbester 2001, 52,79.)

Perustuslakia koskevat keskustelutilaisuudet toimivat lähtökohtana täysin autonomiselle naisliikkeelle. Yhteen kokoontuneet naiset huomasivat, että heillä oli yhteisiä kokemuksia, jotka liittyivät arkipäivän elämään ja ongelmiin, ei niinkään kansalliseen turvallisuuteen tai vallankumouksen ylläpitämiseen. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet koskivat kaikkia naisia sosiaalisesta tai taloudellisesta taustasta riippumatta.

Näiden keskustelujen pohjalta syntyivät ensimmäiset autonomiset ja avoimen feministiset naisorganisaatiot. Näitä olivat muun muassa *Colectivo de Mujeres de Matagalpa*, *Centro de Mujeres de Masaya*, *Centro de Mujeres IXCHEN* ja *Partido de la Izquierda Erótica*. Organisaatiot käsittelivät avoimesti seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyviä arkipäivän kysymyksiä kuten aborttia. *Partido de la Izquierda Erótica* (PIE) toimi perustuslakineuvottelujen aikana lobbausryhmänä, joka vaati sukupuolten välisen tasa-arvon kirjaamista perustuslakiin. Vuoden 1987 perustuslakiin kirjattiinkin ainakin kymmenen pykälää, joissa viitattiin suoraan naisten oikeuksiin. Tämä oli merkittävä saavutus verrattuna vuoden 1974 perustuslakiin, joissa naisten oikeuksia ei ollut mainittu lainkaan. (Kampwirth 2006b, 77–78.)

6.7. Mobilisaatorakenteet vuosina 1984–1990: vaatimuksena autonomia ja horisontaalisuus

Molempien vaalien yhteydessä FSLN oli luvannut organisoida AMNLAE:n uudelleen vastaamaan paremmin ruohonjuuritason tarpeisiin. Ongelmallista hierarkkista rakennetta ei kuitenkaan missään vaiheessa täysin purettu. Tämä johtui luultavasti siitä, että FSLN halusi pitää AMNLAE:n johdon käsissään. AMNLAE:n rakenteen ongelmia ei selvitetty, mutta pienenä myönnytyksenä voitiin pitää AMNLAE:n muuttamista vuonna 1988 yhdistyksestä liikkeeksi. (Isbester 2001, 88–89.)

AMNLAE alkoi purkaa sen keskusjohtoista järjestelmää ja organisoida naisia naapurustoissa toimivien klinikoiden (*Casas de la Mujer*) kautta. Klinikoilla annettiin oikeusapua, seksuaalivalistusta ja terveystalvueluita. AMNLAE:n toimistosta tuli Kansallinen naisten talo (*Casa Nacional de la Mujer*), jossa kerättiin tietoja, järjestettiin koulutusta, tehtiin tutkimusta ja suunniteltiin toimintaa. Toisaalta AMNLAE:n naisten klinikat olivat riippuvaisia FSLN:stä ja sen takia niiden tuli rajoittaa esimerkiksi tiettyjä seksuaali- ja terveystalvueluita. (Chinchilla 1994, 185–186.)

Ennen vuoden 1990 vaaleja AMNLAE:n uudelleenorganisointi ja demokratisoimisprosessi keskeytettiin ja FSLN määräsi AMNLAE:n uudeksi johtajaksi entisen sissi- ja poliisijohtajan Doris

Tijerinon. Tarkoituksena oli hiljentää AMNLAE:n sisäinen, puolueelle kriittinen keskustelu ja varmistaa naisten äänet FSLN:lle. (Chinchilla 1994, 1876–187; Isbester 2001, 95.) Vaalit kuvasivat hyvin AMNLAE:n organisaatorakenteen ongelmia. Autonomia puute suhteessa FSLN:ään johti toistuvasti siihen, ettei AMNLAE kyennyt järjestämään mobilisaatorakenteitaan horisontaalisiksi ja demokraattisiksi. Epädemokraattinen rakenne taas söin AMNLAE:n uskottavuutta, koska se oli ristiriidassa AMNLAE:n edustaman eetoksen kanssa.

Naisliikkeen mobilisaatorakenteiden kehitys vastaa Kriesin (1996, 152–156) kuvaamia organisaation kehitysmittareita. Keskitetty rakenne, vahvat liittolaiset ja laajojen asiakokonaisuuksien ajaminen takaa järjestön käyttöön resursseja, mutta se rajaa samalla järjestön autonomiaa ja toimintamahdollisuuksia. Nicaragualaiset naisjärjestöt saivat FSLN:ltä resursseja, jos ne noudattivat puolueen agenda. Keskitetyn rakenteen ansoista ne saattoivat mobilisoida resursseja tehokkaasti sellaisiin tavoitteisiin, mitkä puolue oli hyväksynyt, kuten esimerkiksi lukutaitokampanja. Toisaalta naisjärjestöjen tavoitteet ja toimintarepertuaari muuttivat konservatiivisemmiksi, koska FSLN ei hyväksynyt seksuaali- ja lisääntymisoikeuksiin liittyvien asioiden avointa käsittelemistä. Autonomian puute johti myös siihen, etteivät naiset saaneet keskustella avoimesti heitä painaneista ongelmista, jos ne käsittelivät seksuaaliterveyttä tai muita yksityisen piiriin kuuluneita kysymyksiä. Sopivia aiheita olivat työnteko ja vallankumouksen puolustaminen, ei esimerkiksi perheväkivalta tai ehkäisy. Puolueelta saadut resurssit eivät voineet korvata mobilisaatorakenteiden puutteita demokratian ja autonomia suhteen.

6.8. Kehystämisprosessi vuosina 1984–1990: oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo myös yksityisen piiriin

Vuosina 1984–1990 AMNLAE:n ja muut naisorganisaatiot keskittyivät yhä tiukemmin naisten oikeudellisen aseman parantamiseen. Sandinistihallitus oli valmistellut uutta perustuslakia, joka oli tarkoitus ratifioida vuonna 1987. Perustuslakia valmistellut komitea järjesti keskustelutilaisuuksia, joissa 24 erilaista ryhmää (mukaan lukien poliittisia puolueita, uskonnollisia ryhmiä ja erilaisia järjestöjä) saivat esittää mielipiteitään perustuslain ensimmäisestä vedoksesta. Vedosta levitettiin ympäri Nicaraguaa ja tämän jälkeen järjestettiin televisiokeskusteluja ja julkisia keskustelutilaisuuksia, joiden pohjalta laadittiin perustuslain toinen vedos. AMNLAE käytti perustuslain valmisteluun liittyntä julkista keskustelua hyväkseen ja järjesti vuonna 1985 keskustelutilaisuuksia, joissa tavallisilla naisilla oli mahdollisuus nostaa esille itselleen tärkeitä asioita. Sodasta ja taloudellisesta ahdingosta huolimatta naisten esille nostamat ongelmat käsittelivät sellaisia päivittäiseen elämään liittyviä aiheita kuten perheväkivaltaa, ehkäisyä tai isien

elatusvelvollisuutta. Naisten esille tuomat ongelmat osoittivat, miten huonosti FSLN:n ja AMNLAE:n linjaukset käsittelivät naisten arkielämää. Perustuslaki ja sitä koskenut keskustelu oli naisjärjestöjen tavoitteiden kannalta erittäin tärkeää, koska laeilla pyrittiin vaikuttamaan perheen sisäisiin valtasuhteisiin. Yksityisen piiriin kuuluneet aiheet voitiin nostaa julkisen keskustelun kohteeksi. Perustuslakia koskeneissa neuvotteluissa naisjärjestöt nousivat avoimesti haastamaan FSLN:n virallisen linjan ajamalla esimerkiksi abortin laillistamista. (Isbester 2001, 76–77; Kampwirth 1998, 53–56.)

Lait ovat julkisia ilmaisuja yhteisön normeista. Naisjärjestöt ovatkin pyrkineet vaikuttamaan naisia koskevan lainsäädännön valmisteluun keinona uudistaa yhteiskunnan normeja ja luoda uutta etiikkaa. Lakiuudistukset olivat tavoite, jonka ympärille AMNLAE mobilisoitui onnistuneesti. Ennen perustuslakia koskevia neuvotteluja AMNLAE oli keskittynyt vanhojen lakien uudelleenmuokkaukseen. Perustuslakia koskevat neuvottelut antoivat kehyksen, jonka kautta AMNLAE lähti esittämään uusia, naisten oikeuksia koskevia lakialoitteita. AMNLAE käytti hyväkseen kansainvälisiä ihmisoikeusjulistuksia ja -sopimuksia ja niissä käytettyä lakikieltä perustellessaan esimerkiksi sitä, miksi perheväkivaltaan tuli puuttua lain avulla. Sandinistihallitus oli painottanut tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden merkitystä julkisen piirissä, nyt naisjärjestöt ryhtyivät puhumaan ihmisoikeuksista, joiden tuli ulottua myös kodin seinien sisäpuolelle. (Isbester 2001, 52,79.)

Erityisesti naisia koskevat lakialoitteet ja uudistukset voidaan jakaa kahteen osaan: toimeentuloa ja perhettä koskeviin lakeihin. Toimeentuloa koskevia uudistuksia olivat maanomistusta, tasapuolista palkkausta ja osuuskuntia koskevat lait. Naiset saivat oikeuden omistaa maata ja liittyä osuuskuntiin tai perustaa niitä itse. Naisten tuli myös saada miesten kanssa sama palkka samasta työstä. Tähän asti naisia ja lapsia oli pidetty palkattomana työvoimana. Toinen toimeentuloa koskenut lakiuudistus oli vanhan *Patria Potestad* -lain muuttaminen. Toisin kuin muita toimeentuloa koskevia lakiuudistuksia, *Patria Potestad* -lain muuttamista kannattivat vain naiset. Lain muuttamista vastustettiin sekä FSLN:n sisällä että kansalaisten keskuudessa. AMNLAE:n painostuksen ansioista FSLN hyväksyi vuonna 1983 uuden perhelain, jonka mukaan perheenjäsenet olivat tasa-arvoisia ja isät olivat elatusvelvollisia myös avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista. (Revista Envío 1987 No.78; Isbester 2001, 52–53,69–70)

Vielä *Patria Potestad* -lakiakin hankalampia olivat seksuaalisuuteen, lisääntymiseen ja perheväkivaltaan liittyneet lait. Avoimissa keskustelutilaisuuksissa naiset olivat toistuvasti

nostaneet esille ”tietoisesti valitun äitiyden” (*una maternidad consciente*). Naiset halusivat päättää itse, milloin he tulivat äideksi tai kuinka monta lasta he saivat. Ilman ehkäisyä ja seksuaalivalistusta useat naiset päätyivät laittomiin abortteihin, joita tehtiin puutteellisissa ja vaarallisissa oloissa. 1980-luvun puolestavälistä lähtien kerätyt tilastot osoittavat, että puoskaroidut abortit olivat suurin nuorten naisten kuolinsyy. (Wessel 1991, 539–542; Revista Envío 1987.) Laajasta keskustelusta huolimatta aborttia tai seksuaalivalistusta ei kirjattu lakiin (Isbester 2001, 81).

Julkisen piiriä käsitelleet lakiuudistukset, kuten esimerkiksi naisten oikeus omistaa maata tai saada samaa palkkaa miesten kanssa, eivät kohdanneet merkittävää vastustusta, vaikkakin lakien täytäntöönpano oli usein ongelmallista. Sen sijaan *Patria Potestad* -lain muuttamista vastustettiin vahvasti. Vastustuksen voi päätellä johtuvan siitä, että *Patria Potestad* -laki käsitteli perheen sisäisiä asioita eli yksityisen piiriä. Julkisen piiriä koskevia oikeudenmukaisuuskäsityksiä ei haluttu laajentaa käsittämään yksityisen piiriä. *Patria Potestad* -laki liikkui sekä julkisen että yksityisen piirien välillä. Laki käsitteli perheen sisäisiä asioita, mutta kysymys oli toimeentulosta, minkä voi liittää julkisen piiriin kuuluvaksi aiheeksi. Seksuaalisuutta, lisääntymistä ja perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa koskevat asiat sen sijaan katsotaan kuuluvan kokonaan yksityisen piiriin. Nämä aiheet nousivat toistuvasti naisten keskeisimmiksi huolenaiheiksi ja niitä koskevien lakien muuttaminen sai eniten vastustusta osakseen. Mitä pidemmällä yksityisen piiriin liittyviin aiheisiin liikuttiin, sitä haluttomammin asioita käsiteltiin.

Mitä luonnollisempina tiettyjä asioita pidetään ja mitä luonnollisempina ne pyritään esittämään, sitä vaikeampi ne on kehystää ongelmiksi (Della Porta & Diani 1999, 93–94; Melucci 1989, 119–126, 149–155). Esimerkiksi talousjärjestelmä on julkisen piiriin kuuluva ihmisen luoma järjestelmä, jota voidaan poliittisten päätösten ja lainsäädännön kautta muuttaa. Seksuaalisuus, lisääntyminen ja perheen sisäiset valtasuhteet ovat sen sijaan Nicaraguassa pyritty esittämään luonnon ja jumalan määrääminä tosiasioina, joita ihmisen ei tule muuttaa. Asioiden perusteleminen uskonnolla ja luonnollisuudella on sinällään paradoksaalista. Uskonnon ja luonnollisuuden rinnastaminen pitää sisällään oletuksen, ettei uskonto olisi ihmisen rakentama sosiaalinen uskomusjärjestelmä.

Naisjärjestöjen, erityisesti AMNLAE:n tiivis suhde FSLN:ään rajoitti järjestöjen kehystämisen prosessia merkittävästi. Naisjärjestöt eivät uskaltaneet kehystää feministisinä pidettyjä aiheita, kuten aborttia ongelmiksi, koska ne pelkäsivät menettävänsä FSLN:n tuen. FSLN ei taas

halunnut käsitellä feministisinä pidettyjä aiheita, koska se pelkäsi menettävänsä katolisen kirkon tuen. Toinen kehystämisprosessia rajoittanut tekijä oli syyllisen etsiminen. FSLN oli itse vuonna 1987 antamassaan *Proclamassa* nimennyt patriarkaaliset rakenteet ja machismin naisten ongelmien syyksi (Revista Envío 1987; Isbester 2001, 89.) Toisaalta feministisinä ja radikaaleina pidettyjä kysymyksiä, kuten esimerkiksi perheväkivaltaa ei haluttu käsitellä, koska niiden ajateltiin syyllistävän miehiä ja horjuttavan vallankumouksen yhtenäisyyttä (Randall 1992, 47–48). Presidentti Daniel Ortegán vaimo Rosario Murillo totesi, että feministisiä kysymyksiä voidaan käsitellä maissa, jotka ovat sisäisesti vakaita, mutta Nicaraguan kaltaisessa sotaa käyvässä maassa naisille tärkeiden asioiden ajaminen johtaisi vain sisäisiin ristiriitoihin miesten ja naisten välillä (Chinchilla 1994, 182–183).

AMNLAE:n johtaja Lea Guido totesi, että systeemi on vihollinen, eivät miehet (Isbester 2001, 88). Guidon toteamus toistaa Latalaisen Amerikan kulttuurille ominaista käsitystä syyllisyydestä. Väkivaltaisen ja machistisen käytöksen syy löytyy petollisesta naisesta, kolonialismista, imperialismista tai kapitalismista. Mies on olosuhteiden pakottamana omaksunut käytösmallin, jolle hän itse ei voi mitään. Yksityisen piiriin kuuluvien aiheiden esittäminen luonnollisina tosiasioina vahvistaa entisestään kehystysprosessin vaikeutta, koska luonnon määräämille tosiasioille voi löytää syyllistä.

6.9. Kollektiivinen identiteetti vuosina 1984–1990: ruohonjuuritason moninaisuus haastaa ylhäältäpäin tuotetun yksiulotteisuuden

Naisjärjestöjen kollektiivisen identiteetin rakentaminen kärsi samasta ongelmasta kuin kehystämisprosessi. Riippuvaisuus FSLN:stä merkitsi ylhäältäpäin määriteltyjä tavoitteita ja ylhäältäpäin tuotettua identiteettiä. Ensin naiset olivat mobilisoituneet sukupuolettomina taistelijoina ja jälleenrakentajina, myöhemmin uhrautuvina äiteinä. Ylhäältäpäin tuotettu identiteetti oli vaihdellut laidasta toiseen sandinistihallinnon kulloisenkin tarpeen mukaan, mutta jokaisella kerralla se oli ollut yhtä mustavalkoinen ja puutteellinen. AMNLAE:n järjestämät avoimet keskustelutilaisuudet tekivät selväksi, ettei tällainen yksiulotteinen ylhäältäpäin tuotettu identiteetti vastannut nicaragualaisen naisen arkipäivän kokemusta.

Naisten kokoontuessa yhteen he huomasivat, että he eivät kamppailleet ainoastaan contra-sotaa ja köyhyyttä vastaan, vaan myös perheväkivallan ja ei-toivottujen raskauksien kanssa. Naiseus ei ollutkaan vain äitiyttä, vaan taistelua oman kehon itsemääräämisoikeudesta ja oikeudesta väkivallattomaan elämään. Keskustelutilaisuuksissa naiset puhuivat ja kiistelivät ensimmäistä

kertaa avoimesti siitä, mitä naiseus ja naisena oleminen tarkoitti. Avainasemassa oli nimenomaan kiivas väittely ja kritiikki. Kysymyksiin ei ollut pakko löytää absoluuttista ja yhtä ainoaa oikeaa vastausta, tärkeintä oli avoin keskustelu. (Isbester 2001, 76–78.)

AMNPRONAC ja AMNLAE tiukka sidos FSLN:ään oli merkinnyt autonomian puutetta kollektiivisen identiteetin rakentamisessa. 1980-luvun puolella välissä ammattijärjestöjen yhteyteen syntyneet naissihteeristöt eivät olleet yhtä tiukasti sidottuja puolueeseen ja näin ollen niillä oli myös itsenäisempi asema identiteetin rakentamiseen. Isbester (2001, 101) määrittelee ammattijärjestöjen yhteyteen syntyneiden naissihteeristöjen olleen sekoitus puoluesidonnaisesta järjestöä ja identiteettipohjaista järjestöä. Sihteeristöt eivät olleet täysin autonomisia suhteessa FSLN:ään, mutta ne toimivat kuten identiteettipohjaiset sosiaalisen liikkeen järjestöt rakentaessaan tietoisesti omaa identiteettiään itse. Identiteetti pohjautui naisten arkipäivän jaettuihin kokemuksiin, joiden kautta sihteeristöt rakensivat laajempaa analyysia naisten alisteisesta asemasta yhteiskunnassa.

AMNLAE ei keskustelutilaisuuksista huolimatta ollut koskaan vapaa rakentamaan omaa identiteettiään itsenäisesti suhteessa FSLN:ään. Ilman selkeää identiteettiä AMNLAE ei myöskään onnistunut kehystämään ongelmia eli toisin sanoen asettamaan tavoitteita, jotka olisivat mobilisoineet naiset. FSLN:n oli asettanut vallankumouksen puolustamisen AMNLAE:n tavoitteeksi ja tämä tavoite tuli saavuttaa mobilisoimalla naiset äiteinä. Vallankumous ja äitiys olivat kuitenkin liian laajoja kokonaisuuksia eivätkä ne vastanneet naisten arkipäivän monimuotoisuutta. FSLN saattoi tarjota AMNLAE:lle resursseja, mutta ilman todellisuutta vastaavaa identiteettiä AMNLAE ei voinut asettaa tavoitteita, jotka olisivat vedonneet naisiin. (Isbester 2001, 100–101.)

Ammattijärjestöjen naissihteeristöt olivat onnistuneesti osoittaneet autonomian merkityksen kehystämisen prosessin ja kollektiivisen identiteetin luomisen yhteydessä. Vuoden 1990 sandinistien vaalitappio vapautti naisjärjestöt lopullisesti, ja ne saattoivat määrätä itse omasta kehystämisen prosessista sekä identiteetin rakentamisesta.

7. Violeta Barrios de Chamorro, Unión Nacional Opositora ja Nicaraguan naisliike vuosina 1990–1996

7.1. Sandinistien vaalitappioon johtaneet syyt: Taistelukukko ja Neitsyt Maria vastakkain

Entinen sissitaistelija Blanca tiivistää vaalien jälkeisen muutoksen toteamalla, että FSLN:llä ei ollut mahdollisuutta toteuttaa sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska kaikki resurssit kuluivat maan puolustamiseen. Vaalien jälkeen sota oli loppu, mutta Chamorron hallinnolla ei ollut aikomustakaan edistää tasa-arvoa. Ainoa rooli mitä Chamorro naisille tarjosi oli kotiäidin rooli. Chamorro ei näyttänyt hyväksyvän sitä tosiasiaa, että elämä kotona oli väkivaltaista suurelle osalle nicaragualaisista naisista. (Metoyer 2000, 1.) Analysoin seuraavissa luvuissa, miten näennäisesti sukupuolineutraalit taloudelliset ja oikeudelliset uudistukset vaikuttivat naisten elämään ja miten näitä epätasa-arvoisia uudistuksia legitimoitiin uskonnollisten arvojen avulla.

Nicaraguassa parlamentti- ja presidentinvaalit järjestetään samaan aikaan. Vuoden 1990 vaalien yllätysvoittaja oli Violeta Chamorro eli Doña Violeta ja 14 puolueesta koostunut koalitio *Unión Nacional Opositora* (UNO). Chamorro sai 55 prosenttia äänistä ja FSLN:n ehdokas Daniel Ortega 40,9 prosenttia. Erityisesti kolmen tekijän on arvioitu vaikuttaneen vaalien lopputulokseen. Ensinnäkin, ihmiset olivat väsyneitä contra-sotaan ja sen vaikutuksiin. Contra-sotaa rahoittanut Yhdysvallat oli tehnyt selväksi, että FSLN:n äänestäminen merkitsi sodan jatkumista. Chamorro ja oikeistokonservatiivinen UNO-puolue sen sijaan nauttivat Yhdysvaltojen tukea. Toiseksi, Nicaraguan talous oli vakavissa vaikeuksissa. Contra-sota oli syönyt sosiaali- ja terveysohjelmiin tarkoitetut varat ja äänestäjät olivat pettyneitä sandinistien täyttymättömiin lupauksiin. Kolmanneksi, FSLN:n vaalikampanja ei ollut oikein suunnattu. Tiukasta taloudellisesta tilanteesta ja sodasta huolimatta FSLN ja presidenttiehdokas Daniel Ortega käyttivät kampanjassa tunnuksena ”taistelukukkoa” (*El Gallo Ennavajado*), joka edusti veriseen loppuun asti käytyä taistelua. Kukko oli myös äärimmäisen seksistinen symboli. Kampanja ei vastannut nicaragualaisten arkikokemusta sodan ja taloudellisen kurimuksen keskellä ja kampanjan machistinen asenne loukkasi erityisesti naisia. (Chinchilla 1990, 390–391; Randall 1994, 136–138, 178–179; Randall 1992, 52–53.)

Presidenttiehdokas Chamorro ja UNO osasivat hyödyntää nicaragualaisten arkipäivän kokemuksia ja heidän hätäänsä. Ortega esiintyi vaalikampanjassaan uhmakkaana taistelukukkona, Chamorro Neitsyt Marian kaltaisena anteeksiantavana ja lempeänä äitihahmona, joka yhdistäisi kansan ja toisi kauan kaivatun rauhan. (Vidaurre 1990.) Chamorron kampanjassa toisteltiin varoitusta, jonka

mukaan FSLN:n äänestäminen johtaisi sodan jatkumiseen ja äitien kärsimykseen rintamalla olevien poikiensa takia (Kampwirth 1996, 70). Molemmat ehdokkaista käyttivät kampanjassaan kulttuurisesti tuttuja symboleja, mutta ainoastaan Chamorro osasi manipuloida Neitsyt Marian ja äitiyden symbolia tilanteeseen sopivalla tavalla.

Vaalien edeltäneiden mielipidemittausten mukaan äänestyskäyttäytymisessä oli jako nuorten ja vanhojen äänestäjien välillä. Alle 40-vuotiasta naisista 63 prosenttia ja miehistä 61 prosenttia kannatti Ortegaa uudelleenvalintaa. Sen sijaan yli 40-vuotiasta naisista 41 prosenttia ja miehistä 42 prosenttia kannatti Ortegaa. Erityisesti vanhemmat naiset äänestivät Chamorroa. Chamorron tarjoama perinteinen naisen ja perheen malli vetosi vanhaa hierarkkista perherakennetta kannattaneisiin äänestäjiin. (Kampwirth 1996, 72.)

7.2. Naisliikkeen murroksen vuodet 1990–1992: irtautuminen puolueesta

Naisliikkeen autonomia ei syntynyt kivuttomasti. Suurin osa naisliikkeeseen kuuluneista aktivisteista koki edelleen olevansa sandinisteja ja kannattavansa sandinistisia arvoja. Sandinistinaiset vaativat puoluetta refleктоimaan vaalitappioon johtaneita syitä ja erityisesti naisten äänen menetystä. Itsetutkiskelun sijaan FSLN:n johto päätti rangaista 'väärin' äänestäneitä naisia sulkemalla naiset ulos merkittävistä tehtävistä. Vuoden 1991 puoluekokouksessa entisen komentajan ja terveysministerin Dora Mariá Téllezin ehdokkuus puoleen johtoon sabotoitiin siirtymällä listavaaleihin ja mustamaalaamalla Télleziä. Daniel Ortegaa mukaan listavaalit lisäsivät puoleen yhtenäisyyttä kriittisenä aikana, mutta todellisuudessa muutoksen tarkoitus oli sulkea ainoa naisehdokas vaalien ulkopuolelle. (Isbester 2001, 126–128.)

Kiista Téllezin ehdokkuudesta kärjisti puolueen johdon ja naisjäsenten väliset erimielisyydet äärimmilleen. Jopa uskollisimmat naisjäsenet myönsivät, että puolueen ja naisten edut olivat ristiriitaiset. FSLN vaati naisia edelleen tukahduttamaan kriittisen keskustelun puolueen yhtenäisyyden nimissä, vaikka vaalitappion jälkeen oli hyvin selvää, ettei mitään yhtenäisyyttä enää ollut. (Randall 1994, 140–141.) FSLN pyrki edelleen tukahduttamaan naisten feministisen ja autonomisen toiminnan puolueen yhtenäisyyden nimissä. Puolueen ja vallankumouksen yhtenäisyyttä oli käytetty tukahduttamisen oikeutuksena myös vallankumouksen vakiinnuttamisen aikana, contra-sodan aikana ja ennen vuosien 1984 ja 1990 vaaleja. Vuoden 1990 vaalitappion jälkeen puoluejohto ei enää onnistunut esittämään uskottavia syitä sille, miksi naisten autonominen ja feministinen toiminta ei ollut mahdollista. Ainoa toimintaa rajoittava tekijä oli puolueen sisäiset machistiset asenteet.

AMNLAE:n oli tarkoitus järjestää organisaation sisäinen kokous ja vaalit vuonna 1991, mutta sen jäsenet kyseenalaistivat vaalien mielekkyyden tilanteen sekavuudesta johtuen. Ennen vaaleja tuli päättää, millaista liikettä tarvittiin, mihin sitä tarvittiin ja keiden tulisi olla sen jäseniä. AMNLAE oli ensimmäistä kertaa tehnyt selväksi, että sen tulevaisuus oli ruohonjuuritason, ei puoluejohdon päätettävissä. FSLN ei enää sanellut AMNLAE:n identiteettiä tai tavoitteita. Tämän takia organisaation tulikin kääntyä ruohonjuuritason puoleen ja pohtia mikä sen identiteetti ja tavoitteet olisivat. Ennen identiteetin ja tavoitteiden määrittelyä ei voitu päättää miten organisaatorakenne tulisi järjestää. (Isbester 2001, 128–130.) Kuten Melucci (1989, 60) toteaa, liikkeen rakenne on viesti itsessään eikä se voi olla ristiriitainen liikkeen muiden tavoitteiden kanssa. Pitkällisen itsereflektion jälkeen AMNLAE:n tulevaisuudesta laadittiin raportti, jonka mukaan organisaatorakenteen tuli olla demokraattinen, horisontaalinen ja ruohonjuuritason ohjaama. (Isbester 2001, 130–131.)

FSLN ei hyväksynyt raportin ehdottamaa alhaaltapäin lähtevää demokratiaa ja liikkeen todellista autonomiaa. FSLN keskeytti AMNLAE:n demokratisoitumisprosessin ja nimitti sille uuden, puolueelle uskollisen johtajan. Muutosta ajaneet naiset kokivat, ettei heillä yksinkertaisesti ollut mahdollisuutta kääntää AMNLAE:ta demokraattisempaan suuntaan. Kymmenen vaikutusvaltaista ja avoimesti feminististä naista erosi AMNLAE:sta ja päätti perustaa aidosti autonomisen naisliikkeen. (Randall 1994, 309–311.) AMNLAE järjesti maaliskuussa 1991 kokouksen, mutta monet naisorganisaatiot ja naissihteeristöt boikotoivat sitä sanoen, ettei AMNLAE enää ollut naisten legitiimi edustaja. Itsenäisesti toimivat naisryhmät järjestivät kolmipäiväisen festivaalin nimeltään ”52 prosenttia”. Nimellä viitattiin aidosti demokraattiseen päätöksentekoon. Festivaaliin kuului muun muassa työpajoja, näyttelyitä ja teatteria. Kaikki naiset katsomatta poliittiseen tai uskonnolliseen sitoumukseen olivat tervetulleita osallistumaan. FSLN oli huolissaan uudesta autonomisesta liikkeestä, joka haastoi vanhan valtarakenteen ja toimintatavat. Sandinistien hallitsema media boikotoi festivaalia ja mustamaalasi autonomiseen liikkeeseen osallistuvia naisia porvareiksi, lesboiksi ja prostituoiduiksi, joiden tarkoitus oli hajottaa sandinistinen naisliike. Kielteisestä julkisuudesta huolimatta festivaaleille osallistui noin 3000 ihmistä. Tapahtuma oli käännekohta nicaragualaiselle naisliikkeelle. Aidosti autonominen liike oli syntynyt eikä FSLN voinut enää määrittellä naisten organisoitumisen tapoja tai tavoitteita. (Torres 1991; Isbester 2001, 133–134; Chinchilla 1994, 190.)

Della Portan ja Dianin kuvaama (1999, 91–93) kielteinen leimaaminen oli FSLN:n viimeinen keino yrittää kontrolloida naisliikettä. Leimaamalla naisliikkeeseen osallistuneet feministit lesboiksi ja prostituoiduiksi FSLN:n johtajat pyrkivät hyödyntämään uskonnollisia arvoja ja kuvaamaan itsenäisen naisliikkeen arvot ja tavoitteet nicaragualaiselle yhteiskunnalle vieraina, vääristyneinä ja haitallisina. Mitä enemmän FSLN pyrki tukahduttamaan ja eristämään naisliikkeen toimintaa, sitä feministisemmiksi naisliikkeen tavoitteet muuttuivat.

Vallankumouksellinen projekti saattoi hävitä vuoden 1990 vaalit, mutta se oli saavuttanut merkittäviä voittoja kansalaisyhteiskunnan sisällä. Vuoden 1992 loppuun mennessä naisjärjestöjen mobilisoituminen saavutti kaikkien aikojen huippunsa. Chamorron antifeministinen vaalikampanja ja tasa-arvoa romuttanut politiikka sai naiset järjestäytymään ennennäkemättömällä tavalla. (Kampwirth 1996, 68.) Uusien autonomisten järjestöjen ja verkostojen määrä kasvoi räjähdysmäisesti. Vuonna 1994 tehdyn arvion mukaan Nicaraguassa toimi 150 naisjärjestöä, joiden tavoitteena oli naisille tärkeiden kysymysten ajaminen. Tämän lisäksi maassa toimi 100 erilaista ryhmää, kollektiivia ja keskusta, jotka olivat erikoistuneet naiskysymyksiin. Edellä mainitun lisäksi maassa toimi 31 organisaatiota, joilla oli naisille suunnattuja ohjelmia ja 12 erilaista mediankanavaa, jotka toimivat naisten vuorovaikutuksen pohjana. (Isbester 2001, 154–155.) Erilaisista järjestäytymistavoista tai painotuksista huolimatta kaikkia naisliikkeeseen 1990-luvulla osallistuneita toimijoita yhdisti kaksi aihetta, perheväkivalta ja seksuaali- ja lisääntymisoikeudet (Ellsberg ym. 1997, 83).

7.3. Poliittiset mahdollisuusrakenteet vuosina 1990–1996: uusliberalistinen talouspolitiikka ja uskonnollisiin arvoihin perustuvat muutokset opetukseen ja lakeihin

7.3.1. Uusliberalistisen talouspolitiikan ja rakennesopeutuksen sukupuolittuneet seuraukset

FSLN oli rajoittanut naisjärjestöjen autonomiaa, mutta se oli myös tarjonnut naisorganisaatioille resursseja ja mahdollistanut naisten osallistumisen julkisen piiriin poliittisen toiminnan ja työelämän kautta. Chamorron hallitus ei periaatteessa rajoittanut kansalaisyhteiskunnan ja naisjärjestöjen toimintaa, mutta sen harjoittama politiikka teki niiden toiminnasta käytännössä hyvin vaikeaa. Koska naisten paikka oli konservatiivisten uskonnollisten arvojen mukaan kotona, ei naisten työllistymistä tai muuta kodin ulkopuolista järjestäytymistä tuettu valtion taholta. Tiukan rakennesopeutusohjelman vaatimat leikkaukset julkisella sektorilla oli mahdollista toteuttaa, koska naisten odotettiin kantavan leikkauksista seuraava ylimääräinen työtaakka kotona.

Konservatiivisilla uskontoon pohjautuvilla arvoilla oikeutettiin talouspolitiikan sosiaalisia seurauksia. (Isbester 2001, 108–115; Isbester 1998.)

Chamorro sitoutui vuonna 1991 kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kanssa toteutettavaan rakennesopeutusohjemaan. Rakennesopeutusohjelmien saaman huonon maineen takia IMF on korvannut ne niin kutsutuilla köyhyysvähentämis- ja talouskasvurahastoilla sekä köyhyysvähentämisstrategioilla. Uusien ohjelmien vaatimukset kohdemaille ovat kuitenkin identtiset rakennesopeutusohjelmien kanssa, joten uusia ohjelmia voidaan edelleen kutsua rakennesopeutusohjelmiksi. Rakennesopeutusohjelma tarkoittaa sekä vakauttamista, joka tähtää lainojen takaisinmaksun nopeaan varmistamiseen että varsinaista rakennesopeutusta, joka sisältää pidemmällä aikavälillä toteutettavia uudistuksia. Ohjelmaan kuuluu yleensä valuutan devalvaatio, valtion kulujen leikkaaminen, tukijärjestelmän alasajo, valtionyhtiöiden yksityistäminen, markkinoiden avaaminen ja viennin lisääminen. (Nítlápan-Envío team 1995; Nikkanen 2003, 27.)

Rakennesopeutusohjelmia on kritisoitu niiden keskittymisestä kasvun ja tehokkuuden mittareihin. Ohjelmat tarkastelevat valtiota sukupuoli- ja luokkaneutraalina eivätkä ne huomioi sosiaalisen järjestelmän erityispiirteiden vaikutusta talouteen. Toinen ongelma on rakennesopeutusohjelmien oletus perheen toiminnasta. Naisten oletetaan kantavan työttömyyden ja sosiaalsektorin leikkauksen seuraukset. Rakennesopeutusohjelmat lähtevät sukupuolineutraalista oletuksesta, mutta todellisuudessa ne vaikuttavat erityisesti naisten elämään kahdesta syystä. Ensinnäkin, julkisen sektorin leikkaukset keskittyvät erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluihin. Naiset kärsivät näistä leikkauksista sekä työntekijöinä että asiakkaina, koska vastuu lasten koulutuksesta ja terveydestä lankeaa äideille. Toiseksi, työttömyys ja palkkojen lasku yhdistettynä päivittäistavaroiden hintojen nousuun vaikuttaa erityisesti naisiin ja lapsiin, koska he ovat köyhistä köyhimpiä. (Nítlápan-Envío team 1995; Nikkanen 2003, 27.)

Rakennesopeutusohjelmien avulla inflaatio saatiin kuriin, mutta politiikan vaikutukset ihmisten arkipäivään olivat tuhoisia. Eniten vakauttamispolitiikasta kärsi julkinen sektori, jonka työntekijöistä enemmistö oli naisia. Chamorron hallitus oli käynnistänyt ohjelman työllisyysrakenteen muuttamiseksi (*Plan de Conversión Ocupacional, PCO*). Ohjelma leikkasi julkista sektoria sekä julkisin varoin tuettuja tehtaita, yrityksiä ja työkollektiiveja, jotka olivat perinteisesti olleet naisvaltaisia aloja. Naisia myös irtisanottiin teollisuus- ja maataloustuotannosta, jotta contra-sodasta palaaville miehille riittäisi töitä. (Eskelinen 2003, 10.)

Nicaraguan yksityisellä sektorilla ei ollut resursseja työllistää julkiselta sektorilta irtisanottuja naisia. Työttömäksi jääneet naiset työllistivät itse itsensä epävirallisella sektorilla. Tyypillisiä epävirallisen sektorin töitä ovat esimerkiksi siivous, palvelijana toimiminen, satunnaiset maataloustyöt ja muut palveluammatit. Epävirallisen sektorin työntekijät ovat yhteiskunnallisten ja sosiaalisten turvamekanismien kannalta huomattavasti heikommassa asemassa kuin virallisen sektorin työntekijät. Koska työtä ei virallisesti ole olemassa, ei siihen kuulu suojaa raskauden, työkyvyttömyyden, sairauden tai vanhuuden varalle. (Eskelinen 2003, 10.)

Epävirallinen sektori on yleensä naisvaltainen. Nicaraguassa epävirallisen sektorin työntekijöistä vuonna 1990 70,62 prosenttia oli naisia. Epävirallisen sektorin koettiin sopivan naisten työllistämiseen kahdesta syystä. Ensinnäkin, joustavien työaikojen ansiosta naiset saattoivat ansaita rahaa ja tehdä samalla omat kotityönsä. Toiseksi, epävirallisen sektorin työt eivät uhanneet perinteistä naiskuvaan, esimerkiksi siivous- ja lastenhoitotyöt sopivat hyvin perinteiseen naiskuvaan. Yleensä naiset olivat ne perheenjäsenet, jotka lähtivät etsimään lisätoimeentuloa uusilla keinoilla. Miehet kokivat työttömyyden ja epävirallisen sektorin työt usein nöyryyttäviksi. Työttömiksi jääneet miehet täyttivät vapaa-aikansa päihtymällä ystävien kanssa. Miesten vastuuttomuus ja päihteiden käyttö lisäsivät naisten ongelmia entisestään. (Poncela & Steiger 1996, 50–53, 56.)

Uusliberalistisesta talouspolitiikasta seurannut harmaan talouden ja epävirallisen sektorin kasvu voidaan nähdä myös tietynlaisena valtion harjoittamana tukahduttamisena. Sandinistien aikana erilaiset ammatti- ja muut järjestöt olivat merkittävä osa poliittista järjestelmää. Yksityistäminen ja julkisen sektorin leikkaukset romuttivat myös ammattijärjestötoiminnan, mikä sandinistien aikana oli ollut kansalaisille merkittävä keino saada ääntään kuuluville. Yksityistämisen tukahduttava vaikutus kohdistui erityisesti naisiin, koska suuri osa julkisen sektorin työntekijöistä oli ollut naisia ja ammattijärjestöjen naissihteeristöt olivat olleet naisille merkittävä vaikuttamiskanava.

Ammatti- ja muun järjestötoiminnan tukahduttaminen pikkuhiljaa yksityistämisen kautta oli siinä mielessä edullista, ettei kukaan yhdistänyt sitä avoimeen tukahduttamiseen. Sandinistien aikana FSLN tukahdutti avoimesti naisjärjestöjen ja -sihteeristöjen feministisimpiä tavoitteita puolueen yhtenäisyyden ja vallankumouksen edun nimissä. Chamorron hallitus saattoi sen sijaan julistaa olevansa avoimen kansalaisyhteiskunnan kannalla, mutta käytännössä naisten vaikutusmahdollisuudet kaventuivat, koska perinteisiä vaikuttamisen väyliä purettiin.

7.3.2. Rakennesopeutuksen sosiaaliset seuraukset

Vuonna 1992 tehdyn haastattelun mukaan naiset kokivat työttömyyden ja julkisten palvelujen leikkaamisen suurimmiksi ongelmiksi. Sosiaali- ja terveystalvveluista tuli maksullisia, eikä äideillä ollut enää varaa laittaa lapsiaan kouluun tai viedä heitä lääkäriin. Naiset kokivat syyllisyyttä kyvyttömyydestä vastata lastensa tarpeisiin, koska perheen elatus ja hyvinvointi oli perinteisesti ollut juuri naisten vastuulla. (Ponceta & Steiger 1996, 54–55.)

Tilastojen avulla voidaan saada kuva siitä, miten radikaalisti rakennesopeutus vaikutti ihmisten elämään. Vuonna 1989 hallitus käytti 35 dollaria (USD) terveydenhuoltoon per henkilö, vuonna 1993 määrä oli laskenut 19,1 dollariin. Rakennesopeutuksen seurauksena 34 000 terveydenhuollon ammattilaista erotettiin, heistä 86 prosenttia oli naisia. Vuonna 1988 40 000 lasta oli päivähoivossa, vuonna 1995 alle 7 000. Vuonna 1988 25 henkilöä sadasta ei saanut terveystalvveluita niitä tarvitessaan, vuonna 1994 43 henkilöä sadasta. Julkisten palvelujen leikkaukset koskivat naisten elämään sekä suorasti että välillisesti, koska naisten oletettiin kantavan leikkauksista seuraava työtaakka palkattomana työnä yksityisen piirissä. Chamorron hallitus leikkasi erityisesti naisiin kohdistuvista terveystalvveluista. Raskauteen liittyvät ongelmat ja äitiyskuolleisuus nousivat, koska seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä palveluja leikattiin. Vuonna 1995 yksi kuudestakymmenestäkuudesta naisesta kuoli raskauteen ja synnytykseen liittyviin ongelmiin, kun teollisuusmaissa osuus oli yksi kymmenestätuhannesta. Toinen naisten terveyden vaarantanut tekijä oli prostituution ja Aidsin selkeä kasvu. Prostituution vaaroja lisäsi se, ettei kondomin käyttö sopinut machistiseen kulttuuriin ja abortti oli laitton. (Metoyer 2000, 90–92.)

Chamorro perusteli rakennesopeutuksesta seuraavia leikkauksia uskontoon pohjautuvilla konservatiivisilla arvoilla. Terveydenhuollosta ja koulutuksesta voitiin leikata, koska konservatiivisten arvojen mukaan naisen paikka oli kotona ja näin ollen naiset voisivat luonnollisen äidin roolinsa mukaisesti huolehtia perheen hyvinvoinnista sekä lasten koulutuksesta ja hoidosta. Seksuaaliterveyttä koskevien palveluiden leikkauksia perusteltiin Vatikaanin edustamilla arvoilla. Koska Vatikaani kieltää keinotekoisen ehkäisyn ja abortin, ei ole tarvetta ehkäisyä tai abortteja tukeville terveystalvveluille. Chamorron hallituksen aikana seksuaalivalistus lopetettiin kouluissa ja ehkäisyvälineiden saatavuutta tiukennettiin. Ehkäisyvälineiden ja perhesuunnittelun puuttuessa ja abortin ollessa laitton yhä useammat köyhät naiset joutuivat sairaalaan tai kuolivat puoskaroitujen aborttien seurauksena. (Wessel 1991, 145–547.)

Uhkauksista ja ongelmista huolimatta sandinistihallituksen aikana avatut naisten klinikat tarjosivat naisille seksuaalivalistukseen ja -terveyteen liittyviä palveluja. 1990-luvulla naisten klinikat ottivat jopa suuremmin ja rohkeammin kantaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden puolesta, koska niiden ei enää tarvinnut myötäillä FSLN:n linjaa ehkäisyyn, perhesuunnittelun ja aborttien suhteen. (Wessel 1991, 145–547.) Koska naisliike ei enää ollut riippuvainen hallituksesta samalla tavoin kuin sandinistivuosina, se saattoi ottaa hallituksen ja sen harjoittaman politiikan protestin kohteeksi (Isbester 2001, 179).

7.3.3. Opetusjärjestelmän ja lakien muokkaus uskonnollisten arvojen pohjalta

Talouspolitiikan lisäksi naisliikkeen toimintaan vaikuttivat hallituksen tekemät perhe-, seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia koskevat lakiuudistukset ja opetusjärjestelmän muuttaminen, joiden molempien tarkoitus oli edistää kristillisten ja konservatiivisten arvojen juurtumista nicaragualaiseen yhteiskuntaan entistä tiukemmin. Konservatiivisilla uskontoon pohjautuvilla arvoilla oikeutettiin talouspolitiikan sosiaalisia seurauksia. (Isbester 1998.)

Vaalikampanjansa aikana Chamorro puhui symbolisesti nicaragualaisen perheen yhdistämisestä viitaten contra-sodan loppumiseen. Vaalikampanjan toinen teema oli nicaragualaisen perheyksikön yhdistäminen konkreettisesti. UNO oli laatinut ”Yhtenäisysohjelman”, jonka tavoitteena oli ”perinteisen nicaragualaisen perheen sosiaalinen ja moraalinen elvyttäminen”. UNO:n ohjelma ei ollut viemässä nicaragualaista perhettä eteenpäin kohti tasa-arvoisempia suhteita, vaan taaksepäin kohti patriarkaalisia valtarakenteita. (Kampwirth 1996, 70.)

Kirkon vaikutus politiikkaan kasvoi selvästi 1990-luvulla. Erityisesti kardinaali Monseñor Miguel Obando y Bravolla on ollut merkittävää poliittista vaikutusvaltaa 1990-luvun alusta lähtien. Sekä vallassa olevat poliittiset puolueet että oppositiopuolueet, mukaan lukien sandinistit, pyrkivät hankkimaan kirkon tuen taakseen. Kirkko on niin merkittävä liittolainen, etteivät poliittiset puolueet uskalla asettua sitä vastaan. (Vuola 2001, 22–24.) Chamorro kuului katolisen kirkon *La Ciudad de Dios* -nimiseen ryhmään, jolla oli Nicaraguassa vuonna 1990 arviolta 300 jäsentä. Chamorro nosti useita *La Ciudad de Dios* -ryhmän jäseniä merkittäviin virkoihin hallituksessa, muun muassa opetusministeri Humberto Belli oli kyseisen ryhmän jäsen. Belli on myös Opus Dein jäsen (Kampwirth 2006b, 85). Belli toteutti henkilökohtaisia uskonnollisia arvojaan politiikassa pyrkimällä muuttamaan nicaragualaista opetusjärjestelmää vastaamaan kristillisiä arvoja. Nicaragualainen sosiologi, Oscar René Vargas totesi *Envío* -lehdelle, että Chamorron hallitus halusi luoda ”poliittis-mystis-uskonnollista-liikettä”, jonka eräs tavoite oli siirtää naiset takaisin Jumalan

määräämään rooliinsa äideiksi. Chamorro itse edusti tätä ideaalista mallia perheen ja kansan yhdistävästä äidistä, joka oli ainoastaan olosuhteiden pakosta siirtynyt julkisen politiikan piiriin. (Envío Team 1990c.)

Eräs Chamorron hallituksen tärkeimmistä päämääristä oli opetusjärjestelmän muuttaminen äärikonservatiivisen opetusministeri Humberto Bellin johdolla. Pian Chamorron tultua valtaan koulujen oppimateriaalit vaihdettiin. Norjalta lahjoituksina saadut oppimateriaalit kiellettiin, koska niissä kerrottiin ihmisen biologiasta ja lisääntymisestä. Entisten kirjojen tilalle tulivat Yhdysvaltojen rahoittamat kirjat nimeltään ”Moraali ja kunnia”. Oppikirjoissa painotettiin perinteisiä perhesuhteita, joissa äidit huolehtivat kodista ja lapset kunnioittavat vanhempiaan. Ainoa oppikirjoissa tunnustettu perhemuoto oli virallinen avioliitto, vaikka vuoden 1987 perustuslaki oli nostanut nicaragualaiselle yhteiskunnalle ominaiset avoliitot samaan oikeudelliseen asemaan kuin virallisesti solmitut avioliitot. Kirjoissa myös esiteltiin abortin syntisyyttä. Konservatiivisten arvojen ja sukupuoliroolien esittäminen kristinuskon kautta ei ollut sattumaa. Opetusministeriöstä todettiin, että sandinistien aikana perinteiset kristilliset arvot olivat unohdettu opetuksesta, nyt ne tuotiin takaisin. (Kampwirth 1996, 73; Isbester 1998, 377.) Opetusjärjestelmää muutettiin vastaamaan kristillisiä arvoja ja samalla opetusjärjestelmää käytettiin näiden arvojen levittämiseen ja juurruttamiseen.

Chamorron hallituksen aikana voimaantulleissa perhe-, seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia koskevissa lakiuudistuksissa heijastui uskonnollisten arvojen vaikutus. (Isbester 1998, 377). Uskonnolliset arvot heijastuivat myös Nicaraguan suhtautumisessa kansainvälisiin sopimuksiin ja lakeihin. Esimerkiksi vuoden 1994 YK:n Kairossa järjestämän väestökongressin seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia koskevat sopimukset tyrmättiin Nicaraguassa. Nicaraguan opetusministeri ja katolisen oikeiston jäsen Humberto Belli totesi kongressissa, että äitiyskuolleisuus on Jumalan naisille määräämä luonnollinen asia. YK:n vuonna 1995 Pekingissä järjestämään neljänteen naisten maailmankongressiin suhtauduttiin suopeammin, koska kongressi käsitteli naisten asemaa laajemmassa kontekstissa eikä painotus ollut yhtä vahvasti seksuaali- ja lisääntymisoikeuksissa. Pekingin julistuksessa painopiste oli tasa-arvon käsittelyssä köyhyyden, rauhan, koulutuksen ja ihmisoikeuksien kautta (United Nations 1995, 2–5). Nicaraguan hallitus allekirjoitti Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman, mutta Chamorron hallitus tai sen jälkeinen presidentti Arnoldo Alemánin hallitus ei soveltanut käytännössä yhtäkään Pekingin sopimuksen pykälistä. (Isbester 2001, 120–122.)

Suopeampi suhtautuminen Pekingin sopimukseen osoittaa hallituksen haluttomuutta käsitellä yksityisen piiriin kuuluvia aiheita. Chamorron hallitus oli ainakin periaatteellisesti valmis tukemaan Pekingin sopimusta, joka käsitteli naisten asemaa lähinnä julkisen piirissä. Sen sijaan yksityisen piiriin kuuluneiden seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien käsittely Kairon sopimuksessa aiheutti jopa aggressiivisia reaktioita eri tahoilta poliittista johtoa. Oikeistokonservatiivinen hallitus ja sandinistihallitus vastasivat tässä mielessä toisiaan: kumpikaan ei halunnut puuttua naisten asemaan yksityisen piirissä. Sandinistit olivat valmiita parantamaan naisten asemaa julkisen piirissä, mutta eivät halunneet puuttua seksuaali- ja lisääntymisoikeuksiin tai perheväkivaltaan (Ellsberg ym. 2000, 1606).

Kansallisen lainsäädännön tasolla Chamorron hallitus uudisti rikoslakia kriminalisoimalla homoseksuaalisuuden. Artiklan 205 mukaan homoseksuaalisista teoista tai niiden edistämisestä saattoi saada jopa kolmen vuoden vankeusrangaistuksen. Kardinaali Obando y Bravon on epäilty vaikuttaneen merkittävästi homoseksuaalisuuden kriminalisoivan artiklan hyväksymiseen. Kardinaali käytti vaikutusvaltaansa suhteessa Chamorroon sekä henkilökohtaisella että julkisella tasolla. Obando y Bravo julisti, että kaikki homoseksuaalinen käytös on ”moraalitonta” ja että ”jokainen järkevä kristitty tukee artikla 205:tä”. Kardinaalin julkisen lausunnon jälkeen presidentille jäi käytännössä vähän mahdollisuuksia käyttää veto-oikeuttaan. (Envío team 1992; Kampwirth 1996, 78–79.) Chamorron hallituksen lakiuudistukset perustuivat katolisen kirkon määrittelyihin ’luonnollisesta’ ja ’luonnottomasta’. Mikä oli luonnollista, oli myös moraalisesti oikein ja näin ollen laillista. Luonnottomaksi määritellyt teot olivat moraalittomia ja näin ollen laittomia. Heteroseksuaalisuus oli luonnollista ja laillista, homoseksuaalisuus luonnottomaa ja laittonta. (Isbester 2001, 113–115.)

Raiskauksesta saatavia tuomiota kiristettiin, mutta laki myös satoi raiskaajan ja uhrin yhteen elatusvelvollisuuden kautta. Naisjärjestöt olivat lobanneet raiskausta koskevien lakien uudistamista vuodesta 1985 lähtien, koska raiskaukset ja seksuaalinen väkivalta olivat olleet selvässä kasvussa. Naisjärjestöt olivat esittäneet, että abortti tulisi sallia, mikäli raskaus on raiskauksen seuraus. Chamorron hallituksen hyväksymä artikla 208 sen sijaan myötäili Vatikaanin edustajien kantaa kieltämällä abortin myös raiskaustapauksissa ja pakottamalla raiskaukseen syyllistyneen miehen elatusvelvolliseksi raiskauksen seurauksena syntyneestä lapsesta. Artiklaa kritisoitiin, koska se pakotti uhrin ja raiskaajan pysyvään suhteeseen elatusvelvollisuuden kautta. Laki ei myöskään tunnistanut puolisoitten välistä raiskausta, eli raiskaus oli mahdollinen vain kodin ulkopuolella.

Laki siis rajasi raiskauksen ainoastaan julkisen piirissä tapahtuvaksi väkivallan muodoksi. (Envío team 1992, No. 133; Isbester 2001, 113–115.)

Vaikka sandinistihallitus ei ollut laillistanut abortteja, sen aikana ei kuitenkaan valvottu tiukasti aborttilain noudattamista. Niin kutsuttuja ”terapeuttisia abortteja”, eli terveydellisistä syistä johtuvia abortteja oli tehty sairaaloissa ja klinikoilla, eikä abortin tehnyttä naista tai sen suorittanutta sairaalahenkilökuntaa rangaistu. Naisliikkeen painostuksesta aborteista, ehkäisystä, seksuaalivalistuksesta ja parisuhdeväkivallasta oli ryhdytty keskustelemaan 1980-luvun lopulla ja naisjärjestöt olivat myös auttaneet perustamaan klinikoita ja keskuksia, joissa naiset saivat apua ja neuvontaa. (Wessel 1991, 140–144.) Chamorron hallituskaudella aborttilakia ryhdyttiin valvomaan tiukasti ja abortteihin osallistuneita lääkäreitä, hoitajia ja kättilöitä sekä abortin tehneitä naisia vangittiin (Isbester 2001, 114–115).

7.4. Mobilisaatorakenteet vuosina 1990–1996: autonomisesti määritelty identiteetti horisontaalisen rakenteen pohjana

Sandinistivuosien aikainen naisten massamobilisaatio AMNLAE:n ja muiden puolueen alaisten järjestöjen kautta oli antanut naisille paljon organisoitumiskokemusta, jota uusi autonominen naisliike saattoi hyödyntää. Puolueesta irtautuminen merkitsi myös itsenäisyyttä päättää siitä, miten tätä organisoitumiskokemusta käytettäisiin eli millaisia mobilisaatorakenteita naisliike käyttäisi. Vuonna 1992 järjestettiin toinen autonomisen naisliikkeen kannalta merkittävä konferenssi ”*Unidas en la Diversidad*”, jonka aikana keskusteltiin naisliikkeen tulevasta rakenteesta. Hajautettua rakennetta kannatettiin kahdesta syystä. Ensinnäkin, hajautetun rakenteen katsottiin mahdollistavan erilaisten ryhmien laajan osallistumisen. Erilaiset järjestöt voisivat liittyä laajemman verkoston toimintaan niin halutessaan ja samalla tavalla myös vetäytyä toiminnasta näin halutessaan. Toiseksi, naisilla oli kokemus AMNLAE:n ajoilta keskitetystä organisaatorakenteesta ja sen ongelmista. Uusi mobilisaatorakenne oli joustava, sillä oli useita johtajia ja vähän hierarkiaa. (Ewig 1999, 80; Isbester 2001, 138–140.)

Sandinistihallinnon aikana avatut naisten klinikat jatkoivat toimintaansa itsenäisinä terveys- ja lakiklinikoina. Näistä naapurustoissa toimivista klinikoista tuli naisliikkeen selkäranka. Autonomian ansioista klinikat saivat käsitellä feministisiä aiheita avoimesti. Seksuaali- ja lisääntymisoikeuksiin liittyvät kysymykset sekä terveys ja oman ruumiin itsemääräämisoikeus muodostivat naisjärjestöjen ja klinikoiden toiminnan pohjan. (Wessel 1991, 547–548.)

Toisaalta irtaantuminen puolueesta merkitsi puolueelta saatujen resurssien menetystä. Monet naisjärjestöistä hankkivat resursseja ulkomaisilta organisaatioilta, hallituksilta, säätiöiltä ja kansainvälisiltä feministiverkostoilta. FSLN:ltä saadut resurssit olivat merkinneet naisjärjestöille riippuvaisuutta puolueesta, nyt ulkomailta saadut resurssit sitoivat naisjärjestöjä vastaavalla tavalla. Järjestöjen tuli miellyttää ulkomaalaisia tukijoitaan pitääkseen resurssit käytössään. Resurssien rajoittava vaikutus tuli esille tapauksessa, jossa Nicaraguan isoin ja arvostetuin naisten terveys- ja lakiklinikka *Ixchen* joutui sulkemaan ovensa tilapäisesti menetettyään Yhdysvalloista tulleen rahoituksensa. Rahoitus oli lopetettu, koska yhdysvaltalainen senaattori Jesse Helms syytti *Ixcheniä* laittomien aborttien tarjoamisesta. Kansainvälinen rahoitus loi myös toisenlaisen ongelman: rahoituksen seurauksena organisaatioihin tuli uudenlaisia ”ammatti-aktivisteja”. (Ewig 1999, 80; Isbester 2001, 146–148.) Ammatti-aktivistien vaikutus sosiaalisille liikkeille voi olla haitallinen, koska aktivistit voivat keinotekoisesti pitää yllä aiheita ja tavoitteita, joilla ei ole ruohonjuuritason kannatusta (McAdam ym. 1988, 702).

1990-luvulla naisliike saattoi purkaa keskitetystä rakenteesta johtunutta demokratiavajetta, mutta samaan aikaan edellä kuvatut resurssien hankkiminen ja aktivismin ammatillistuminen haastoivat liikkeen demokraattisuuden. Ulkomaisilta rahoittajilta saadut resurssit ovat jakaantuneet epätasaisesti naisliikkeen toimijoiden kesken. Pienemmillä järjestöillä on heikommat mahdollisuudet resurssien hankkimiseen verrattuna isompiin ja tehokkaammin organisoituneisiin järjestöihin. Pienemmät järjestöt ovat syyttäneet isompia järjestöjä itsevaltaisesta naisliikkeen agendan, toiminnan ja tavoitteiden määrittelystä. (Ewig 1999, 96.)

Toiminnan ammatillistuminen on myös johtanut ongelmiin sisäisessä demokratiassa. 1990-luvulla naisjärjestöjen keskeisimmiksi tehtäviksi muodostuivat terveyteen liittyvien palvelujen tarjoaminen ja naisten oikeuksien ajaminen ja niistä tiedottaminen. Tehokas toiminta vaati ammattitaitoa ja työnjaon eriytymistä. Terveys- ja oikeuspalveluita tarjonneilla naisten klinikoilla työskenteli palkattu henkilökunta ja klinikoiden sekä järjestöjen toiminnasta vastasivat ammattitaitoiset johtajat. Asiakkaaksi tulleet naiset eivät voineet demokraattisesti osallistua klinikoiden tai järjestöjen toiminnasta päättämiseen eikä henkilökunta voinut demokraattisesti vaikuttaa johtajien päätöksiin. Naisjärjestöjen tavoite oli tarjota heikoimmassa asemassa oleville naisille heidän tarvitsemiaan palveluita, mutta toisaalta nämä heikoimmassa asemassa olevat naiset eivät useinkaan voineet vaikuttaa tarjottuihin palveluihin. Turvatakseen resurssinsa järjestöjen tuli priorisoida rahoittajien toiveita suhteessa asiakkaiden toiveisiin. (Ewig 1999, 96–97; vrt. Isbester 2001, 146–151.)

Naisjärjestöjen ja klinikoiden järjestämällä palveluilla oli myös odottamattomia seurauksia. Naisjärjestöt olivat pyrkineet paikkaamaan hallituksen kyvyttömyyttä käsitellä naisten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä aiheita. Järjestöt pyrkivät puuttumaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja tarjoamaan naisille tärkeitä terveystalvveluita. Chamorron uusliberalistista talouspolitiikka harjoittanut hallitus oli leikannut julkisista palveluista ja naisjärjestöjen tarjoamat palvelut alkoivatkin paikata valtion järjestämiä palveluita. Vaikka hallituksen konservatiiviset arvot poikkesivat naisjärjestöjen tasa-arvoa ajaneesta ideologiasta, olivat naisjärjestöjen tarjoamat terveystalvvelut tervetulleita myös hallitukselle. Järjestöjen tarjoamat palvelut eivät voi kuitenkaan riittävästi paikata valtion tarjoamia palveluja, koska järjestöt eivät kykene tarjoamaan laajoja koko kansan kattavia palveluja. (Ewig 1999, 95.) Näin ollen järjestöt tekivät itselleen ja naisille karhunpalveluksen poistamalla valtion vastuun terveystalvvelujen tarjoamisesta.

1990-luvulla sandinistihallituksen ja sen alaisuudessa toimineiden kansalaisjärjestöjen muodostaman rakenteen purkauduttua Nicaraguan naisliikkeen toiminta alkoi vastata kansainvälisen naisliikkeen toimintaa. Tämän takia myös Kriesin (1996, 152–156) organisaatioiden kehitystä kuvaavat mittarit alkavat päteä paremmin Nicaraguan naisliikkeeseen. Osa naisliikkeessä toimineista järjestöistä alkoi tehostaa ja ammattimaistaa organisaatorakennettaan, jotta ne voisivat varmistaa ulkomailta tulevat resurssit. Myös naisliikkeen keskittyminen naisten aseman parantamiseen lakien, terveydenhuollon ja tiedottamisen kautta vaati ammattimaisuutta, koska edellä mainittujen alojen tehokas hallitseminen vaati eriytynyttä ammattitaitoa. Ammattimaistuminen etäännytti järjestöjä ruohonjuuritasolta, mikä joissakin tapauksissa johti järjestöjen legitimitietin kyseenalaistamiseen (Ewig 1999, 95–97). Nicaraguan naisliikkeen tapaus on ainutlaatuinen siinä mielessä, että naiset saivat hyvin vankan järjestäytymiskokemuksen sandinistivuosien ansioista ja tämän kokemuksen kautta naiset ovat myös hyvin kriittisiä vertikaalisen ja keskitetyn organisaatiomallin suhteen. Naiset kyseenalaistavat herkästi epädemokraattisena pitämänsä rakenteen, mikä luultavasti ainakin jossain määrin estää ammattiaktivismiin perustuvien järjestöjen syntymisen.

7.5. Ongelmien ja huolenaiheiden kehystys 1990–1996: tavoitteena oikeus väkivallattomaan elämään ja oman kehon hallintaan

Sandinistihallinnon aikana naisorganisaatioilla ja FSLN:llä oli ollut ainakin osittain yhteensopivat tavoitteet. Chamorron hallituksen tavoitteet sen sijaan erosivat naisliikkeen tavoitteista huomattavasti. Oikeistokonservatiivinen hallitus kehysti ongelmaksi nicaragualaisen perhemallin

romuttamisen ja löyhästä moraalista seuraavat ongelmat. Vaalikampanjan aikana Chamorro ei suoranaisesti ottanut kantaa naisia koskeviin kysymyksiin, mutta puhui ”sosiaalisesta parantumisesta”, joka viittasi antifeministisiin ja konservatiivisiin näkemyksiin perheestä ja naisen roolista. UNO syytti FSLN:ää nicaragualaisen perheen tuhoamisesta, korkeista avioeroluvuista, löyhästä seksuaalimoraalista ja naisten työskentelystä kodin ulkopuolella. (Chinchilla 1994, 188.)

Chamorron hallituksen politiikka perustui arvoille, joiden mukaan ydinperhe oli yhteiskunnan perusyksikkö, mies elätti perheensä ja naisen tehtävä oli kotiäitiys. Konservatiiviset arvot eivät kuitenkaan vastanneet nicaragualaista arkea, jossa avoliitot olivat yleisiä ja naiset usein vastuussa perheen elättämisestä. (Envío team 1990c.) Chamorron oletus naisten palaamisesta onnelliseen yksityisen piiriin ja kotiäitiyteen ei vastannut nicaragualaista arkea myöskään sen takia, että elämä kotona oli väkivaltaista suurimalle osalle nicaragualaisista naisista. (Metoyer 2000, 1.)

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että naisiin kohdistuva väkivalta on yleisempää yhteiskunnissa, joissa maskuliinisuus yhdistetään kovuuteen ja kunniaan (Ellsberg ym. 2000, 1597). Taloudellinen epävarmuus ja sosiaaliset kriisit lisäsivät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa Nicaraguan jo valmiiksi machistisessa yhteiskunnassa. Yleensä väkivalta kohdistuu sosiaalisen hierarkian alimpana oleviin, eli naisiin ja lapsiin. Vuonna 1992 tehdyn tutkimuksen mukaan 75 prosenttia naisista oli kohdannut jonkinlaista väkivaltaa. Raiskaukset olivat vuonna 1991 lisääntyneet 70 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Edellä mainituista taloudellisista ja sosiaalisista vaikeuksista johtuen myös naisten mielenterveysongelmat lisääntyivät selkeästi 1990-luvulla. (Poncela & Steiger 1996, 59–60.)

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu Nicaraguassa 1990-luvulta lähtien. Vuonna 2000 julkaistu tutkimus osoittaa, että perheväkivalta on vakava ongelma Nicaraguassa. 52 prosenttia naimissa olevista naisista on joutunut puolisonsa väkivallan kohteeksi. Perheväkivallan keskimääräinen kesto oli 5 vuotta ja 35–49-vuotialla naisilla 10 vuotta. 31 prosenttia kertoi joutuneensa väkivallan kohteeksi raskauden aikana. Lähes kaikki perheväkivallan teot tapahtuvat kodin seinien sisäpuolella, yleensä makuuhuoneessa. Seksuaalinen väkivalta on niin läheisessä yhteydessä muiden väkivallan tekojen kanssa, etteivät naiset yleensä edes erottele sitä muusta väkivallasta. 36 prosenttia naisista kuitenkin kertoi olleensa yleensä pakotettuja seksiin samalla kun heitä hakattiin. Lähes puolessa tapauksista perheen lapset todistavat väkivallan tekoja. Päihteiden, erityisesti alkoholin väärinkäyttö liittyy läheisesti miesten väkivaltaisuuteen. Väkivallan kohteeksi joutuvat naiset ovat useimmiten köyhiä yli neljän lapsen äitejä, joiden omat äidit tai anopit ovat myös joutuneet väkivallan kohteiksi. Väkivallan kohteeksi joutuneilla naisilla on myös

keskimääräistä heikommat sosiaaliset turvaverkot. 80 prosenttia naisista ei ollut hakenut apua väkivaltaan, yleisimmät syyt tähän olivat häpeä ja koston pelko. (Ellsberg ym. 2000, 1597–1604.)

Naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa erottaa muusta väkivallasta sen leimaava ja syyllistävä luonne. Puolisoihin kohdistuva väkivalta on erityisen haitallista naisten itsetunnolle, koska se osuu naisen sosiaaliseen identiteettiin vaimona ja äitinä. Häpeä ja itsensä syyllistäminen pitävät naiset usein sidottuina väkivaltaiseen suhteeseen. (Ellsberg ym. 2000, 1605.) Sekä miesten että naisten keskuudessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pidetään laajalti hyväksyttävänä tapana 'rangaista' tai 'kurittaa' väärin toiminutta naista. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pidetään 'luonnollisena' ja naiset ajattelevat, että väkivallan kestäminen on vain yksi taakka muiden joukossa. (Ellsberg ym. 1997, 85.)

Häpeä ja naisen syyllistäminen ovat olleet osa nicaragualaista machistista kulttuuria Malinche -myytin synnyttäneestä kolonialismista lähtien. Naisiin kohdistuvan perheen sisäisen seksuaalisen väkivallan yleisyys tekee Chamorron hallituksen päätöksen rajata raiskaus perhesuhteiden ulkopuoliseksi ilmiöksi täysin kestäättömäksi. Koska sekä sandinistihallitus että Chamorron oikeistokonservatiivinen hallitus olivat haluttomia puuttumaan perheen sisäisiin asioihin, jäi perheväkivaltaan ja erityisesti siihen liittyvään seksuaaliseen väkivaltaan puuttumisen vastuu naisjärjestöille.

Chamorron hallituksen seksuaalista väkivaltaa koskenut lakiuudistus, joka jätti perheen sisäisen väkivallan yksityisen piiriin kuuluvaksi rikokseksi oli raivostuttanut naisjärjestöt. Vuonna 1995 *Red de Mujeres contra la Violencia* -verkosto oli koonnut yhteen erilaisia naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastustaneita toimijoita. Verkosto analysoi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsitellyttä lakia, järjesti keskustelutilaisuuksia, tarjosi palveluita väkivaltaa kohdanneille naisille ja toi aihetta esille mediassa. Lopulta verkosto myös muotoili oman lakiehdotuksen koskien naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa ja ryhtyi lobbamaan sitä hallitukselle. Ankaran kampanjoinnin ja painostuksen jälkeen hallitus hyväksyi verkoston muotoileman lakiehdotuksen koskien perheväkivaltaa elokuussa 1996. Laki 230 muun muassa takaa väkivaltaa kohdanneille naisille erilaisia keinoja heidän turvallisuutensa takaamiseksi, esimerkiksi väkivaltaista miestä voidaan estää palaamasta kotiin tai seuraamasta naista tämän työpaikalle. Aikaisemmin laki oli ottanut huomioon ainoastaan väkivallan, josta seurasi fyysisiä vammoja, joiden paranemisen tuli kestää vähintään 10–15 päivää. Uusi laki käsitteli sekä fyysistä että psyykkistä väkivaltaa. Uuden lain mukaan perhesuhteet olivat rangaistuksen kannalta raskauttava, ei lieventävä tekijä, mikä oli täyskäännös verrattuna

Nicaraguassa vallalla olleisiin yhteiskunnallisiin normeihin ja sosiaalisiin käytäntöihin. (Isbester 2001, 156–160; Ellsberg ym. 1997, 85–86.) Lain 230 muotoilu ja kehittäminen sekä sen läpivieminen lobbauksen ja julkisen painostuksen avulla oli kokonaan *Red de Mujeres contra la Violencia* -verkostoon kuuluneiden naisjärjestöjen ansioita (Herrera, 2001, 4).

Autonomisen naisliikkeen tavoitteeksi oli muodostunut oman kehon hallinta. Naisten keho ja sitä koskevat kysymykset politisoitiin terveydenhuollon kautta. Kymmenen vuotta naisjärjestöt olivat taistelleet vallankumouksen eteen. Naisjärjestöjen työ oli rajoitettu lähinnä sotilaiden äitien tukemiseen. Nyt naiset eivät enää puolustaneet vallankumousta, he olivat vapaita puolustamaan naisia ja naisten oikeuksia. Autonomia FSLN:stä tarkoitti vapautta ajaa aborttioikeutta, seksuaalivalistusta, ehkäisyä, perhesuunnittelua ja oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen. (Wessel 1991, 547–548.) Naisjärjestöjen ei enää tarvinnut puolustaa naisten oikeuksia instrumentaalisina muille tavoitteille, vaan ne saattoivat olla tavoite itsessään.

7.6. Kollektiivinen identiteetti 1990–1996: arkipäivän kokemus haastaa Neitsyt Marian roolin

Chamorron vuoden 1990 vaalikampanja teki selväksi, millaista naisen roolia hän piti sopivana. Violeta Chamorro itse rakensi oman identiteettinsä kolmen roolin kautta, jotka olivat lojaali vaimo, sovitteleva äiti ja Neitsyt Maria. Edellä mainittuja rooleja hän tarjosi myös nicaragualaisille naisille. Chamorro esitti lojaalin vaimon roolia korostamalla edesmenneen miehensä, *La Prensa* -lehden päätoimittajan Pedro Joaquín Chamorron vaikutusta elämäänsä. Violeta Chamorro ilmoitti lähteneensä presidenttiehdokkaaksi miehensä muiston takia ja jatkavansa kamppailua Jumalan ja Neitsyt Marian avulla. Hän korosti olleensa hyvä, perinteinen, alistuva vaimo. Kampanjan aikana hän muun muassa sanoi: ”En ole, enkä halua olla feministi. Olen kodilleni omistautunut nainen, kuten Pedro minut opetti.” Sovittelevan äidin roolissa hän oli epäpoliittinen ja lempeä kansan yhdistävä äitihahmo. (Kampwirth 1996, 67–69; Envío team 1990b.)

Kolmas rooli eli Neitsyt Maria oli kenties kaikkein vaikuttavin. Chamorro esitti itsensä Marian kaltaisena kärsivänä naisena: hän oli menettänyt miehensä ja samaistui kaikkien äitien kärsimyksiin. Chamorro korosti myös, ettei hän nöyrän Marian tavoin voinut toimia ilman miesten ohjausta. Hänen edesmennyt miehensä oli opettanut hänelle kaiken minkä hän tiesi. Muussa tapauksessa tällaista kokemattomuutta olisi luultavasti pidetty negatiivisena tekijänä. Neitsyt Marian alistumiseen rinnastettuna siitä tuli kuitenkin myönteinen asia. Chamorro myös haki Neitsyt Marian kaltaista puhtautta tuomalla esille, että oli ollut selibaatissa miehensä kuolemasta lähtien.

Neitsyt Maria -roolin luultavasti tärkein ominaisuus oli se, että se tarjosi vastakkaisen vaihtoehdon sandinistien radikaalille *guerillan* roolille. (Kampwirth 1996, 71.)

1990-luvulla syntyneellä autonomisella naisliikkeellä oli aluksi vaikeuksia löytää yhteistä pohjaa kollektiivisen identiteetin rakentamiselle. Naisjärjestöjen puoluesidonnainen historia oli jättänyt ne tilanteeseen, jossa identiteetin rakentaminen feminististen aiheiden kautta oli kielletty. FSLN oli ollut haluton käsittelemään seksuaalisuuteen tai perheväkivaltaan liittyviä aiheita, eivätkä puolueen alaiset naisjärjestöt olleet tämän takia rakentaneet identiteettiään näiden aiheiden pohjalta. Autonomian myötä naisliike oli kuitenkin vapaa määrittelemään oman identiteettinsä ja kaikkia liikkeeseen kuuluneita toimijoita yhdisti huolenpidon etiikasta kumpuava ajatus oman ruumiin huolenpidosta ja hyvästä itsetunnosta. Yhteen kokoontuneet naiset huomasivat, että muista taustoista tai erimielisyyksistä huolimatta lähes kaikkia naisia yhdistivät kokemukset oman ruumiin itsemääräämisoikeuden rikkomisesta. (Isbester 2001, 145.) Kuten Melucci (1989, 46) toteaa, identiteetti luodaan subjektiivisen kokemuksen kautta, joka saa merkityksensä kollektiivisen tietoisien reflektion kautta. Autonomisen naisliikkeen kautta naiset saattoivat kokoontua yhteen jakamaan subjektiivisia kokemuksiaan esimerkiksi väkivallasta tai ei-toivotuista raskauksista.

Itsensä uudelleen löytäminen ja määrittely yhteisten kokemusten kautta ovat tärkeä osa kollektiivisen identiteetin rakentamista (Della Porta & Diani 1999, 85). Autonomisen naisliikkeen myötä naiset saattoivat määritellä itsensä uudelleen naisina oman kehonsa kautta. Heidän ei enää tarvinnut kieltää kehoaan ja naiseuttaan, kuten he olivat tehneet sissitaistelijoina tai puhtaina neitsyt Marioina. Nyt identiteetti saattoi lähteä nimenomaan kehosta ja siihen liittyvistä kokemuksista.

Vuonna 1992 järjestetyn ”*Unidas en la Diversidad*” -konferenssin nimi kuvaa uutta identiteettiä hyvin. Autonominen naisliike ei halunnut rakentua ylhäältäpäin tuotetun homogeenisen identiteetin kautta. Naiset olivat jo sandinistivuosina nähneet, etteivät kaikki naiset olleet taistelijoita tai äitejä, eivätkä naiset samaistuneet tällaiseen yksiulotteiseen identiteettiin. Samoin Chamorron hallituksen aikana naiset nousivat vastustamaan yksiulotteista naisen roolia, jossa nainen oli sidottu katolisen kirkon käsityksiin neitseellisyydestä, itsensä uhraamisesta ja kuuliaisuudesta miehelle. Naiset poliittiseen, sosiaaliseen, uskonnolliseen tai etniseen taustaan katsomatta olivat kokoontuneet naisliikkeen järjestämiin tilaisuuksiin jakamaan kokemuksiaan. Muista eroista huolimatta naisilla oli yhteinen kokemus sukupuolen vaikutuksesta arkipäivän elämään. Tämä kokemus liittyi erityisesti naisen kehoon. Arkipäivän kokemus ja siitä kumpuava omaa kehoa koskeva itsemääräämisoikeus muodostui erilaisia naisia yhdistäväksi tekijäksi.

8. Red de Mujeres contra la Violencia

8.1. Verkoston poliittinen mahdollisuusrakenne

Vuoden 1992 ”Unidas en la Diversidad” -konferenssin jälkeen naisliike päätti perustaa kansallisia verkostoja käsittelemään muun muassa seksuaalisuutta, terveyttä ja väkivaltaa. Yksi näistä verkostoista oli Red de Mujeres contra la Violencia. Alun perin verkoston oli tarkoitus kampanjoida vuosittain 25.11. – 10.12. naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan järjestämällä erilaisia tapahtumia ja tuottamalla tiedotusmateriaalia. Verkosto lähti liikkeelle alle 20 aktivistin voimin, mutta vuoteen 1997 mennessä siihen oli liittynyt yli 150 erilaista organisaatiota ja satoja aktivisteja. (Ellsberg ym. 1997, 84.)

Red de Mujeres contra la Violencia -verkoston kannalta merkittäviä poliittisia mahdollisuusrakenteita olivat Chamorron hallituksen antifeministinen politiikka ja erityisesti seksuaalista väkivaltaa koskevan artikla 208:n hyväksyminen. Contra-sodasta ja rakennesopeutuksesta seuranneet sosiaaliset ongelmat olivat lisänneet naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa entisestään ja Chamorron hallitus pyrki sulkemaan naiset yhä tiiviimmin yksityisen piiriin, jossa väkivalta yleisimmin tapahtui. Artikla 208 oli nostanut raiskauksesta saatavia rangaistuksia, mutta samalla se pönkitti konservatiivista perhemallia sitomalla raiskatun ja raiskaajan ’suhteeseen’ toistensa kanssa elatusvelvollisuuden kautta ja rajaamalla raiskauksen kodin ulkopuoliseksi rikokseksi (Envío team 1992; Isbester 2001, 113–115). Tämä oli täydellisessä ristiriidassa sen tosiasian kanssa, että suuri osa naisiin kohdistuvasta väkivallasta (mukaan lukien seksuaalisen väkivallan) tapahtui perheenjäsenten välillä.

Vuonna 1995 *Red de Mujeres contra la Violencia* -verkosto päätti tarjota omaa lakiehdotustaan koskien perheväkivaltaa. Yhteistyössä naisjuristien ja -tuomareiden kanssa verkosto laati lakiehdotuksen, jonka se esitti hallitukselle. Keskeisenä tekijänä lakiehdotuksen onnistumisen kannalta oli perheväkivaltaa koskeva tieteellinen tutkimus ja tilastot, joita nicaragualaiset tutkijat keräsivät yhteistyössä ruotsalaisten tutkijoiden kanssa vuonna 1995. Tutkijoiden keräämän aineiston pohjalta koottiin *Candies in hell: women’s experiences of violence in Nicaragua* -niminen raportti, joka osoitti miten yleistä naisiin kohdistuva perheväkivalta oli. *Red de Mujeres contra la Violencia*-verkosto käytti raporttia lakiehdotuksensa pohjana osittaakseen hallitukselle, että naisiin kohdistuva väkivalta oli vakava tosiasia. Verkosto ei voittanut yhtään poliittista puoluetta lakiehdotuksena taakse ja verkostoa varoiteltiin, että laki saattaisi tulla voimaan ainoastaan hyvin

vesitettyinä versiona. Verkosto ei kuitenkaan luovuttanut, se julkaisi raportin tuloksia useissa medioissa, painatti tiedotusmateriaalia ja järjesti kampanjointitilaisuuksia. Verkosto myös muistutti kansanedustajia tulevista vaaleista sanoen, että naisäänestäjät muistaisivat kuka on tukenut lakia ja kuka ei. Verkosto keräsi kahden viikon aikana yli 21 000 lakia tukevaa kirjettä, jotka se toimitti kansanedustajille ja hankki merkittäviä lääkäreitä, psykologeja ja juristeja lobbaamaan lakia. Armottoman painostuksen seurauksena lakiehdotus hyväksyttiin alkuperäisessä muodossaan vuonna 1996 vain 11 päivää ennen vaaleja. (Ellsberg ym. 1997, 87–89.)

8.2. Verkoston mobilisaatorakenteet

Red de Mujeres contra la Violencia-verkostoon kuuluu yli 150 erilaista organisaatioita ja satoja yksittäisiä jäseniä. Verkoston kansallisiin kokouksiin osallistuu vuosittain 60–100 naista eripuolilta maata. Vuonna 1995 verkostolla oli 92 keskusta 52 kaupungissa, jotka tarjosivat palveluja väkivaltaa kohdanneilla naisille. Tämän lisäksi mukaan on liittynyt väkivaltaa vastustava ja vaihtoehtoista mieskuvaa tuottava miesverkosto. Verkosto perustuu toimivaksi havaittuun hajautettuun ja ei-hierarkkiseen johtajuusmalliin. Verkosto ilmoittaa kokouksistaan kansallisissa sanomalehdissä ja toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista. Kuka tahansa yksityinen henkilö tai kansalaisjärjestö saa liittyä mukaan toimintaan, mutta valtion palveluksessa olevat naiset saavat liittyä mukaan yksityishenkilöinä. Verkoston johtajat ja kokousten järjestäminen vaihtuvat rotaatioperiaatteella. Palkattua henkilökuntaa on kaksi henkeä ja he eivät saa tehdä päätöksiä verkoston puolesta. Paikallisryhmien lisäksi verkostolla on erilaisiin teemoihin keskittyneitä komissioita, joiden tehtävä on edistää tutkimusta ja koulutusta, kehittää vaikuttamisstrategioita ja pitää yhteyttä yhteistyökumppaneihin. Verkoston päätöksenteko tapahtuu konsensusperiaatteella, mikä saattaa olla haastavaa suurissa kokouksissa. Suurin osa verkoston jäsenistä samaistuu sandinistiseen ja feministiseen ideologiaan, mutta verkosto on ideologisesti riippumaton ja kaikki naisten tasa-arvoa ajavat saavat liittyä mukaan poliittisesta tai uskonnollisesta taustasta riippumatta. (Ellsberg ym. 1997, 84–85.)

Verkoston terveys- ja tutkimuskomission fasilitaattori Martina Herrera nostaa esille myös edellä kuvatun kaltaisesta mobilisaatorakenteesta seuraavia ongelmia. Herreran mukaan verkoston jäsenten moninaisuus on verkoston vahvuuden kannalta avainasemassa, mutta samalla siitä myös seuraa tiettyjä ongelmia, joista keskeisimpänä on konsensusperiaatteeseen nojaava päätöksenteko. Verkoston on kuitenkin tiedostanut nämä ongelmat ja pyrkii selvittämään niitä uuden pienemmän komission avulla. Toinen mobilisaatorakenteeseen liittyvä ongelma Herreran mukaan on joidenkin johtajien painostus muuttaa rakenteita vertikaalisemmiksi ja hierarkkisemmiksi. Tämä haastaa

verkoston demokraattisuuteen ja horisontaaliseen rakenteeseen perustuvan toiminnan. (Herrera 2001, 7–8.) Tapa jolla verkosto on itse havainnut organisaatorakenteensa heikkoudet ja pyrkinyt selvittämään niitä, ei vastaa Kriesin (1996, 152–156) oletusta siitä, että organisaatiot *pyrkisivät* kehittymään kohti keskistettyä rakennetta. *Red de Mujeres contra la Violencia* -verkosto on paremminkin ajautunut kohti keskistettyä rakennetta, mutta pyrkinyt kääntämään kehityksen suunnan takaisin hajautettuun rakenteeseen.

8.3. Verkoston kehystämisen prosessi

Jo ennen virallisten tutkimusten ilmestymistä naisiin kohdistuva perheväkivalta oli laajasti tunnettu tosiasia. Väkivaltaa selitettiin sodan traumatisoivilla vaikutuksilla ja taloudellisen tilanteen aiheuttamalla turhautumisella. (Isbester 2001, 157.) Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pidettiin myös miesten ja naisten välisiin suhteisiin luonnostaan kuuluvana. Miesten tulee rangaista naista ja pitää hänet kurissa. Mies *joutuu* käyttämään väkivaltaa, koska nainen on tehnyt jotain väärin. Nicaraguan korkeimman oikeuden tuomari on todennut: ”Jos mies hakkaa vaimoaan, hänellä on varmasti hyvä syy siihen. Nainen on varmasti tehnyt jotakin ansaitakseen hakkaamisen.” (Ellsberg 2001, 1606–1607.) Naisten perustama verkosto ei hyväksynyt edellä mainittuja asioita naisiin kohdistuvan väkivallan syiksi. Verkosto määritteli sukupuolten välisen epätasa-arvon ja miesten tarpeen kontrolloida ja dominoida naisen kehoa väkivallan perimmäiseksi syyksi. (Isbester 2001, 157.)

Verkosto asetti tavoitteensa kolmelle tasolle. Suhteessa valtioon verkoston tavoitteena oli vaikuttaa päätöksentekoon perhe- ja seksuaalista väkivaltaa koskevissa kysymyksissä sekä varmistaa, että valtio ja kansalaisjärjestöt tarjoavat riittäviä palveluja väkivaltaa kohdanneille naisille ja tytöille. Suhteessa kansalaisyhteiskuntaan verkoston tavoite oli lisätä tietoisuutta naisiin ja tyttöihin kohdistuvasta väkivallasta ja madaltaa väkivallan uhrien kynnystä hakea apua jatkuvan julkisen kampanjoinnin kautta. Suhteessa oikeuslaitokseen ja viranomaisiin verkoston tavoite oli valvoa lain 230 toimeenpanoa ja poistaa esteitä oikeusapua tarvitsevien naisten ja lasten tieltä. (Herrera 2001, 3.)

8.4. Verkoston kollektiivinen identiteetti

Naisiin kohdistuva väkivalta oli yleistä, mutta sen stigmatisoivan luonteen takia monet naiset eivät puhuneet kokemastaan väkivallasta. Naisia syyllistävä kulttuuri ja heikot sosiaaliset turvaverkot pitivät naiset eristäytyneinä väkivaltaisiin koteihin. (Ellsberg ym. 1997, 1604–1605.) Kokoonnuttuaan yhteen erilaisten konferenssien ja keskustelutilaisuuksien kautta naiset alkoivat

kertoa omista kokemuksistaan ja huomaisivat, että monet muutkin naiset olivat kokeneet samoja asioita (Isbester 2001, 158).

Meluccin (1989, 34–35) kollektiivinen toiminta edellyttää siihen osallistuvilta yksilöiltä emotionaalista sitoutumista. Koska perhe- ja erityisesti seksuaalinen väkivalta ovat niin arkoja aiheita, on kokemusten jakamisen täytynyt johtaa erityisen vahvan kollektiivisen identiteetin syntymiseen verkoston sisällä. Verkosto sai myös asiansa taakse vaikutusvaltaisen liittolaisen tunteisiin vetoavan kollektiivisen identiteettinsä avulla. Verkosto painosti hallitusta lain 230 hyväksymiseksi nostamalla naisiin kohdistuvan väkivallan julkisen keskustelun kohteeksi. Keskeisenä keinona verkosto esitteli tutkimusraporttia, joka toi esille miten yleistä perheväkivalta oli. Erään julkisen tilaisuuden yhteydessä Nicaraguan varaterveysministeri tunnusti itkua pidätellen joutuneensa myös itse väkivallan uhriksi. (Ellsberg ym. 1997, 86.) Varaterveysministeri oli samaistunut verkoston tuottamaan identiteettiin ja oli tämän johdosta valmis sitoutumaan verkoston ajamaan lakiuudistukseen.

Koska naiset paikansivat naisiin kohdistuvan väkivallan liittyvän sukupuolten välisiin epätasa-arvoisiin valtasuhteisiin ja miesten haluun pitää naisen kehoa vallassaan, täytyi yhteisen identiteetinkin pohjautua juuri naisen kehoon. Kuten Herrera (2001, 7) totesi, verkoston heikkous ja vahvuus on sen jäsenten moninaisuus. Erilaisista poliittisista, uskonnollisista, taloudellisista tai etnisistä taustoista huolimatta naiset voivat löytää yhteisen kokemuksen naisena olemisen kehollisesta kokemuksesta ja siihen liittyvästä alistamisesta. Toisaalta jos tämä yhteisen kokemuksen pohja unohdetaan, voivat ideologiset erimielisyydet hajottaa verkoston.

9. Yhteenveto ja johtopäätökset

Jaan yhteenvedon neljään alalukuun: 1) poliittisten mahdollisuusrakenteiden, 2) mobilisaatorakenteiden, 3) kehystämispöytäkirjojen ja 4) kollektiivisen identiteetin vaikutukseen Nicaraguan naisliikkeen toimintaan vuosina 1977–1990 ja 1990–1996. Poliittisten mahdollisuusrakenteiden, mobilisaatorakenteiden, kehystämispöytäkirjojen ja kollektiivisen identiteetin kohdalla tuon esille sandinistivuosien ja oikeistokonservatiivisten vuosien välisiä yhtäläisyyksiä, jotka paikannan kolonialismista ja katolilaisuudesta seuranneisiin machistiseen kulttuuriin ja patriarkaalisiin valtarakenteisiin. Vertaamalla sandinistivuosia ja oikeistokonservatiivisia vuosia vastaan tutkimuskysymykseeni: *mitkä tekijät ovat vaikuttaneet*

Nicaraguan naisliikkeen toimintaan vuosina 1977–1990 ja 1990–1996, ja mistä toimintaan vaikuttaneiden tekijöiden samankaltaisuudet voivat johtua?

9.1. Poliittiset mahdollisuusrakenteet

Tarrow'n (1998, 77–78) oletus siitä, että ihmiset osallistuvat kollektiiviseen toimintaan sitä vähemmän, mitä vakiintuneemmat vaikuttamismahdollisuudet ovat, ei pidä paikkaansa Nicaraguan naisliikkeen kohdalla. Vuoden 1979 vallankumous oli mahdollistanut naisten toimimisen julkisen piirissä uudella tavalla ja *Frente Sandinista de Liberación Nacional* (FSLN) tuki naisten poliittista organisoitumista naisjärjestöjen kautta. Vaikutusmahdollisuudet olivat siis vakiintuneet vallankumouksen jälkeen ja naiset olisivat myös halunneet käyttämään näitä mahdollisuuksia. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, koska naiset olivat edelleen sidottuja yksityisen piiriin. Sandinistit olivat puuttuneet julkisen piirissä vallinneeseen sukupuolten väliseen epätasa-arvoon, mutta he eivät olleet käsitelleet yksityisen piirissä vallinneita ongelmia. Naisilla oli teoriassa mahdollisuus osallistua julkiseen kollektiiviseen ja poliittiseen toimintaan, mutta käytännössä mahdollisuudet poistua yksityisen piiristä olivat heikot. Naisilla ei yksinkertaisesti jäänyt kotitöiden ja perheestä huolehtimisen jälkeen aikaa kollektiiviselle toiminnalle. Ajanpuutteen lisäksi machistinen kulttuuri ei kannustanut naisia ottamaan aktiivisen kansalaisen roolia.

Chamorrón hallituksen aikana vuosina 1990–1996 naisten vaikuttamismahdollisuuksien luonne muuttui sandinistivuosiin verrattuna. Chamorrón hallitus ei tukenut naisten organisoitumista järjestöjen kautta samalla tavoin kuin sandinistit olivat tehneet. Perinteiset vaikuttamisen kanavat sulkeutuivat, kun hallitus ei enää tukenut ammatti- ja muita kansalaisjärjestöjä tai ottanut niitä mukaan poliittiseen päätöksentekoon. Vaikka oikeistokonservatiivinen hallitus ei tukenut järjestöjä, se ei myöskään rajoittanut niiden toimintaa. Vaikutusmahdollisuudet olivat siis edelleen teoriassa olemassa, mutta naiset eivät voineet hyödyntää niitä. Ajanpuute ja machistinen kulttuuri olivat edelleen naisten kollektiivisen toiminnan esteinä. Uusliberalistinen talouspolitiikka ja rakennesopeutusohjelma olivat lisänneet naisten työtaakkaa yksityisen piirissä ja Chamorrón hallituksen edistämät uskonnolliskonservatiiviset arvot korostivat naisten paikkaa kotona.

Kummassakaan tapauksessa, sandinisti- tai oikeistokonservatiivisen hallituksen aikana, naisten osallistumista kollektiiviseen toimintaan ei ole ohjannut se, oliko hallitus avannut tai sulkenut vaikutusmahdollisuuksia, vaan se, ettei kumpikaan hallitus puuttunut kulttuurisiin normeihin. Naisilla ei ollut mahdollisuutta hyödyntää julkisen piirissä avautuneita mahdollisuusrakenteita, koska kulttuurisesti he olivat edelleen sidottuja kotiin.

Tarrow'n (1998, 78–85) esittämät liittolaisten vaihtuminen, eliittien jakautuminen ja vaikutusvaltaiset liittolaiset liittyvät Nicaraguan naisliikkeen tapauksessa kollektiivisen toiminnan tukahduttamiseen. Nicaraguan tapauksessa poliittisten puolueiden merkittävin liittolainen on katolinen kirkko. Puolueet sekä vasemmalla että oikealla joutuvat miellyttämään kirkkoa pysyäkseen vallassa. Tämä on merkinnyt kirkon poliittisen vallan kasvua ja poliittisten päätösten tekemistä uskonnollisten arvojen pohjalta. Kirkon arvot noudattavat konservatiivista ja patriarkaalista ideologiaa, mikä samalla merkitsee naisten aseman heikkenemistä. Naisliikkeiden aloittama keskustelu seksuaaliterveydestä ja erityisesti abortista on osittanut kirkon merkittävän vallan suhteessa poliittisiin päätöksentekijöihin ja puolueisiin. Pysyäkseen vallassa puolueet ja poliitikot ovat myötäilleet kirkon antifeminististä ja naisten kannalta hengenvaarallista abortin kieltävää linjausta ja pyrkineet myös vaijentamaan naisliikkeiden aborttia ja seksuaaliterveyttä koskevan keskustelun.

Eliittien jakautuminen kannustaa Tarrow'n (mt., 79) mukaan altavastaaajia ottamaan riskejä ja osallistumaan kollektiiviseen toimintaan. Sandinistivuosina 1979–1990 eliittien jakautuminen yhdistyi kuitenkin tukahduttamiseen. Sandinistihallituksen keskeinen tavoite oli vallankumouksen rivien pitäminen yhtenäisinä vastoinkäymisistä huolimatta. Mitä enemmän sandinistien oma vallankumouksellinen eliitti oli jakautumassa, sitä voimakkaammin sandinistijohtajat pyrkivät tukahduttamaan kriittisen keskustelun. Sandinistien hallitusvuosien 1979–1990 aikana eliittien jakautuminen johti tukahduttamiseen ja itesesensuuriin myös naisjärjestöissä. Vuoden 1990 vaalitappio merkitsi vallankumouksen rivien avointa murtumista eikä kullissia enää voitu pitää yllä. Vallankumouksellisen eliitin avoin hajoaminen merkitsi naisille mahdollisuutta autonomiseen toimintaan ilman pelkoa puolueelta saatujen resurssien menettämisestä tai joutumisesta paaria-asemaan puolueen sisällä.

Tarrow'n (1998, 79–80) mukaan vaikutusvaltaiset liittolaiset voivat kannustaa haastajia ryhtymään kollektiiviseen toimintaan. Nicaraguan tapauksessa vaikutusvaltaiset ja vahvat liittolaiset ovat sekä mahdollistaneet että rajoittaneet naisliikkeen toimintaa. Vallankumouksen ja sandinistihallinnon vuosina 1977–1990 *Frente Sandinista de Liberación Nacional* (FSLN) tuki naisjärjestöjen organisoitumista tarjoamalla asiantuntijuutta ja resursseja. Toisaalta tiivis yhteistyö vaikutusvaltaisen liittolaisen kanssa rajoitti naisjärjestöjen toimintaa. Tasa-arvoa korostaneesta retoriikasta huolimatta suurin osa puolueen johdosta ja jäsenistä ei halunnut puuttua perinteisiin

sukupuolirooleihin tai sukupuolittuneisiin valtarakenteisiin. Naisjärjestöjen liian feministisenä tai radikaalina pidetty keskustelu tukahdutettiin puolueen toimesta.

Sandinistien vuoden 1990 vaalitappio merkitsi naisliikkeelle uudenlaista autonomian aikaa, mutta samalla se merkitsi resurssien menettämistä. Korvatakseen aiemmin puolueelta tulleet resurssit monet naisjärjestöitä kääntyivät ulkomaisten organisaatioiden, hallitusten ja säätiöiden sekä kansainvälisten feministiverkostojen puoleen. Joitakin esimerkkejä lukuun ottamatta riippuvaisuus kansainvälisistä tukijoista ei ole tuottanut samanlaisia tukahduttamiseen liittyviä ongelmia kuin riippuvaisuus FSLN:stä. Verrattaessa naisliikkeen riippuvaisuutta FSLN:stä ja kansainvälisistä rahoittajista voidaan havaita, että liikkeen toiminnan ja menestyksen kannalta uhka ei ole riippuvaisuus sinänsä, vaan tilanne, jossa riippuvuudesta seuraavia ongelmia ei käsitellä avoimesti.

Yhteenvedona voi todeta, ettei Nicaraguan naisten kollektiivista toimintaa voi ennustaa tai analysoida ainoastaan poliittisten mahdollisuusrakenteiden kautta. Poliittiset mahdollisuusrakenteet erosivat sandinisti- ja oikeistokonservatiivisina vuosina huomattavasti. Sandinistivuosina valtiovalta organisoi ja tuki naisten kollektiivista toimintaa, mutta vain siihen rajaan saakka kun se oli sille hyödyllistä. Puolueelle ja vallankumoukselle kriittiset tai liian feministisinä pidetyt kannanotot tukahdutettiin. Oikeistokonservatiivinen hallitus ei tukahduttanut naisliikkeen mielipiteitä, mutta se ei myöskään tukenut naisten kollektiivista toimintaa kodin ulkopuolella. Poliittiset mahdollisuusrakenteet olivat siis hyvin erilaiset, mutta vaikutus naisten kollektiivisen toiminnan kannalta oli sama: naiset eivät voineet hyödyntää teoreettisesti avautuneita vaikutusmahdollisuuksia, koska käytännössä machistiset kulttuurinormit edelleen rajoittivat heidän toimintaa.

9.2. Mobilisaatorakenteet

Sosiaalisten liikkeiden menestysmahdollisuuksia on usein ennustettu niiden mobilisaatorakenteiden perusteella. Esimerkiksi Hanspeter Kriesi (1996, 152–156) olettaa, että vai tehokkailla ja suhteellisen muodollisilla rakenteilla voidaan pyörittää pitkäikäistä ja menestyksestä liikettä. Kriesin mukaan myös sosiaaliset liikkeet muuttuvat automaattisesti kohti muodollisia ja ammatillisesti eriytyneitä rakenteita, joissa päätöksenteko on keskitetty pois ruohonjuuritasolta. Toisaalta on myös esitetty edellisestä poikkeavia päätelmiä, joiden mukaan epävirallisten ja virallisten rakenteiden yhdistelmä on tehokkain tapa organisoida sosiaalista liikettä. Esimerkiksi Sidney Tarrow'n (1998, 124) mukaan tiettyyn paikan, aiheen tai identiteetin varaan rakentuvat

paikallisryhmät voivat olla liikkeen toiminnan pohja, mutta näitä ryhmiä tulisi ohjata tehokkaasti keskitetyn rakenteen kautta.

Olipa kysymyksessä tiukasti ohjattu ja muodollinen tai vapaasti muuttuva ja epämuodollinen rakenne, selvää on, ettei sosiaalisen liikkeen rakenne voi olla ristiriidassa liikkeen eetoksen kanssa. Kuten Alberto Melucci toteaa (1989, 60) sosiaalisen liikkeen organisoitumismalli ei ole ainoastaan instrumentaalinen tekijä tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tavoite ja arvo itsessään. Tämä on ollut erityisen selvää Nicaraguan naisliikkeen yhteydessä. Hierarkkinen ja vertikaalinen organisaatorakenne voi hyvinkin sopia liikkeeseen, jonka tavoitteena on kilpailukykyinen, tehokas ja helposti mitattavissa olevaa tulosta tuottava toiminta. Naisliikkeen tavoitteena on kuitenkin ollut yhteiskunnassa vallitsevien epätasa-arvoisten normien ja asenteiden muuttaminen eikä näitä tavoitteita ole voitu saavuttaa epätasa-arvoiseksi koetun organisaatorakenteen kautta.

FSLN:n alaiset naisjärjestöt kamppailivat jatkuvasti mobilisaatorakenteita koskevien paineiden kanssa. FSLN odotti järjestöjen organisoituvan niin, että komentoketju on selvä ja käskyt tulevat puolueelta. Tällaisen hierarkkisen, vertikaalisen ja keskitetyn mallin katsottiin olevan kaikista tehokkain tapa järjestää myös naisjärjestöt. Vallankumouksen tai kansallisen jälleenrakennuksen kaltaiset massiiviset yhteisponnistukset vaativatkin tehokasta toimintaa, jossa päätöksentekoketju on toimiva ja selvä. Akuuttien kriisien väistyttyä tällaisille keskitetyille päätöksentekorakenteille ei kuitenkaan enää ollut perusteita ja ne koettiin epädemokraattisiksi ja epätasa-arvoisiksi. Erityisesti AMNLAE kärsi vertikaalisesta ja keskitetystä rakenteesta, jonka takia monet järjestön jäsenet jättivät epädemokraattisena pitämänsä naisjärjestön. FSLN vaatimus hierarkkisten rakenteiden säilyttämisestä vallankumouksen ja vuoden 1984 vaalivoiton jälkeen ei luultavasti johtunutkaan siitä, että näitä rakenteita olisi pidetty parhaana tapana naisliikkeen organisoimiseksi. Kysymys todennäköisemmin oli puolueen miesjohtajien halusta pitää kiinni omasta vallastaan naisjärjestössä ja pelosta tuttujen patriarkaalisten rakenteiden kyseenalaistamista.

Sandinistivuodet 1977–1990 osoittivat, että keskitetty mobilisaatorakenne voi olla tehokas tapa toteuttaa sellaisia selkeitä lyhyen tähtäimen tavoitteita, kuten lukutaito- tai terveyskampanjat olivat Nicaraguassa. Toisaalta keskitetyn ja vertikaalisen rakenteen avulla saavutetut tavoitteet eivät pitkällä aikavälillä merkinneet niin paljon kuin naisliikkeen jäsenten käsitys liikkeen sisäisten rakenteiden tasa-arvosta ja demokraattisuudesta. Kenties jokin muu sosiaalinen liike olisi voinut arvostaa resursseja, joita keskitetty rakenne mahdollisti enemmän kuin demokraattista rakennetta

sinänsä, mutta naisliikkeen tapauksessa liikkeen organisoitumismuoto oli naisille niin tärkeä arvo sinänsä, ettei sitä voitu uhrata muiden resurssien hankkimiseksi.

Myös 1990-luvun autonomisen naisliikkeen mobilisaatorakenneongelmat toistavat sandinistivuosilta tuttua ristiriitaa resurssien ja demokraattisen rakenteen välillä. 1990-luvulla naisjärjestöt pyrkivät korvaamaan aiemmin puolueelta tulleet resurssit ulkomaisten tukijoiden ja rahoittajien avulla. Ulkomaiset rahoittajat ja ammattiaktivistit herättivät jälleen keskustelun naisliikkeen autonomia ja demokratian tärkeydestä.

Sandinisti- ja oikeistokonservatiivisten vuosien vertailu osoittaa, että erityisesti kaksi kysymystä on noussut keskeiseksi mobilisaatorakenteiden kannalta. Ensinnäkin kysymys on siitä, miten liikkeen jäsenet arvottavat määrälliset resurssit suhteessa liikkeen rakenteeseen sinänsä. Esimerkiksi tietyllä määrällä ammattitaitoista henkilökuntaa ja työvälineitä voidaan saavuttaa sellaisia haasteellisia tavoitteita, kuten terveystalveluiden tuottaminen tai oikeudellinen apu. Tällaisten resurssien hankkiminen voi kuitenkin tarkoittaa liikkeen ammatillistumista ja päätöksenteon keskittymistä.

Toiseksi kysymys on siitä, miten mobilisaatorakenteita koskevia kysymyksiä käsitellään liikkeen sisällä. Sekä sandinistivuosina että 1990-luvulla naisliike on tiedostanut mobilisaatorakenteisiin liittyvät ongelmat ja pyrkinyt käsittelemään niitä. Sandinistivuosina kriittinen keskustelu kuitenkin tukahtui usein naisjärjestöjen omaan itsesensuuriin tai viimeistään puolueen harjoittamaan tukahduttamiseen. 1990-luvulla sen sijaan naisjärjestöt ovat pyrkineet käsittelemään sisäistä rakennetta koskevia ongelmia avoimesti.

Edellä kuvatun perusteella voidaankin siis todeta, että rakenteiden epädemokraattisena pidettyä ammatillistumista ja keskittymistä voidaan sietää, jos asiasta voidaan keskustella. Sekä sandinistivuosina että 1990-luvulla keskitetyn rakenteen ja siitä seuraavien resurssien avulla saavutettiin tiettyjä naisliikkeen kannalta tärkeitä tavoitteita. Sandinistivuosina näiden tavoitteiden saavuttaminen ei kuitenkaan muodostunut yhtä tärkeäksi kuin se, ettei keskitetyn rakenteen ongelmista voitu keskustella. 1990-luvulla naisliike oli samojen ongelmien äärellä, mutta tällä kertaa niistä voitiin keskustella avoimesti. Mobilisaatorakenteissa ei siis ole kysymys vain yksinkertaisesta keskitetyn ja hajautetun tai vertikaalisen ja horisontaalisen rakenteen paremmuuden vertailusta. Mobilisaatorakenteiden ei tulisi olla jäykkiä ja staattisia, vaan tilannekohtaisesti

sovellettavia. Kuhunkin tavoitteeseen ja tilanteeseen sopivimman mobilisaatorakenteen löytäminen edellyttää keskustelua.

Toinen tekijä, joka on vaikuttanut naisliikkeen jäsenten valmiuteen hyväksyä epädemokraattisina tai epätasa-arvoisina pidettyjä mobilisaatorakenteita on se ideologia ja eetos, jota mobilisaatorakenteen ylimpänä olevat toimijat edustavat. Toisin sanoen naisliikkeen jäsenet ovat olleet valmiimpia hyväksymään epädemokraattisina pidettyjä rakenteita 1990-luvulla, koska koko liike on pääsääntöisesti sitoutunut feministiseen ideologiaan. Sandinistivuosina mobilisaatorakenteiden ylimmät toimijat eli puoluejohto piti feminismiä nicaragualaiselle kulttuurille vieraana ja uhkaavana ideologiana. Seuraavissa tavoitteiden asettamista ja kollektiivista identiteettiä koskevissa luvuissa tulen käsittelemään ideologian ja eetoksen merkitystä tarkemmin.

9.3. Kehystämisprosessi

Jotta sosiaalisen liikkeen toiminnalla olisi jokin pohja, täytyy liikkeen asettaa itselleen tavoitteita, jotka vastaavat liikkeen jäsenten kokemia ja tuntemia ongelmia. Ongelmien määrittely on kuitenkin valikoiva prosessi, joka useimmiten vastaa vain pienen eliitin näkemystä muutosta kaipaavista asioista. Toisaalta voidakseen mobilisoida kyllin ison joukon, täytyy ongelmien puhutella laajaa joukkoa. (Della Porta & Diani 1999, 70–73.) Terry Eagleton (1991, 4–15) puhuu myös eliittien tavasta kehystää ongelmia. Hänen mukaansa tietyn sosiaalisen ryhmän tai luokan vallankäyttö legitimoidaan ideologian avulla. Valta voidaan legitimoida tukemalla omalle ryhmälle sopivia arvoja ja uskomuksia, esittämällä nämä arvot luonnollisina ja universaaleina ja mustamaalamalla muita arvoja. Ollakseen tehokas ja uskottava ideologian tulee jollain tasolla vastata ihmisten arkipäivän kokemusta, mikä ei kuitenkaan poista sitä, että ideologiat pitävät sisällään valheellisia ja virheellisiä osia.

Sandinistivuosina 1977–1990 naisjärjestöt saivat kehystää tasa-arvoon ja naisten yhteiskunnalliseen asemaan liittyneitä ongelmia, jos kehystäminen palveli vallankumouksen tavoitteita laajemmin. Ongelmien kehystys jäin kuitenkin ainoastaan julkisen piiriin. Sandinistihallituksen kykenemättömyys tai haluttomuus käsitellä sukupuolten välisiä valtasuhteita yksityisen piirissä kävi selväksi *Asociación de Mujeres Nicaragüenses Luisa Amanda Espinozan* (AMNLAE) aikana vuosina 1979–1990. AMNLAE yritti kehystää ongelmiksi yksityisen piiriin kuuluvia aiheita kuten miesten elatusvastuuta, perheväkivaltaa tai ehkäisyä. Puoluejohto kuitenkin kieltäytyi käsittelemästä näitä asioita. Naisjärjestöjen kehystämät ongelmat leimattiin porvarillisiksi, feministisiksi ja nicaragualaiselle yhteiskunnalle vieraiksi.

Puolue pyrki ylhäältäpäin kehystämään naisjärjestöille sellaisia ongelmia kuten imperialismi, kapitalismi ja contra-sota. Nämä ongelmat olivat kuitenkin kaukaisia tavallisille naisille, joiden arkipäivään kuului perheväkivalta ja jatkuva huoli toimeentulosta. Puolueen kehystämät ongelmat eivät siis vastanneet naisten arkipäivän kokemusta, minkä takia puolueen alaisten naisjärjestöjen suosio laski.

Jos sandinistit olivat haluttomia käsittelemään yksityisen piiriin kuuluvia aiheita, niin tilanne muuttui entistä tukalammaksi oikeistokonservatiivisina vuosina 1990–1996. Uskonnolliset arvot poliittisten päätösten taustalla johtivat aborttilain tiukentuneeseen valvontaan ja seksuaaliterveyteen liittyneiden palvelujen leikkaamiseen. Seksuaalisuus ja muut perheen sisäiset asiat muuttuivat yhä suuremmiksi tabuiksi. Oikeistokonservatiivinen hallitus pyrki kehystämään ongelmaksi moraalisen rappion, johon kuului avioerot, ehkäisy ja naisten työskentely kodin ulkopuolella. Hallituksen kehystämät ongelmat eivät vastanneet naisten arkipäivää millään tavalla. Naiset eivät kärsineet avioeroista, vaan väkivaltaisista miehistä. Naisten ongelma ei ollut löyhä seksuaalimoraali tai ehkäisy, vaan seksuaalinen väkivalta ja ei-toivotut ja vaaralliset raskaudet. Hallituksen anti-feministiset, patriarkaaliset ja katolisen kirkon oppeihin perustuvat arvot eivät kuitenkaan merkinneet naisliikkeen heikentymistä, päinvastoin. Vuoden 1990 sandinistien vaalitappio mahdollisti naisjärjestöjen itsenäisen toiminnan. Naisjärjestöjen uusi vapaus yhdistettynä oikeistokonservatiivisen hallituksen naisvihamieliseen politiikkaan toimi polttoaineena naisliikkeelle.

Naisliikkeeseen kuuluneiden järjestöjen lisääntyminen, liikkeen elinvoimaisuus ja aktiivisuus 1990-luvulla osoittavat, miten tärkeä itsenäinen kehystämispöessi on sosiaaliselle liikkeelle. Sandinistit tai oikeistokonservatiivisen hallituksen kehystämät ongelmat eivät vastanneet naisten arkipäivän kokemusta, tämän takia ylhäältäpäin ohjattu kehystyspöessi heikensi naisjärjestöjen uskottavuutta ruohonjuuritasolla. Sandinisti- ja oikeistokonservatiivisten vuosien ero oli siinä, että 1990-luvulla naisliikkeen autonomisuus mahdollisti vaihtoehtoisen kehystämispöessin. Naisliike saattoi kehystää ruohonjuuritason esiin nostamat ongelmat, vaikka ne olivatkin vastakkaisia hallituksen kehystämille ongelmille. Naisliikkeellä ei enää sandinistien vaalitappion jälkeen ollut puolueen tarjoamia resursseja takanaan, mutta se oli vapaa voittamaan uskottavuutensa takaisin ruohonjuuritason silmissä vastaamalla naisten todellisiin tarpeisiin ja ongelmiin.

9.4. Kollektiivinen identiteetti

Meluccin (1989, 34–35) mukaan kollektiivinen identiteetti syntyy, kun tiedostavat yksilöt reflektivat yhdessä kokemuksiaan ja toiveitaan ja vertaavat niitä vallitsevan todellisuuden mahdollisuuksiin ja rajoituksiin. Kollektiiviseen identiteettiin siis liittyy koetun arkikokemuksen jakaminen ja tästä seuraava emotionaalinen sitoutuminen yhteiseksi koettuun identiteettiin. Osa sosiaalisten liikkeiden tutkijoista (ks. esim. Tilly 1984, 305; Chalmers ym. 1997, 574–578) on olettanut, että tehokkaan ja elinvoimaisen liikkeen taustalla on toimijoiden jakama homogeeninen identiteetti. On myös esitetty, että identiteettejä voi olla useampia, ja ne voivat olla päällekkäisiä tai jopa ristiriitaisia (Della Porta & Diani 1999, 99–101, 85–86). Kokemusten jakamisen ja identiteetin yhtenäisyyden lisäksi merkittävä kysymys on, ymmärretäänkö identiteetti luonnollisena vai rakennettuna. Erityisesti seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyvistä kysymyksistä keskustellaan usein luonnollisuusnäkökulmasta. Luonnollisuudella myös perustellaan asioita, joissa todellisuudessa on kysymys ihmisten valinnoista ja sosiaalisesti rakennetuista käytännöistä.

Nicaraguan naisliikkeen tapaus osoittaa, että kollektiivisen identiteetin täytyy lähteä nimenomaan ruohonjuuritason reflektiosta ja arkikokemuksesta, eli sitä ei voida rakentaa ylhäältäpäin esimerkiksi puoluejohdon toimesta. Nicaraguan naisliikkeen tapaus osoittaa myös, ettei kokemusten jakaminen johda välttämättä homogeeniseen identiteettiin eikä tällainen homogeeninen identiteetti ole toimivan sosiaalisen liikkeen edellytys. Sekä arkikokemusten jakaminen että identiteetin homo- tai heterogeenisuus liittyy luonnollisuuskysymykseen. Naisten arkikokemuksissa esille nousevat yleensä sellaiset luonnollisuuteen liittyvät asiat kuten seksuaalisuus, synnytys ja väkivalta. Nämä ovat myös aiheita, joita on toistuvasti pyritty tukahduttamaan sekä sandinistien että katolisen kirkon ja muiden konservatiivisten tahojen toimesta. Naisten identiteetin heterogeenisuus liittyy myös identiteetin luonnollisuuteen, eli kehollisuuteen. Vaikka naiset olisivat erilaisista sosiaalisista taustoista, heistä monet jakavat samat seksuaalisuuteen, lisääntymiseen ja väkivaltaan liittyvät kokemukset.

Vuosina 1977–1990 miesjohtoinen FSLN pyrki sanelemaan naisliikkeen identiteetin ja lähes poikkeuksetta tämä tarkoitti identiteetin homogeenisuutta. Vallankumousvuosina naiset olivat itsenäisiä sissejä, joiden tuli laittaa vallankumous jopa perheen edelle. Vuoden 1979 jälkeen sandinistien tavoite oli vallankumouksen vakiinnuttaminen. Tämä vaati katolisen kirkon tukea, mikä merkitsi paluuta perinteisiin sukupuolirooleihin. Sandinistien vallankumous oli nostanut naiset hetkellisesti mukaan julkisen piiriin ja toimintaan, mutta vallankumous ei ollut käsitellyt syvällisesti sukupuolirooleja ja niihin liittyvää vallankäyttöä, minkä takia useimmat ihmiset pitivät perinteisiä patriarkaalisia valtasuhteita ’luonnollisina’.

Sandinistivuosien 1977–1990 naisjärjestöjen identiteetin rakentaminen osoittaa homogeenisen ja ylhäältäpäin tuotetun identiteetin ongelmat. FSLN:n valtakaudella puoluejohtajat pyrkivät pitämään kollektiivisen identiteetin muotoilemisen ohjauksessaan. Identiteetti ja erityisesti sen ongelmat heijastivatkin samoja ristiriitoja, joiden kanssa naiset ovat joutuneet kamppailemaan katolisen kirkon vaikutuspiirissä jatkuvasti. Samalla tavoin kuin kirkkoisät ovat rakentaneet naisille ristiriitaista identiteettiä joko Neitsyt Mariana tai syntisenä Eevana, myös sandinistijohtajat näkivät naiset joko sukupuolettomina taistelijoina tai uhrautuvina äiteinä. Naisille kulloinkin sopiva rooli noudatti miesten asettamia tarpeita. Identiteetti oli nimenomaan tilanteen mukaan vaihteleva rooli, eräänlainen työkalu, joka omaksuttiin tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Naisten kollektiivinen identiteetti ei lähtenyt naisten omasta arkipäivän kokemuksesta. Naiset eivät jakaneet heitä yhdistäviä kokemuksia ja elämyksiä, vaikka juuri nämä ovat toimivan kollektiivisen identiteetin rakennusainetta.

Vuonna 1990 presidentiksi valittu Violeta Chamorro korosti konservatiivisiin katolisiin arvoihin pohjautuvaa perhemallia ja naisen asemaa uhrautuvana ja puhtaana äitinä. Tämä ei kuitenkaan estänyt FSLN:stä itsenäistynyttä naisliikettä keskustelemasta yhä avoimemmin ja kriittisemmin sukupuolirooleista, perheen sisäisestä vallankäytöstä ja naisten omista kokemuksista. 1990-luvulla avautunut uudenlainen kriittinen keskustelukulttuuri mahdollisti myös toimivan kollektiivisen identiteetin rakentamisen. Sandinistivuosina naisjärjestöillä oli ollut huomattavasti enemmän puolueelta saatuja resursseja käytettäväänään, mutta toistuvat ongelmat identiteetin rakentamisessa olivat rapauttaneet järjestöjen kannatusta ja tätä kautta myös toimintamahdollisuuksia. 1990-luvulla naisliike vaihtoi ylhäältäpäin tuotetun homogeenisen identiteetin arkipäiväkokemuksesta lähtevään keskusteluun ja monimuotoisuuteen. Oletus siitä, ettei sosiaalinen liike voisi toimia tehokkaasti ilman homogeenista identiteettiä, on osoittautunut vääräksi ainakin Nicaraguan naisliikkeen kohdalla. Myös erilaisuus, sen kunnioittaminen ja aito hyväksyminen voivat olla yhteinen arvo, jonka pohjalta voidaan rakentaa kollektiivista toimintaa ilman tiukkaa kollektiivista identiteettiä.

9.5. Johtopäätökset

Johtopäätöksenä voi todeta että, sandinistien ja oikeistokonservatiivien suhtautumisessa naisten asemaan ja naisliikkeen toimintaan on ollut huomattavia samankaltaisuuksia. Kysymys kuuluukin, mikä voisi selittää poliittisen spektrin lähes ääripäissä olevien hallitusten samankaltaisen suhtautumisen naisliikkeen toimintaan. Vertaamalla vuosia 1977–1990 ja 1990–1996 olen tullut siihen johtopäätökseen, että sekä sandinistit että oikeistokonservatiivit olivat haluttomia

käsittämään kolonialismin ja katolilaisuuden vahvistamia patriarkaalisia rakenteita, jotka ovat tasa-arvoisen ja suvaitsevan yhteiskunnan kehityksen esteenä. Sandinistien ja oikeistokonservatiivien poliittisista eroista huolimatta ne molemmat olivat machistisen kulttuurin tuotosta ja ylläpitivät vanhoja patriarkaalisia valtarakenteita.

Molempien hallitusten toimintaan vaikuttanut machistinen ideologia tuli näkyväksi myös naisliikkeen menestyksen kautta. Sekä sandinistivuosina että oikeistokonservatiivisina vuosina naisjärjestöjen ja naisliikkeen menestys on liittynyt siihen, miten hyvin se on onnistunut kyseenalaistamaan 'luonnollisina' pidetyt kulttuuriset käytännöt, kuten naisiin kohdistuvan väkivallan tai naisten mahdollisuuden määrätä omasta kehostaan. Naisliike on ollut menestyksekkäin, kun se on avoimen dialogin kautta onnistunut tuomaan esille ruohonjuuritason näkemyksen arkipäivän kokemuksesta ja haastamaan ylhäältäpäin tuotetun yksipuolisen kuvan naisten elämästä ja rooleista.

Sekä sandinistit että oikeistokonservatiivit kielsivät politiikkansa sukupuolittuneet seuraukset. Sandinistien mukaan vallankumouksellinen yhteiskunta oli tasa-arvoinen, koska kaikkia kohdeltiin samalla tavalla. Kaikkien kohtelu samalla tavoin ei kuitenkaan tee yhteiskunnasta tasa-arvoista, koska ihmiset eivät ole samanlaisia. Sandinistien politiikka jätti huomioimatta sen, että miehet ja naiset eivät ole samanlaisia eivätkä nicaragualaisessa yhteiskunnassa myöskään samanarvoisia. Chamorron oikeistokonservatiivisen hallituksen sukupuolineutraalina esittämän liberalistisen talouspolitiikan vaikutukset eivät olleet samat miehille ja naisille. Talouspoliittista tai mitään muutaakaan poliittista päätöstä ei voi väittää sukupuolineutraaliksi, koska päätöksiä toteutetaan aina yhteiskunnassa, joka koostuu tietyistä kulttuurisista käytännöistä. Nicaraguassa nämä kulttuuriset käytännöt ovat machistisia, mikä tarkoitti esimerkiksi sitä, että näennäisesti sukupuolineutraali päätös leikata julkisesta terveydenhuollosta tarkoittaa naisten työtaakan kasvua yksityisen piirissä.

Sekä sandinisti että oikeistokonservatiivinen hallitus oli myös haluton kuuntelemaan ja hyödyntämään ruohonjuuritasolta nousevaa arkipäiväntietoa. Sandinistijohtajat eivät esimerkiksi halunneet ymmärtää, että naisten suurimmat ongelmat eivät olleet contrat tai kapitalistinen riisto, vaan seksuaalinen häirintä ja ei-toivotut raskaudet. Käänteisesti voidaan myös todeta, että naisliikkeen menestysten takana on ollut juuri arkikokemuksen ja ruohonjuuritason tiedon jakaminen.

Naisliikkeen menestyksellisen toiminnan kannalta kenties merkittävin tekijä on ollut avoin dialogi. Avoin dialogi, kriittinen keskustelu ja erilaisuuden hyväksyminen toistuvat sekä poliittisten mahdollisuusrakenteiden, mobilisaatorakenteiden, kehystämisen prosessin että kollektiivisen identiteetin rakentamisen kohdalla. Muutokset poliittisissa mahdollisuusrakenteissa eivät aktualisoidu kollektiiviseksi toiminnaksi ellei näistä mahdollisuuksista ja niiden mahdollisista puutteista voida keskustella. Esimerkiksi naisten mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ei toteudu, jos naiset eivät käytännössä ehdi tai pääse poistumaan yksityisen piiristä. Mobilisaatorakenteiden kohdalla avoin dialogia tarkoittaa mahdollisuutta tehdä asiat toisin. Ylhäältäpäin johdettu vertikaalinen organisaatorakenne ei ole aina paras vaihtoehto, jos se todellisuudessa heikentää osallistumista epädemokraattiseksi koettuun organisaatioon. Toisaalta keskitetty rakenne ja ammatillinen erilaistuminen voivat sopia myös naisliikkeen kohdalla tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tässäkin tapauksessa keskeisintä on avoin ja kriittinen keskustelu siitä, millä tavalla organisaatorakenteet kussakin tapauksessa toteutetaan. Käsitys yhdestä oikeasta tavasta järjestää organisaation rakenteet oli merkittävä syy siihen, miksi naiset kokivat FSLN:n alaiset naisjärjestöt epädemokraattisiksi.

Kehystämisen prosessin yhteydessä avoin dialogi viittaa siihen, että ongelmien kehystys voi lähteä ruohonjuuritasolta ja arkipäivän kokemuksista. Kehystämisen ei siis tarvitse noudattaa ylhäältäpäin tuotettua käsitystä siitä mikä on ongelmallista. Esimerkiksi sandinistien kehystämät *contra-sota* tai kapitalismi eivät todellisuudessa olleet niitä ongelmia, joiden kanssa naiset arkipäivässään kamppailivat. Samalla tavoin Chamorron 1990-luvulla ongelmiksi kehystämät löyhä seksuaalimoraali, korkeat avioeroluvut tai naisten siirtyminen pois kotiäidin roolista eivät vastanneet naisten kokemia ongelmia. Kollektiivisen identiteetin kohdalla avoin dialogi on aivan keskeisellä sijalla. Ilman avointa ja vapaata kollektiivista reflektiota ei voi myöskään syntyä kollektiivista identiteettiä. Sekä sandinistit että oikeistokonservatiivit pyrkivät tuottamaan naisille sopivan kollektiivisen identiteetin ylhäältäpäin ja omista lähtökohdistaan. Sandinisteilla identiteetti vaihteli taistelijasta äidiksi kulloinkin sopivan tilanteen mukaan. Oikeistokonservatiiveille ainoa hyväksyttävä identiteetti oli Neitsyt Marian kaltainen alistuva kotiäiti. Mikään näistä identiteeteistä ei vastannut naisten arkipäivästä ja naiseuden ruumiillisista puolta. Vasta aidosti autonominen naisliike sai koota naiset yhteen puhumaan omista kokemuksistaan ja siitä syntyvästä kollektiivisesta identiteetistä, joka saattoi olla kaikille erilainen mutta silti tiettyjen lähinnä ruumiillisuuteen liittyvien kysymysten yhdistämä.

Sekä sandinistivuosina 1977–1990 että oikeistokonservatiivisina vuosina 1990–1996 naisliikkeen toimintaan vaikutti machistinen kulttuuri sekä patriarkaaliset valtarakenteet ja näiden kyseenalaistamattomuus molempien hallitusten taholta. Naiset lähtivät mukaan kollektiiviseen toimintaan saadakseen äänensä kuuluviin ja voidakseen vaikuttaa heitä koskeviin ongelmiin. Jaettu solidaarisuuden tunne ja kollektiivinen identiteetti kannusti naisia toimimaan. Naisilla oli mahdollisuus tuntea kuuluvansa suurempaan joukkoon, ei ainoastaan yksin kotiin omien ongelmiansa kanssa. Naisliikkeen kohtaamat ongelmat sandinistivuosina ja täysin autonomisen naisliikkeen synty 1990-luvulla osoittivat miten tärkeä avoin dialoginen keskustelu ja kriittinen reflektio olivat liikkeelle. Ilman avointa dialogista keskustelua naisliike ei voinut määrittellä ongelmia, joihin se halusi ottaa kantaa tai rakentaa naisten kokemuksia vastaavaa kollektiivista identiteettiä, joka toimisi kollektiivisen toiminnan tukena. Toisin sanoen ilman avointa dialogista keskustelua ei voida määrittellä ongelmia, joihin halutaan kollektiivisella toiminnalla vaikuttaa tai rakentaa kollektiivista identiteettiä toiminnan tueksi. Jos ongelmia ei voida määrittellä tai identiteettiä rakentaa arkikokemusta vastaavalla tavalla, eivät ihmiset lähde mukaan kollektiiviseen toimintaan vaikka tähän olisi mahdollisuus.

Lähdeluettelo

Babb, Florence E. (2001), *After the Revolution: Mapping Gender and Cultural Politics in Neoliberal Nicaragua*. Austin: University of Texas Press.

Babb, Florence E. (1996), ”After the Revolution: Neoliberal Policy and Gender in Nicaragua”. *Latin American Perspectives*, Vol.23, No.1, Women in Latin America, Part 2, 27–48.

Bilbao, Jon (2003), ”Maquilas Are Like Aspirin: Temporary Pain Relief but No Cure”. *Revista Envío*, No. 263

Boletina (2002), “*Red de Mujeres contra la Violencia ... 10 años rompiendo el silencio*”, No.49

Booth, John A. (1982), *The End and the Beginning: The Nicaraguan Revolution*. Colorado: Westview Press, Inc.

Bradshaw, Sarah (2001), *Gendered Communication Strategies Puntos de Encuentro-Nicaragua: A Case Study*. Julkaisematon artikkeli. Middlesex University, UK.

Bradshaw, Sarah (2008), ”From Structural Adjustment to Social Adjustment: A Gendered Analysis of Conditional Cash Transfer Programmes in Mexico and Nicaragua”. *Global Social Policy*, Vol. 8, 188–207.

Campos Chávez, César (2009), "Politiikka ja uskonto". Teoksessa Huovila, Anna & Pasanen, Marika (toim.), *La religion en la vida cotidiana: Uskonto Arjessa*, 7–11. Helsinki: Painotalo Auranen.

Chalmers, Douglas A. & Martin, Scott B. & Piester, Kerianne (1997), "Associative Networks: New Structures of Representation for the Popular Sectors?". Teoksessa Chalmers, Douglas A. & Vilas, Carlos M. & Hite, Catherine & Martin, Scott B. & Piester, Kerianne & Segarra, Monique (toim.), *The New Politics of Inequality in Latin America: Rethinking Participation and Representation*, 544–582. New York: Oxford University Press.

Chinchilla, Norma Stoltz (1990), "Revolutionary Popular Feminism in Nicaragua: Articulating Class, Gender, and National Sovereignty". *Gender and Society*, Vol. 4, No. 3, 370–397.

Chinchilla, Norma Stoltz (1994), "Feminism, Revolution, and Democratic Transition in Nicaragua". Teoksessa Jaquette, Jane S. (toim.), *The Women's Movement in Latin America: Participation and Democracy*, 177–197. Colorado: Westview Press.

CIA: The World Factbook (2011). Saatavissa <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nu.html>>, luettu 06.04.2011.

Close, David. (1988), *Nicaragua: Politics, Economics and Society*. Lontoo: Pinter Publishers Limited.

Della Porta, Donatella & Diani, Mario (1999), *Social Movements An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Eagleton, Terry (1991), *Ideology: an introduction*. London: Verso.

Ellsberg, Mary & Liljestrang, Jerker & Winkvist, Anna (1997), "The Nicaraguan network of women against violence: using research and action for change". *Reproductive Health Matters*, Vol 5, Issue 10, 82–92.

Ellsberg, Mary & Peña, Rodolfo & Herrera, Andrés & Liljestrang, Jerker & Winkvist, Anna (2000), "Candies in hell: women's experiences of violence in Nicaragua". *Social Science & Medicine*, No. 51, 1595–1610.

Envío team (1984), "The Nicaraguan Family In A Time Of Transition". *Revista Envío*, No. 34.

Envío team (1987), "Becoming Visible Women in Nicaragua". *Revista Envío*, No.78.

Envío team (1990a), "Election Data". *Revista Envío*, No. 104.

Envío team (1990b), "National Reconciliation of the Nicaraguan Family"/Acceptance Statement by President-elect Violeta Barrios de Chamorro February 27, 1990. *Revista Envío*, No. 104.

Envío team (1990c), "Closer to the US... and to God?" *Revista Envío*, No.108.

Envío team (1992), "Nicaragua briefs: New legislation: A crime to be gay". *Revista Envío*, No. 133.

Eskelinen, Teppo (2003), "Naisten työt, miesten työt". Teoksessa Nikkanen, Hanna & Eskelinen, Teppo & Laitila, Anastasia & Onali, Anja & Pöyhönen, Kaisa & Salonen, Kirsi (toim.), *Talouden globalisaatio ja naiset*, 8–12. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ewig, Christina (1999), "The Strengths and Limits of the NGO Women's Movement Model: Shaping Nicaragua's Democratic Institutions". *Latin American Research Review*, Vol. 34, no. 3, 75–102.

Herrera, Martina (2001), "Case Study: Women's Network Against Violence, Nicaragua". "Gender Violence, health and rights in the Americas" Symposium 2001, Cancun, Mexico.

Huovila, Anna (2009), "Vapautuksen teologia lyhyesti". Teoksessa Huovila, Anna & Pasanen, Marika (toim.), *La religion en la vida cotidiana: Uskonto Arjessa*, 26–27. Helsinki: Painotalo Auranen.

Ibarra, Eloisa (2008), "Epävirallinen sektori–Nicarguan voimavara". Saatavissa <<http://www.kepa.fi/uutiset/6245>>, luettu 6.6.2011.

Isbester, Katherine (1998), "The economic implications of the Nicaraguan state's ideology about women 1990–5". *Contemporary Politics*, Vol. 4, No. 4, 375–389.

Isbester, Katharine (2001), *Still Fighting: the Nicaraguan Women's Movement, 1977–2000*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

Jaquette, Jane S. (1994), "Introduction: From Transition to Participation–Women's Movements and Democratic Politics". Teoksessa Jaquette, Jane S. (toim.), *The Women's Movement in Latin America: Participation and Democracy*, 1–11. Colorado: Westview Press.

Juuti, Pauli (2006), *Organisaatiokäyttäytyminen*. Helsinki. Otava.

Kampwirth, Karen (1996), "The Mother of the Nicaraguans: Dona Violeta and the UNO's Gender Agenda". *Latin American Perspectives*, Vol. 23, No. 1, Women in Latin America, Part 2, 67–86.

Kampwirth, Karen (1998), "Legislating Personal Politics in Sandinista Nicaragua, 1979–1992". *Women's Studies International Forum*, Vol. 21, No. 1, 53–64.

Kampwirth, Karen (2003), "Arnoldo Alemán Takes on the NGOs: Antifeminism and the New Populism in Nicaragua". *Latin American Politics and Society*, Vol. 45, no. 2, 133–158.

Kampwirth, Karen (2006a), *Women & Guerilla Movements: Nicaragua, El Salvador, Chiapas, Cuba*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

Kampwirth, Karen (2006b), "Resisting the Feminist Threat: Antifeminist Politics in Post-Sandinista Nicaragua". *NWSA Journal*, Vol.18, No.2, 73–100.

Krauss, Clifford (1991), *Inside Central America: It's People, Politics and History*. New York: Summit Books.

Kriesi, Hanspeter (1996), "The organizational structure of new social movements in a political context". Teoksessa McAdam, Doug & McCarthy, John D. & Zald, Mayer N. (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements: Political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*, 152–184. Cambridge: Cambridge University Press.

Lancaster, Roger N. (1988), *Thanks to God and Revolution: Popular Religion and Class Consciousness in the New Nicaragua*. New York: Columbia University Press.

McAdam, Doug & McCarthy, John D. & Zald, Mayer N. (1996), "Introduction: Opportunities, Mobilizing structures, and framing process – toward a synthetic, comparative perspective on social movements". Teoksessa McAdam, Doug & McCarthy, John D. & Zald, Mayer N. (toim.), *Comparative Perspectives on Social Movements: Political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*, 1–20. Cambridge: Cambridge University Press.

McAdam, Doug & McCarthy, John D. & Zald, Mayer N. (1988), "Social Movements". Teoksessa Smelser, Neil J. (toim.), *Handbook of Sociology*, 695–737. Newbury Park: Sage.

McCarthy, John D. & Zald, Mayer N. (1977), "Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory". *The American Journal of Sociology*, Vol. 82, No. 6, 1212–1241.

Melucci, Aberto (1989), *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society*. Philadelphia: Temple University Press.

Metoyer, Cynthia Chavez (2000), *Women and the State in Post-Sandinista Nicaragua*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Moberg, Sarah (2005), *El Movimiento de Mujeres y el Estado Nicaragüense: La Lucha por la Autonomía*. ISP Collection. Paper 437.

Molyneux, Maxine (1985), "Mobilization without Emansipation? Women's Interests, the State, and Revolution in Nicaragua". *Feminist Studies*, Vol.11, No. 2, 227-254.

Nikkanen, Hanna (2003), "Rakennesopeutus ja naiset". Teoksessa Nikkanen, Hanna & Eskelinen, Teppo & Laitila, Anastasia & Onali, Anja & Pöyhönen, Kaisa & Salonen, Kirsi (toim.), *Talouden globalisaatio ja naiset*, 27–33. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Nitlápán-Envío team (1995), "Is ESAF's Career at an End?" *Revista Envío*, No.172.
- Pizarro, Ana María (2003), "We Urgently Need a Secular State For the Sake of Women's Health". *Revista Envío*, No. 266.
- Poncela, Anna M. Fernández & Steiger, Bill (1996), "The Disruption of Adjustment: Women in Nicaragua". *Latin American Perspectives*, Vol. 23, No. 1, Women in Latin America, Part 2, 49–66.
- Puntos de Encuentro (2001), *Quiénes somos*. Saatavissa
<<http://www.puntos.org.ni/institucion/somos.php>>, luettu 6.5.2011.
- Ragin Charles C. (1989), *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press
- Randall, Margaret (1992), *Gathering Rage: The Failure of 20th Century Revolution to Develop a Feminist Agenda*. New York: Monthly Review Press.
- Randall, Margaret (1994), *Sandino's Daughters Revisited: Feminism in Nicaragua*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Red de Mujeres contra la Violencia (2011), *¿Quiénes Somos?* Saatavissa
<http://www.reddemujerescontralaviolencia.org.ni/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=59>, luettu 13.6.2011.
- Red de Mujeres contra la Violencia (2011), *Misión y Visión*. Saatavissa
<http://www.reddemujerescontralaviolencia.org.ni/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=60>, luettu 13.6.2011.
- Revista Envío (2011), *Brief history of Envío Magazine*. Saatavissa
<http://www.envio.org.ni/quienes_somos.en>, luettu 1.7.2011
- Riippi, Tiina (2011), "Nicaraguan seksuaalioikeudet ovat lohduttomassa tilassa". *Amnesty International*, 3/2011.
- Serra, Luis Héctor (1985), "The Grass-Root Organizations". Teoksessa Walker, Thomas W. (toim.), *Nicaragua: The First Five Years*, 1-28. New York: Praeger Publishers.
- Stephen, Lynn (2006), *Women and Social Movements in Latin America: Power from Below*. Austin: University of Texas Press.
- Suominen, Elina (1981), *Nicaragua vuonna kaksi*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Tarrow, Sidney (1998), *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Télez, Dora María (1998), "The Paths to Corruption". *Revista Envío*, No. 207.

Tilly, Charles (1984), "Social movements and national politics". Teoksessa Bright, Charles & Harding Susan (toim.), *Statemaking and Social Movements: Essays in History and Theory*, 297-317. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Torres, Luz Marina (1991), "Women in Nicaragua: Revolution on Hold". *Revista Envío*, No. 119.

United Nations (1995), "*Report of the Fourth World Conference on Women*". Saatavissa <<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/Beijing%20full%20report%20E.pdf>>, luettu 15.6.2011.

United Nations Human Rights Committee (2008), "*Report on violations of women's human rights to therapeutic abortion and emergency medical care, and of the rights of women's human rights defenders*". United Nations human Rights Committee 94th Session, Geneva, Switzerland, October 2008.

Walker, Thomas W. (1985), "Introduction: Revolution in General, Nicaragua to 1984". Teoksessa Walker, Thomas W. (toim.), *Nicaragua: The First Five Years*, 1-28. New York: Praeger Publishers.

Wessel, Lois (1991), "Reproductive Rights in Nicaragua: From the Sandinistas to the Government of Violeta Chamorro". *Feminist Studies*, Vol. 17, No. 3, 536-549.

Vidaurre, René Mendoza (1990), "We Erred to Win..." *Revista Envío*, No. 111.

Williams, Philip J. (1985), "The Catholic Hierarchy in the Nicaraguan Revolution". *Journal of Latin American Studies*, Vol.17, No. 2, 341-369.

Vuola, Elina (2010), *Jumalainen nainen: Neitsyt Mariaa etsimässä*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.